

1983/84:18

Måndagen den 7 november

Kl. 11.00

1 § Justerades protokollen för den 21, 24, 26, 27 och 28 oktober.

2 § Upplästes följande inkomna skrivelser:

Till riksdagen

Härmed anhåller jag om ledighet från riksdagsarbetet under tiden 18 november fram till juluppehållet 1983 för fullgörande av mitt uppdrag som FN-delegat.

Stockholm den 27 oktober 1983

Tyra Johansson

Till riksdagen

Undertecknad anhåller härmed om ledighet från riksdagsarbetet under tiden 18 november fram till juluppehållet 1983 för tjänstgöring vid svenska FN-delegationen i New York.

Stockholm den 26 oktober 1983

Sture Ericson

Kammaren biföll dessa framställningar.

Talmannen anmälde att *Sverre Palm* (s) och *Ulla-Britt Carlsson* (s) skulle tjänstgöra som ersättare för resp. Tyra Johansson och Sture Ericson.

3 § Meddelande om svar på interpellationerna 1983/84:12 och 13

Anf. 1 Utrikesminister LENNART BODSTRÖM:

Herr talman! Med hänvisning till riksdagsordningen 6 kap. 1 § vill jag meddela att jag på grund av utlandsresor ej kommer att besvara interpellationen av Carl-Henrik Hermansson om den politiska utvecklingen i Chile inom den angivna tiden fyra veckor. Jag har för avsikt att besvara interpellationen fredagen den 11 november kl. 09.00.

Tillika vill jag med hänvisning till riksdagsordningen 6 kap. 1 § meddela att jag på grund av utlandsresor ej kommer att besvara interpellationen av Hans Göran Franck om den politiska utvecklingen i Chile inom den angivna tiden fyra veckor. Jag har för avsikt att besvara interpellationen fredagen den 11 november kl. 09.00.

4 § Svar på interpellation 1983/84:5 om vissa anskaffningar till försvaret

Anf. 2 Forsvarsminister ANDERS THUNBORG:

Herr talman! Kerstin Ekman har i en interpellation frågat mig om jag är beredd att överväga en höjning av den militära utgiftsramen med engångsbe-
lopp avsedda att möjliggöra fullföljandet av planerade och särskilt angelägna utlandsbeställningar.

Vidare frågar Kerstin Ekman vilka åtgärder jag avser vidta för att förhindra att den planerade uppsättningen av radarstationer för övervakning av havsytan och luftrummet på låg höjd fördröjs ytterligare ett antal år.

Slutligen frågar Kerstin Ekman om jag avser pröva möjligheterna att bibehålla åtminstone tio jaktdivisioner till början av 1990-talet.

Flera omständigheter har på olika sätt bidragit till att planeringssituationen inom försvaret är mer komplicerad än normalt. Inom givna ekonomiska ramar kommer ambitionsminskningar inom vissa sektorer att vara oundvikliga. Däremot har ännu inget beslut fattats om var dessa skall sättas in. Överbefälhavaren kommer först i månadsskiftet november-december att presentera en komplett programplan. Först då kommer jag att ha tillgång till ett beslutsunderlag som är avvägt för flygvapnet och försvarsmakten i dess helhet. Jag förutsätter att överbefälhavaren i sin slutliga programplan kommer att redovisa vilka intentioner i försvarsbeslutet som på nuvarande ekonomiska nivå kan realiseras.

Inför vårens beslut beträffande försvarets inriktning intill tidpunkten för nästa försvarsbeslut har jag inbjudit en företrädare för varje parti i försvarsutskottet att delta i beredningen av dessa frågor. Denna parlamentariska grupp kommer att ges full insyn i handläggningen av de frågor som rör försvarsplaneringen. Därmed bör vi ha ett gemensamt beslutsunderlag inför vårens beslut beträffande försvarets inriktning. Jag räknar med att regeringen skall lägga fram proposition i den frågan i början av mars.

I regeringens förklaring har det angivits att försvarets fortsatta planering grundas på 1982 års försvarsbeslut, med den inriktning som angavs i årets budgetförslag. Denna inriktning ligger fast.

Med hänsyn till vad jag nu har anfört, vill jag inte göra några utfästelser avseende enskilda materielobjekt. Detta gäller såväl planerade radarstationer som antalet jaktdivisioner.

Anf. 3 KERSTIN EKMAN (fp):

Herr talman! Jag tackar försvarsministern för svaret på min interpellation, som jag ställde på höstriksdagens första dag. Anledningen till att jag ställde den var att läget för försvaret på flera punkter inger stark oro. Det försämrade läget beror till stor del på faktorer som legat utanför vad som riksdagen kunde förutse vid försvarsbeslutet 1982. Det finns därför stark anledning att känna oro för försvarets ekonomiska problem.

Jag förstår att försvarsministern delar folkpartiets oro och ser därför den tillsatta parlamentariska gruppen som ett svar på min interpellation. Tillsättandet är därför ett steg på vägen att finna lösningar. Den är däremot ingen garanti för att lösningarna blir de bästa för vårt framtida försvar.

Den internationella utvecklingen har de senaste åren kännetecknats av påtagligt ökad spänning, stegrad misstro och ökade rustningar. Vi upplever dessutom mycket påtagligt att det nordiska området är mer indraget än tidigare i stormakternas tänkande och handlande. Ubåtskränkningar från Sovjet och psykologisk krigföring mot oss i samband med dessa har inneburit att Sverige fått uppleva ett starkare tryck utifrån än någon gång sedan beredskapsåren. Detsamma gäller också andra länder i Norden, som har upplevt ett hårdare tryck.

Kraven på totalförsvarets styrka och beredskap – även mot överraskande inlett anfall – är betydande om vår säkerhetspolitik skall vara trovärdig. 1982 års försvarsbeslut innebar att man på ett antal punkter sökte ge effektivitetshöjningar inom försvaret. Dessa skulle betalas främst genom besparingar inom drift och förvaltning.

För att ge försvaret god stadga i planeringen beslöts i fjol i stor enighet i riksdagen att ge försvaret ett mer rättvisande priskompensationssystem. Det tidigare systemet hade givit försvaret stora ekonomiska problem under år då lönerna steg snabbare än inflationen. De år vi hade reallönesänkningar blev försvaret däremot "överkompenserat". Det var naturligtvis orimligt att ha ett priskompensationssystem som gav försvaret problem när landet hade god ekonomi och som gav försvaret mer pengar när samhällsekonomin utvecklades sämre. Beslutet 1982 blev därför att försvarets lönekostnader skulle ges med faktiska belopp – samtidigt som statsmakterna slog fast personalminskningsmål. Försvaret skulle alltså inte kunna "manipulera" lönedelen genom att anställa fler. För andra utgifter än löner skulle inflationen kompenseras genom nettoprisindex, alltså med indirekta skatter borträknade.

Tyvärr måste nu konstateras att försvarsekonomin är ytterligt pressad och att innehållet i 1982 års försvarsbeslut ser ut att vara hotat på flera avsnitt. Det nya priskompensationssystemet gav inte den säkerhet man utgått från. Förklaringen till detta synes främst vara den kraftiga ökningen av dollarkursen.

Vilket försvar Sverige skall ha måste bestämmas utifrån vår säkerhetspolitiska situation och Sveriges ekonomi. Detta var också utgångspunkten i fråga om besluten i fjol om ekonomisk ram och priskompensation. Det ter sig helt orimligt att utvecklingen av dollarn skall få avgöra hur många jaktdivisioner Sverige skall ha eller hur övervakningen av våra kuster skall bli.

Nr 18

Måndagen den
7 november 1983

*Om vissa
anskaffningar till
försvaret*

*Om vissa
anskaffningar till
försvaret*

Som det ser ut nu kan effekten bli just denna. Naturligtvis får en svår ekonomisk situation effekter på flera håll inom försvaret. Jag tog upp dessa två moment i min interpellation därför att effekterna där kan bli särskilt påtagliga.

Försvarsbeslutet i fjol betonade luftförsvarets ökade betydelse. Hotbilden i luften har förvärrats. Fler transportflygplan, fler helikoptrar, större räckvidder för främmande attackflyg, ökade möjligheter för en angripare att med radarflygplan leda jakt långt in över svenskt område och tillkomsten av kryssningsrobotar ställer nya krav.

Mot denna bakgrund ter det sig närmast oförklarligt att det nu förs en debatt huruvida vi trots detta skall reducera jakten med en tredjedel, från dagens tolv jaktdivisioner till åtta. Fullt användbara divisioner med J 35 Draken skulle därmed utgå. Det ter sig samtidigt som en sällsynt olycklig kapitalförstörelse. Flygplanen finns ju redan.

Riksdagsmajoriteten beslöt i våras om indragning av en division. De tre övriga Draken-divisionerna finns vid F 10 i Ängelholm. Dras dessa in skulle tre av dagens fyra jaktdivisioner inom sektor Syd – som omfattar Södra och Västra militärområdena – dras in. Det ter sig närmast absurt. En mycket stor del av fredstida kränkningar äger rum i dessa områden. Vi måste därför räkna med att där få ett särskilt hårt tryck även i en neutralitetssituation.

Jag får i dag godta att försvarsministern inte anser sig kunna ge några besked rörande luftförsvaret. Vad jag däremot kan kräva svar på är om försvarsministern i 1982 års försvarsbeslut lägger in ett erkännande av att luftförsvaret måste tillmätas ökad vikt. Gör försvarsministern det, synes det mig helt oförenligt med tanken att reducera jaktflyget med en tredjedel. Vi kan erinra oss att flygvapnet för tio år sedan hade dubbelt så många jaktdivisioner som i dag och dessutom sex luftvärnsrobotdivisioner för höga höjder – det dåvarande Bloodhound-systemet, som sedan avvecklades i förtid.

Dagsläget är, när det gäller övervakningen av kuster och låga höjder i luften, att sådan övervakning bara finns längs delar av den svenska kusten. Västkusten och Norrlandskusten saknar till stor del sådan övervakning, likaså Tornedalen. Sverige upptäcker alltså inte lågtflygande flygplan i dessa områden. Övervakningen av havsytan är bristfällig. Dessa brister skulle kunna repareras genom leverans av en kombinerad radarutrustning för marinen och flygvapnet, det s. k. PS-870. Dessa radarstationer är också nödvändiga för att civilförsvaret skall kunna larma befolkningen vid anfall med lågtflygande flygplan.

Försvarsbeslutet i fjol betonade förmågan att kunna övervaka havsterritoriet och vårt luftrum. Detta uttrycktes i formuleringar som innebar en klar ambitionshöjning i förhållande till besluten under 1970-talet. PS-870 fyller en viktig funktion i detta sammanhang. Frågan till försvarsministern blir alltså om han i sina ord om att beakta inriktningen i 1982 års försvarsbeslut lägger in att just luftförsvaret och övervakningen av sjö- och luftterritorium tillmättes ökad vikt i detta beslut.

Vi vet, herr talman, att dollarkursen hotar att ge allvarliga skador för vårt

försvaret, om inga motåtgärder vidtas. I min interpellation tog jag upp tre tänkbara åtgärder, nämligen omplanering, ytterligare förbandsindragningar och "engångsanslag" för att täcka de allvarligaste bristerna.

Ligger en stor del av förklaringen i den konstlat höga dollarkursen synes mig en ramökning för försvaret inte vara en fullt logisk åtgärd. En konstlat hög dollarkurs bör i stället mötas med mer tillfälliga åtgärder, som ett "engångsanslag".

Jag återkommer till den grupp som försvarsministern har tillkallat med företrädare för regeringsparti och opposition för att granska försvarets ekonomi och möjliga åtgärder. Vi anser från folkpartiets sida att den gruppen skall ta som uppgift att föreslå åtgärder som kan hålla uppe effekten i krigsorganisationen. I rådande statsfinansiella läge kräver detta, som vi ser det, att man verkligen gör en kraftfull insats för att söka ytterligare besparingsmöjligheter inom fredsorganisationen. Först sedan dessa möjligheter tillvaratagits kan storleken av ett tänkbart engångsbelopp för att slå vakt om försvarseffekten i 1982 års försvarsbeslut bedömas.

Från folkpartiets sida har vi godtagit att försvaret – som utgör en betydande del av den offentliga sektorn – måste få hårdare rationaliseringstryck än tidigare. Vi vill slå vakt om försvarets effekt, om krigsorganisationen och dess kvalitet. Besparingar bör i stället göras inom fredsorganisationen. Vi menar också att effektiviseringar kan göras genom att avvägningen mellan numerär och kvalitet även måste gälla på personområdet. Därav kom vårt tidigare förslag att årligen överföra 2 000 annars värnpliktiga män direkt till civilförsvaret, vilket utöver att ge bättre balans mellan kvalitet och numerär inom militärt försvar också skulle ge civilförsvaret en ytterst välbehövlig förnyring.

Jag inser att försvarsministern ännu inte är beredd att godta detta förslag från folkpartiet. Men innan beslut fattas om extraanslag till försvaret är det, som jag ser det, helt nödvändigt att noga granska vilka ytterligare besparingar som kan göras inom den fredstida verksamheten.

Det är omvittnat att normer för byggande inom försvaret inte tar hänsyn till om förband är närrekryterade eller inte. Genom att differentiera normer för utrymmen och kvalitet borde det vara möjligt att reducera medelsbehovet inom byggnadsverksamheten i försvaret.

Herr talman! Jag vill ta upp ytterligare en fråga. Som jag sagt anser vi det bra med den parlamentariska gruppen som tillsatts. Men det är anmärkningsvärt att försvarsministern i proposition 40 föreslår att försvaret endast skall kompenseras för inflation upp till 4 % 1984. Detta kan visa sig bli ett mycket allvarligt slag för hela tanken på en rationell planering inom försvarsområdet. Missvisande priskompensationssystem har tidigare lett till felaktiga beslut inom detta område. Det var dessa erfarenheter som låg bakom försvarskommitténs förslag och det förhållandet att en mycket bred riksdagsmajoritet i fjol beslöt om ett nytt priskompensationssystem för försvaret.

Frågan har också en viktig reell och psykologisk betydelse när det gäller den försvarsanställda personalen. Förbandsindragningar och rationaliseringar innebär självfallet uppoffringar för personalen. De anställda och deras

Måndagen den
7 november 1983

*Om beredningen
av visst ärende hos
transportrådet*

organisationer har likväl ställt upp på besparingar, kanske mer lojalt än personal inom någon annan statlig sektor. Jag tror att en viktig förklaring till detta ligger i att besparingarna i fredsorganisationen har kunnat motiveras mycket klart.

Om däremot priskompensationen försvinner som ett rättvisande instrument kan ingen säga vad försvaret reellt får att röra sig med. Då försvinner också den annars tydliga ekonomiska kopplingen mellan krigsorganisation och fredsorganisation. Personalen tar på sig obehaget med indragningar inom fredsorganisationen och finner kanske sedan att den utlovade förbättringen av krigsorganisationen ändå inte sker. Att sedan personalen gjort sådana erfarenheter få dess stöd för ytterligare rationaliseringar kan bli svårt.

Jag skulle möjligen kunna godta regeringens avsteg från principerna om priskompensationens roll i försvarets planerings- och ekonomisystem, om försvarsministern kunde påvisa för mig att försvaret och dess personal på ett verksam sätt kan påverka den svenska prisutvecklingen. Kan försvarsministern förklara för mig hur försvaret och dess personal skall kunna vidta egna åtgärder som ökar sannolikheten för att inflationstakten i samhället minskar?

Överläggningen var härmed avslutad.

5 § Svar på interpellation 1983/84:16 om beredningen av visst ärende hos transportrådet

Anf. 4 Kommunikationsminister CURT BOSTRÖM:

Herr talman! Claes Elmstedt har i interpellationen angett att transportrådet nu lär uppmana alla berörda länshuvudmän att ta fram förslag till busstrafik som alternativ till nuvarande trafik på de järnvägslinjer där persontrafiken skall prövas, varefter transportrådet skall göra en egen ekonomisk kalkyl och lämna ärendet åter till huvudmännen för slutgiltigt ställningstagande. Tidsramarna som transportrådet gett huvudmännen uppges vara ytterst pressade. Mot denna bakgrund har Claes Elmstedt frågat mig om jag vill medverka till att transportrådet respekterar riksdagsbeslutet den 5 maj 1983 om beredningen av ärenden om trafiksvaga järnvägslinjer.

Enligt förordningen (1983:535) om statsbidrag för viss kollektiv ersättningstrafik på väg skall den huvudman som vill ha bidrag senast vid den tidpunkt som transportrådet bestämmer åta sig att driva ersättningstrafiken.

Enligt 1983 års budgetproposition bör det ankomma på transportrådet att – beroende på hur långt hittillsvarande hantering hunnit – bana för bana ange ett sista datum för resp. huvudmans ställningstagande till persontrafikens framtid på berörda järnvägslinjer. Ställningstaganden från samtliga huvudmäns sida skall föreligga före utgången av år 1984.

I en centermotion i riksdagen anfördes erinringar mot denna del av propositionen, bl. a. i fråga om tidsramarna och transportrådets roll. Trafikutskottet avstyrkte bifall till motionen i berörda delar men angav i sitt yttrande att transportrådets uppgift skulle vara av medlande och förmedlan-

de karaktär. I övrigt hade utskottet – och sedermera riksdagen – inga erinringar mot propositionen. Claes Elmstedt m. fl. hade reserverat sig till förmån för motionen. och reservationen avsågs således. Riksdagsbeslutet är entydigt, och jag kan inte se annat än att transportrådets handlande överensstämmer med riksdagsbeslutet.

Riksdagsbeslutet innebär som jag nyss nämnt att en slutlig tidpunkt satts för huvudmännens ställningstaganden till den framtida trafikformen vid de berörda linjerna. Tiden som står till buds för överväganden måste därför användas väl. Erfarenhetsmässigt är det fråga om komplicerade ärenden, där en rad delproblem kan försena hanteringen. Med hänsyn bl. a. härtill har transportrådet redan gett huvudmännen i uppdrag att utarbeta alternativa busstidtabeller. Sådana uppdrag lämnades för vissa nu aktuella linjer redan under 1980. I inget fall har uppdrag lämnats senare än den 1 juli 1983. Transportrådet håller vidare en serie överläggningar på regional nivå, bl. a. i syfte att få till stånd förhandlingar mellan huvudmännen och SJ om de ekonomiska villkoren för fortsatt järnvägstrafik. Mot denna bakgrund anser jag att huvudmännen ges skälig tid för beslutsprocessen och att det finns förutsättningar för ställningstaganden inom den av riksdagen uppställda tidsramen.

Som jag redan varit inne på är det i många fall så att frågorna har diskuterats mellan transportrådet, SJ och huvudmännen i flera år. Där borde det därför vara möjligt att komma fram till ett ställningstagande utan ytterligare tidsutdräkt.

I de fall förhandlingarna mellan SJ och huvudmännen inte leder till överenskommelser om fortsatt trafik på järnväg skall transportrådet enligt riksdagens beslut se till att en prövning av förhandlingsunderlaget kommer till stånd. Det är nödvändigt med rådrum även för sådan prövning. Det understryker ytterligare behovet av en god framförhållning från transportrådets sida.

Anf. 5 CLAES ELMSTEDT (c):

Herr talman! Jag ber att få tacka kommunikationsministern för svaret på min interpellation.

Det är i och för sig ingen nyhet att det råder delade meningar mellan centern och socialdemokraterna när det gäller en del av de frågor som tas upp i interpellationen. Av svaret framgår att kommunikationsministern anser att länshuvudmännen ges skälig tid för att fatta dessa viktiga beslut. Det anser de inte själva. De känner sig i många fall mycket pressade av transportrådets framfart. Jag antar att det inte är någon nyhet för kommunikationsministern och kommunikationsdepartementet att det förhåller sig på det sättet.

Kommunikationsministern anser vidare att transportrådets handlande överensstämmer med riksdagsbeslutet. Det tycker inte jag, eftersom riksdagen var enig – det vill jag gärna understryka – när det gällde att fastställa ett sista datum, den 31 december 1984, då länshuvudmännen skulle ha bestämt sig för hur de ville ha persontrafiken ordnad i sina resp. områden. Det har vi inom centern också ställt oss bakom. Eftersom länshuvudmannaoorganisatio-

*Om beredningen
av visst ärende hos
transportrådet*

*Om beredningen
av visst ärende hos
transportrådet*

nen nu är utbyggd och har kommit i gång i samtliga län. ansåg vi att vi kunde gå med på att fastställa den här tidsramen. Vi betraktar detta som ett överordnat beslut som länshuvudmännen har att hålla sig inom. Det är därför vi reagerar när transportrådet redan nu beordrat in besked från vissa länshuvudmän mer än ett år före det av riksdagen stipulerade sista datumet. Man kan naturligtvis säga, som kommunikationsministern gör i sitt svar, att dessa frågor redan diskuterats under viss tid, men det är ju först efter maj månad i år som reglerna har fastlagts för vad som skall gälla. Då har alltså nya premisser kommit in i bilden, och det medför att nya överväganden kan göras på grundval av dessa.

Ett beslut om nedläggning av persontrafiken på vissa banor får omfattande konsekvenser för de bygder som det gäller. Att avveckla viss järnvägstrafik är inte ett beslut vilket som helst. Vi är väl överens om att om man en gång har fattat ett sådant beslut så är trafiken borta. Därför vill man ut i länen ha den beredningstid som erfordras.

Det sägs i svaret – det framgick också med all önskvärd tydlighet av riksdagsdebatten i våras – att transportrådets roll skall vara medlande och förmedlande. Jag skulle vilja säga att någon falskare varubeteckning får man nog leta efter. Jag varnade också för detta i debatten här i kammaren den 5 maj. Men från majoritetens sida, dvs. då inte bara från socialdemokraterna här i riksdagen utan även från moderaterna, förfäktade man den uppfattningen att transportrådet skulle vara medlande och förmedlande. Jag har aldrig ett ögonblick trott på att det skulle bli så i verkligheten. Mina farhågor har mer än besannats.

Transportrådet går i stället fram som en ångvält. Ute i regionerna känner man sig många gånger mer eller mindre överkörd av denna centrala myndighet.

Som en parentes kan jag nämna att vid transportrådets sammanträde några dagar efter riksdagsbeslutet den 5 maj hade man till prövning uppe en järnväg i Skåne. Den socialdemokratiske ledamoten Östrand reserverade sig mot det tempo som man höll i transportrådet och ville att man skulle avvakta ikraftträdandet av den nya handläggningsordning som skulle följa efter beslutet den 5 maj. I denna hans reservation lägger jag in, att han också tycker att transportrådets framfart är för hård och att det inte handlar särskilt mycket om att medla och förmedla.

Herr talman! Jag drar mig inte för att säga att transportrådet i många bygder i det här landet har ett grundmurat dåligt rykte. Det har det därför att det handlägger ärendena på ett sådant sätt att de som är berörda reagerar negativt. Rådet kommer med kalkyler av diverse slag som många menar inte är förenliga med verkligheten. Det hela blir inte bättre av att det görs uttalanden i tidningarna. Jag tänker på generaldirektörens uttalanden i Dagens Nyheter i mars i år. En och en halv månad innan riksdagen behandlade denna fråga gick han ut i tidningarna och sade att si och så många mil järnväg skall vi avlöva när det gäller persontrafik.

Även om man vet att det finns en bred majoritet i riksdagen för en sådan avlövningspolitik, så är det en nonchalans mot riksdagen att gå ut i förväg på

detta sätt och bibringa folk uppfattningen att detta redan är klart. Jag har inte sett några kommentarer från kommunikationsministern med anledning av detta övertramp.

Jag i varje fall förstår den oro som finns i många bygder, även om jag är klar över att persontrafiken på en del av dessa banor av allt att döma måste avvecklas och ersättas med något annat. Det är alltså inget halsstarrigt fasthållande på något sätt, utan vi ser detta som en fråga som man får lösa från fall till fall och gå försiktigt fram. Vi medger att man ändå får räkna med en viss nedläggning. Men vad följer sedan på många av de här platserna? Det handlar i alla fall om 200 mil som nu nedläggningsprövas. Även om resandefrekvensen i procent räknat naturligtvis är liten i förhållande till hela landet, så är det en sjättedel av det totala järnvägsnätet som nu nedläggningsprövas i vad avser persontrafik. Och man frågar sig naturligtvis i de här bygderna: Vad kommer sedan? Hur blir det med lastvagnstrafiken? Hur blir det med godset över huvud taget, osv.?

Det är rimligt att de följdfrågorna lurar i vassen. Nej, ett lugnare tempo, med beaktande av den tidpunkt för beslut som riksdagen fattade den 5 maj, skulle vara till gagn för utvecklingen.

Jag skall inte fördjupa mig i de alternativ som vi från centerns sida hade och som riksdagen röstade ned när det gäller ersättning till länshuvudmännen i de fall man valde att ha kvar persontrafiken på järnväg – det har vi diskuterat tidigare. Jag nöjer mig med att konstatera att hade inte riksdagen avvisat vårt förslag, hade länshuvudmännen haft likvärdiga alternativ att välja mellan när man skall ta ställning. Det har man alltså inte nu.

Jag skulle vara förvånad om Curt Boström kan anse att det som nu sker är en klok hantering av en samhällsangelägenhet som upplevs som utomordentligt viktig i många bygder i vårt land.

Anf. 6 Kommunikationsminister CURT BOSTRÖM:

Herr talman! Claes Elmstedt gör gällande att det här skulle ha kommit som en överraskning för länshuvudmännen. Men redan i 1979 års trafikpolitiska beslut fanns en uppräknning av de bandelar som skulle prövas. Jag vet att diskussionerna har pågått ute i regionerna utifrån ett ställningstagande. Enligt det förslag som jag förelade riksdagen skulle länshuvudmännen ges en chans att pröva det här utifrån något bättre förutsättningar, nämligen att man skulle dela på kostnadsansvaret. Staten skulle ta ansvaret för en viss del av kostnaderna, i princip de fasta kostnaderna, medan länshuvudmännen därest de väljer järnväg för persontransport har att svara för de rörliga kostnaderna.

Jag kan uppriktigt sagt inte förstå att det kan finnas något enstaka fall där länshuvudmännen känt sig pressade. Det är möjligt att det är så, men de måste hela tiden ha vetat att de skulle komma att få ta ställning till den här frågan. Det är ingen överraskning på något sätt, utan detta beslut fattades redan 1979.

Frågan huruvida riksdagen var enig om sista datum, den 31 december 1984, vill jag säga följande. När det gäller huvudmännens ställningstagande till persontrafikens framtid föreslogs i propositionen att man från transport-

Nr 18

Måndagen den
7 november 1983

*Om beredningen
av visst ärende hos
transportrådet*

*Om beredningen
av visst ärende hos
transportrådet*

rådets sida bana för bana anger ett sista datum för ställningstagande. Det är riktigt att centern reserverat sig mot den ordningen, men den reservationen, Claes Elmstedt, avlogs ju av riksdagen. Går man tillbaka och tittar på vad som sades i debatten om detta i riksdagen, kan man konstatera att riksdagens majoritet ställt sig bakom propositionens förslag.

Det är väl rätt naturligt, Claes Elmstedt, att man måste ha den här möjligheten till förfogande. Man kan inte bara avvakta tills perioden är slut innan man över huvud taget ger sig in i förhandlingar. Således är det naturligt att transportrådet begär in uppgifter från länshuvudmännen för att kunna påbörja arbetet. Jag kan inte se att det skulle vara något onaturligt eller att det skulle lägga någon speciell press på huvudmännen att begära att de presenterar de olika alternativen till järnvägstrafik där persontrafik skall prövas.

Jag är litet grand förvånad över Claes Elmstedts uppfattning om transportrådet. Jag kan hålla med om att det kunde upplevas som rätt olyckligt – i den mån det som stått i tidningarna är riktigt – att transportrådet, innan riksdagen behandlat frågan, gått ut och talat om "bandelar som man skulle lägga ned". Det är ingalunda så – det är ju fråga om att pröva trafiken på dessa bandelar.

Jag vill peka på en av de åtgärder som vidtogs i samband med detta. Beträffande två bandelar hade vi vid ett tillfälle fått in handlingar, men jag sade att de måste återgå för att länshuvudmännen skulle kunna få fullständigare uppgifter, så att de skulle kunna ta ställning till huruvida persontrafiken på järnväg skulle vara kvar.

Jag tror att vi skall akta oss för att driva den här frågan som om vi ställde människor som bor utefter de här linjerna utan möjlighet till kollektivtrafik. Vad det egentligen är fråga om – det är vi också överens om, Claes Elmstedt – är att länshuvudmännen har ansvaret för den lokala och regionala trafiken. Det är då rimligtvis också dessa som har bästa förmågan att avgöra huruvida man i fortsättningen för personbefordran skall använda järnväg, buss eller något annat fortskaffningsmedel när det gäller att garantera en riktig kollektivtrafik för de människor som berörs – och som i det här fallet oftast bor i glesbygd.

Jag tycker att det är fel att vi hamnat i en diskussion där man menar att vi socialdemokrater inte vore lika angelägna som andra att se till att människor har fullgod kollektivtrafik, därför att vi ger länshuvudmännen möjligheter att göra bedömningar utifrån sin egen förmåga – för det är vad det handlar om.

Jag läste på förmiddagen centerns reservation i samband med riksdagsbehandlingen, där centern också säger att länshuvudmännen självfallet skall ha detta ansvar. Men samtidigt har man tydligen inte fullgott förtroende för länshuvudmännen, för i reservationen räknar man upp en lång rad järnvägssträckor som man säger skall föras över till riksnätet. Det är ett förslag som man avger innan länshuvudmännen över huvud taget getts chans att pröva frågan.

En av de banor som i reservationen föreslås överförd till riksnätet är Forshem–Götene–Nossebro. Det är en gods bana, och i det här fallet skulle man alltså ta upp persontrafiken på den smalspåriga gods bana som det är

fråga om här. Det är en generositet som får mig att fråga: Har man så att säga bara slagit till utan att över huvud taget reflektera över vad det är fråga om?

Jag tycker det är rimligt att länshuvudmännen får arbeta i lugn och ro utan att störas av att vi från riksdagens sida ger oss in i spekulationer. Riksdagen har fattat ett beslut i den här frågan.

Til syvende og sidst är det ändå så att om man skulle konstatera att transportrådet inte har lämnat fullgoda uppgifter, då är det en enkel sak att se till att få till stånd kompletteringar. Jag skulle förmoda att de länshuvudmän som eventuellt anser detta vara fallet, om och när ärendet går vidare, med stor sannolikhet påpekar att det är ofullständiga uppgifter som de varit tvungna att ta ställning på när de valt sin kollektivtrafik.

Jag utgår också av ett annat skäl från att länshuvudmännen skulle kunna klara den här uppgiften till den 31 december 1984. Jag har faktiskt stor praktisk erfarenhet från ett berört län, och jag vet att man nu ute i landet hoppas att man verkligen får chansen att komma till ett beslut. Risken är i annat fall den att man helt enkelt inte kommer att investera i de bandelar det gäller och så småningom hamna i ett läge där man bara har att konstatera att dessa måste läggas ned.

Det är bättre, Claes Elmstedt, att vi kan komma till skott, att vi får veta vilka bandelar som länshuvudmännen anser bör vara kvar och som vi skall satsa på, så att vi på det sättet också kan klara en kollektivtrafik till gagn för människor som är beroende av den, kanske framför allt människor som bor i glesbygd.

Anf. 7 CLAES ELMSTEDT (c):

Herr talman! Ja, jag delar den uppfattning som kommunikationsministern gav uttryck för allra senast, nämligen att det är viktigt att vi får ett beslut som ger vägledning för dem som har ansvaret för trafiken i de olika länen. Det var mot den bakgrunden som vi gick med på att fastställa tidpunkten den 31 december 1984. Länshuvudmannorganisationen har fullt utbyggt trätt i kraft först i år. Utbyggnaden har skett successivt, och det är först under 1983 som de sista länen har kommit med. Mot den bakgrunden anser vi det rimligt att man har detta år och nästa år på sig att ordentligt gå igenom hur man vill ha det.

Det är också därför som jag reagerar när kommunikationsministern säger att länshuvudmännen skall få arbeta i lugn och ro. Ja visst, det är det som jag tycker att de skall få göra, men det får de ju inte. Det är också därför som jag har interPELLERAT. De har ju transportrådet över sig både i tid och i otid när det gäller att snabbt lämna besked. De känner sig irriterade och pressade. Jag har inte hittat på att de känner sig pressade, utan jag har från dem som är berörda av det här fått uppgifter härom.

Jag vet inte om det finns någon anledning att närmare gå in på de olika förslag som förelåg i våras. Jag sade bara att det förslag som vi lade fram om en viss ersättning till dem som vill ha trafiken kvar på järnväg borde följas, så att de har två likvärdiga alternativ att välja mellan. Enligt min mening har de inte det i dag. Väljer man att ha trafiken kvar på järnväg, får man visserligen

järnvägen upprustad, men man får själv svara för driftunderskottet. Går man däremot över till busstrafik, får man täckning av underskotten under fem år.

Jag skulle vilja se de länshuvudmän som menar att de har något att välja mellan här. De allra flesta kommer säkerligen att, antingen de vill det eller ej, få välja alternativet att gå över till landsväg. Det kan säkerligen i vissa fall – jag vill understryka det – vara det riktiga. Jag vill inte på något sätt ge uttryck för halsstarrighet i detta sammanhang. Men jag är tämligen övertygad om att transportrådets sätt att sköta det här ärendet försvårar handläggningen även i de bygder där man kanske annars skulle resonera på ett annat sätt. Det är det som är problemet. Man får helt enkelt ett debattklimat som inte alls är bra.

Kommunikationsministern frågade om jag och vi i centern inte har förtroende för länshuvudmännen. Jo visst, det är det vi har, och det var därför som vi var så angelägna om att understryka här i våras att förhandlingarna borde föras mellan SJ och länshuvudmännen och att transportrådet borde lägga sig i dem så litet som möjligt. Det nappade man också på från majoritetens sida. Jag vet inte hur många gånger utskottets ordförande för mig förklarade att det inte fanns någon anledning att hysa oro, eftersom transportrådets roll skulle vara medlande och förmedlande. Jag trodde alltså inte då på detta, och jag tror ännu mindre på det i dag. Bevis för att denna misstro är berättigad har dess värre i alltför stor omfattning kommit fram.

Anf. 8 Kommunikationsminister CURT BOSTRÖM:

Herr talman! Bara några ord beträffande frågan huruvida länshuvudmännen skulle känna sig pressade.

Vad transportrådet har gjort är att det begärt att få in uppgifter på länshuvudmännens förslag till alternativ. Sedan har man lagt upp en tidsram för det fortsatta arbetet. Jag tror att även Claes Elmstedt förstår att det är rätt naturligt att man är tvungen att göra så. Har man fått uppgiften att medla och förmedla, måste man ta tid på sig för att kunna klara sin uppgift inom den tidsram som riksdagen ändå har fastställt. Det råder ju fullständig enighet beträffande tidpunkten den 31 december 1984. Man kan ju inte sitta still och avvakta detta datum innan man tar sig an alla dessa bandelar. I vissa fall är man tvungen att pröva flera bandelar tillsammans för att komma fram till en vettig slutpunkt.

Det skulle vara intressant att få exempel på huvudmän som känner den här pressen. Men det får vi kanske diskutera efteråt, för det är måhända inte riktigt att göra det här från talarstolen. Även jag har naturligtvis kontakter med länshuvudmännen, som har fått meddelande om att dessa uppgifter infördrats.

Jag kan försäkra Claes Elmstedt att skulle det vara så att någon anses ha ställts utan egentlig möjlighet att ta ställning i frågan, skall vi naturligtvis från regeringens sida se till att detta ändras. Det måste ju ske i enlighet med den förhandlingsordning som riksdagen har fattat beslut om, och det får inte gå till så att det vilar någon press på dem som har att ta ställning i denna fråga.

Den här frågan är så viktig att jag anser detta vara alldeles självklart.

När det gäller förhandlingarna förhåller det sig så, Claes Elmstedt, att därest det krävs fortsatta förhandlingar om de ekonomiska förutsättningarna för att fortsätta med järnvägstrafik eller trafik på tåg, skall transportrådet se till att sådana förhandlingar kommer till stånd, men därefter sköts förhandlingarna helt av parterna, dvs. av SJ och läns huvudmännen. I själva förhandlingarna skall transportrådet över huvud taget inte vara med. Detta är också i överensstämmelse med riksdagens beslut om transportrådets medlande och förmedlande roll. Sedan är det en annan sak att man måste ha ett organ som förbereder och hjälper till. Läns huvudmännen kan ju själva anlita andra för att plocka fram uppgifter som skall ligga till grund för ställningstagandena.

Jag kan för min del inte tro, förrän jag överbevisas om motsatsen, att transportrådet skulle så till den grad missköta den uppgift som riksdagen har gett det att den kritik som Claes Elmstedt framför i dag från talarstolen skulle kunna vara befogad. Jag tycker förstås att den är rätt anmärkningsvärd och att det krävs bättre bevis för att den är överensstämmande med verkligheten. Det är anmärkningsvärt att man hanterar en fråga som vi alla anser vara så viktig på detta sätt.

Från min sida kommer jag givetvis att följa uppläggningsen av detta arbete mycket noggrant, det kan jag försäkra Claes Elmstedt.

Anf. 9 CLAES ELMSTEDT (c):

Herr talman! Jag har riktat skarp kritik mot transportrådet här i dag – det är riktigt – och jag står för den. Den helt övervägande reaktionen man möter är en irritation över det sätt på vilket ärendena hanteras. Likaså underkänner man i allmänhet de beräkningar som görs.

Kommunikationsministern sade här att om det är något som är fel är han beredd att ingripa. Jag har noterat det, och det tycker jag är värdefullt. Jag återkommer till vad jag har sagt tidigare om den roll som riksdagen har uttalat att transportrådet skall ha – en medlande och förmedlande uppgift.

I allmänhet brukar man ju när man inforrar förslag till en viss tidpunkt ge den som skall framlägga förslagen hela det tidsutrymmet som rådrum. Det gör man alltså inte här. Vi kan naturligtvis diskutera om riksdagsbeslutet skall tolkas si eller så. Regeringen har tolkat det på sitt sätt, med utgångspunkt i budgetpropositionen, och vi har tolkat det på vårt sätt, med hänsyn till att vi anser att tidsgränsen den 31 december 1984 är ett övergripande beslut; intill dess har läns huvudmännen rörelsefrihet.

Jag har också noterat att socialdemokrater i transportrådet har velat gå litet försiktigare fram med hänvisning till detta. Av det drar jag slutsatsen att de tolkar riksdagsbeslutet på samma vis som vi.

Anf. 10 Kommunikationsminister CURT BOSTRÖM:

Herr talman! Jag kan inte tro annat än att Claes Elmstedt håller med mig om att det krävs en beredningstid och att transportrådet under den beredningstiden kan begära att få in vissa uppgifter som skall ligga till grund

Nr 18

**Måndagen den
7 november 1983**

*Om beredningen
av visst ärende hos
transportrådet*

*Om persontrafiken
på vissa sidolinjer
till inlandsbanan*

för ett slutligt ställningstagande eller hjälpa till och se till att länshuvudmännen får de uppgifter som de behöver; det är ju rätt naturligt. Skulle det då föreligga färdiga handlingar för ett ställningstagande kan inte jag se det rimliga i att man skulle vänta till den 31 december 1984 innan man tar ställning i frågan.

Skulle det vara så, Claes Elmstedt, att en länshuvudman upplever att han inte har haft tillräcklig tid eller tillräckliga sakuppgifter för att ta ställning är det, genom de ställningstaganden som gjorts i riksdagens beslut, möjligt att pröva detta. Så småningom hamnar ärendet ändå på regeringens bord. Regeringen har också att rätta sig efter det riksdagsbeslut som har fattats och som grundar sig på det förslag som regeringen själv har framlagt för riksdagen.

Jag kan inte i dag se att det finns några skäl att säga att den här frågan handläggs på ett felaktigt sätt, om det inte är så att det finns några andra skäl än sakliga till att ni från er sida driver den här frågan på det här sättet.

Anf. 11 CLAES ELMSTEDT (c):

Herr talman! Skälen för att vi vill gå försiktigare fram är helt enkelt att vi vet vad de här banorna och den här trafiken betyder i de här bygderna, som ofta också har andra bekymmer – det är därför vi vill gå försiktigare fram och lämna det tidsutrymme som erfordras.

Är det så att det finns länshuvudmän som är klara med ställningstagandena finns det naturligtvis ingen anledning att vänta med hanteringen av ärendet till 1984 års utgång. Men frågan är hur vägen dit ser ut. Det är det vi har reagerat emot. Det är ju inte så att transportrådet hör sig för om det möjligen är så att länshuvudmännen önskar bistånd och hjälp, utan man kommer med klara dekret: Var vänlig kom med förslag till angivet datum! Slutlig ställning skall ha tagits före utgången av november 1983! Det är på det sättet man går till väga, och det är det som vi har reagerat mot.

Men jag har alltså noterat att kommunikationsministern säger att han är beredd att ingripa därest verksamheten skulle anta former som inte är acceptabla. Vi får väl se vad det innebär.

Överläggningen var härmed avslutad.

6 § Svar på interpellation 1983/84:17 om persontrafiken på vissa sidolinjer till inlandsbanan

Anf. 12 Kommunikationsminister CURT BOSTRÖM:

Herr talman! Mot bakgrund av den satsning på inlandsbanan som turistled som nu planeras av olika berörda instanser har Sven Henricsson frågat mig om regeringen, med hänsyn till dessa nya omständigheter, är beredd att uppskjuta beslutet om den framtida persontrafiken på bandelarna Arvidsjaur–Jörn, Storuman–Hällnäs och Hoting–Forsmo så att prövningen av trafiken på hela inlandsbanesystemet kan ske i ett sammanhang.

Jag har med intresse tagit del av planerna på en satsning på inlandsbanan som turistled. Jag tror emellertid att det ännu är för tidigt att uttala sig om på vilket sätt detta kan komma att påverka trafiken på de tre anslutande bandelarna i övre Norrland. Samtidigt har jag övertygat mig om att transportrådet kommer att beakta denna viktiga aspekt i sin fortsatta beredning av frågan om den framtida persontrafiken på banorna. Även om det är möjligt att det under beredningens gång kan visa sig välbetänkt att söka komma fram till en helhetslösning när det gäller det framtida persontrafikerade järnvägsnätet i övre Norrlands inland, så anser jag det inte lämpligt att nu skjuta upp beredningen beträffande de s. k. tvärbanorna.

Jag har i pressen sett uppgifter att man har farhågor för godstrafiken på dessa linjer. Låt mig därför påminna om att det är endast den framtida persontrafiken som nu skall prövas enligt den ordning som riksdagen fastställt och som vi har att hålla oss till. Låt mig erinra om den betydande satsning staten gjort och gör på de berörda linjerna. På bandelen Hoting-Forsmo pågår som bekant en omfattande upprustning för utökad godstrafik. I det sysselsättningspaket som regeringen fattade beslut om i mitten av oktober har det satsats medel på förarbeten för rälsbyte på bandelarna Storuman-Hällnäs och Arvidsjaur-Jörn. Givetvis hade vi inte gjort denna satsning om vi inte trott på den framtida godstrafikens livskraft.

Anf. 13 SVEN HENRICSSON (vpk):

Herr talman! Jag tackar kommunikationsministern för svaret på min fråga. När jag här talar om inlandsbanan måste jag också komma in litet på regionala problem.

När inlandsbanan diskuterades och planerades var den tänkt som en genomgående linje från malmfälten i norr till västerhavet. I bakgrunden fanns idén om ett slags gränsbana utmed landets västra gräns för att möjligen få skeppa Norrlands råvaror över västsvenska hamnar i stället för över norska. Men efter hand insåg man att malmen, timret och kanske även träkolet hade andra naturliga transportvägar. Om inlandsbanan skulle kunna spela en roll måste den kompletteras med tvärbanor ned mot kusten. Så skedde också genom de tre tvärbanorna Arvidsjaur-Jörn, Storuman-Hällnäs och Forsmo-Hoting.

Häri genom fick vi ett inlandsbanesystem som mera kom att tjäna lokala och regionala behov. Det var en utveckling som sannolikt räddade hela denna järnvägssatsning. När man tänkte på den långa banan från norr till söder var man tämligen aningslös, eftersom verkligheten skulle visa att om denna bana skulle spela en roll så borde det ske genom att den knöts samman med kustregionen.

I början kom tvärbanorna att spela en stor roll för den ekonomiska utvecklingen i älvdalarna, bl. a. för transporter i samband med kraftverksbyggandet. Härvidlag framstår ju järnvägens roll som alldeles speciellt positiv. Utan järnvägens förmåga att bära tunga transporter hade det inte vid denna tidpunkt varit möjligt att exploatera vattenkraften. De senaste transportförändringarna i samband med transport av rundvirke, sågverks-

*Om persontrafiken
på vissa sidolinjer
till inlandsbanan*

produkter och malm har ytterligare markerat inlandsbanesystemsaspekten. Jag vill framhålla att inlandsbanan inte bara får ses som en bana som går rätt igenom skogen från söder till norr eller från norr till söder, utan det rör sig om ett system av banor.

Denna regionalpolitiska grundsyn gäller också persontrafiken. Av såväl reella som psykologiska skäl måste persontrafiken finnas kvar som en del av en framåtsyftande regionalpolitik. Om regeringen och det socialdemokratiska partiet har kvar något av sin regionalpolitiska grundtanke, om man ännu har någon strategi för utveckling av den norrländska inlandsbanan, måste avsikten vara att slå vakt om såväl gods- som persontrafiken på järnvägen. Vad har man f. ö. tänkt sig för framtid för denna på råvaror och andra resurser så rika landsända? Jag kan inte låta bli att citera vad Sara Lidman skrev härom för ungefär en vecka sedan i en norrländsk tidning. Vår folkkära författarinna skrev bl. a. följande:

”Om statsmakterna nu, i samråd med de affärsdrivande företagen, bestämt sig för att avfolka övre Norrland såsom varande en belastning för Sverige i övrigt säg det då i klartext!

Och sätt igång evakuering i ordnade former!

Den här långsamma strypningen är förnedrande, ja skamlig.”

Det här är en fråga för regeringen, en politisk fråga som inte kan hollas över till någon sorts statisk byråkrati av modell transportrådet, som nyss diskuterades här. Det är verkligen på tiden att regeringen inser fakta och inte bryter ut tvärbanorna ur persontrafiksystemet i ett läge – och det är det som jag har pekat på i min interpellation – då faktiskt särskilda ansträngningar görs för bättre trafik. Det är medvetna och målmedvetna ansträngningar som man nu gör för att verkligen få fart på resandet på inlandsbanan. Många goda krafter – däribland kommunerna, landstingen, Kommunförbundet och glesbygdsdelegationen – har tagit gemensamma tag för att verkligen åstadkomma en turistisk förnyelse av denna bana som betecknats som en attraktion. SJ har framhållit att det finns ca 100 lediga platser under sommarmånaderna, och målet är att belägga 50 % av dessa platser. Detta skulle betyda ytterligare 3 000 resenärer under den här tiden. Arrangörerna anser att det genom olika specialarrangemang skulle vara möjligt att få ytterligare 500 resenärer. Det här skulle betyda mycket inte bara för järnvägen utan för hela regionen. En satsning av det här slaget skulle kunna bli en behövlig injektion.

Kommunikationsministern sade att transportrådet har lovat att beakta den här viktiga aspekten. Jag har noterat detta, det är bra. Men det går inte att komma ifrån att transportrådet, som mer och mer får karaktär av statligt verk, agerar på ett sätt som inger farhågor. Länshuvudmännen presenteras ett utredningsmaterial som skall vara neutralt, men de får välja mellan en orealistiskt dyr tågtrafik och ett busstrafikalternativ, där det som lockbete finns fem års bidrag, motsvarande den schablonmässigt framräknade förlusten för järnvägstrafiken. Detta bidrag har motiverats med att SJ ju då slipper kostnaden för upprustning av banan.

Det är klart att det kostar pengar att rusta upp en järnväg, men när det

*Om persontrafiken
på vissa sidolinjer
till inlandsbanan*

gäller de nu aktuella banorna skall de ju upprustas för tung godstrafik. De skall rustas upp, och det står i 1979 års trafikbeslut att när banor rustas upp på detta sätt – man har inte fastslagit vilka som skall rustas upp – skall det vara till en kapacitet på 70 km/tim för godståg och 20 tons axeltryck. Det innebär att man har bestämt vilken standard denna upprustning skall ge, och den medför samtidigt att man kan köra motorvagnståg med 85 km/tim. Det är en kraftig förbättring av standarden, men då faller rimligen det angivna skälet för extra statsbidrag till landsvägstrafiken.

Om man rustar upp en järnväg rejält för att man skall kunna avveckla tunga rundvirkestransporter – flöden som kommer från skogen och ner mot de kustbaserade industrierna – varför skall man då inte kunna se det som en marginell verksamhet om också motorvagnstrafik sker på samma bana? Man kan i varje fall inte motivera upprustningen med att motorvagnen kilar fram och åter ett par gånger om dagen. Det är ju den tunga delen som har varit anledning till investeringen. Ändå vill man ge bidrag till landsvägstrafiken med den motivering jag nyss nämnt.

Sådant ger intryck av styrning mot busstrafik. Det ger knappast intryck av opartiskhet. Tvivlet kommer och gäller inte bara detta utan även beräknings-systemet för de redovisade kostnaderna, om länshuvudmännen skulle vilja ha kvar tågtrafiken. Man frågar sig bl. a. hur det kan komma sig att de redovisade gemensamma kostnaderna kan vara så höga i förhållande till själva tågstämningen, själva driften av tåget.

Min erfarenhet från många års verksamhet vid SJ är att administrationen inte minskar särskilt mycket, om ens någonting alls, om man tar bort persontrafiken, som i jämförelse med godstrafiken är ringa. Om den läggs ner händer inte så mycket. Det försvinner inga byrådirektörer eller några andra uppe i administrationen för att man gör denna ändring längre ner i verksamheten.

I svaret synes kommunikationsministern ha en förhoppning om att transportrådet under beredningens gång skall upptäcka att en helhetslösning av järnvägstrafikfrågan skall ske. En verklig helhetssyn på dessa frågor måste emellertid ta med – som jag här har försökt säga – hela den regionala situationen i Norrlands inland. Trafikfunktionen är bara en del. Den måste inordnas i en sektorövergripande totalekonomisk bild av en landsända som är starkt hotad på många sätt.

Det är alltså fråga om en politisk bedömning, som skall göras av politiska organ. Transportrådet har, enligt mitt förmenande, inte denna kompetens – trots att man har etablerat sig som en sorts politiskt styrinstrument.

Hela den gällande uppläggningsplanen, som vi från vårt parti har kritiserat, med affärsbanor, riksnavsbanor, provningsbanor – sådana som skall provas först och sådana som skall provas i ett senare skede – är ganska statisk och byråkratisk. Den motverkar en smidig helhetslösning, inte minst i Norrlands inland.

Man måste komma ihåg att dessa tvärbanan också är matarbanor till stambanan. Upphör persontrafiken på tvärbananorna, då faller inlandet i trafikskugga. Den genomgående taxeberäkningen upphör.

*Om persontrafiken
på vissa sidolinjer
till inlandsbanan*

Till slut en fråga som gäller trafiken på en bandel där resandet har en utpräglat interregional karaktär. Man har låtit räkna resenärerna på en linje, nämligen Forsmo–Hoting. Det har visat sig att 65–70 % av trafiken här gäller interregionala resor. Man har då räknat med resor på över 250 km, men en genomgång av materialet visar att resor på 600–700 km klart dominerar. I så fall är väl det här resandet knappast en kommunal angelägenhet utan en statlig. Skall några kommuner utmed en bana svara för kostnader som rör resor som går genom hela landet? Med snabbare gångtider, som man nu planerar sedan banan har rustats upp, kommer säkert tendensen till interregionala resor att hålla i sig.

Det vore bra om kommunikationsministern här ville passa på och säga vad han anser.

Anser han att trafiken med interregional prägel är ett ansvar för länstrafikens huvudmän?

Det vore som sagt väldigt bra att till slut få den frågan besvarad.

Anf. 14 SVEN-ERIK NORDIN (c):

Herr talman! När jag nu blandar mig i den här interpellationsdebatten om persontrafiken på vissa sidolinjer till inlandsbanan så gör jag det av två skäl.

Det första är att en av de här aktuella sidolinjerna, Forsmo–Hoting-banan, till stor del ligger inom min hemkommun Sollefteå, och jag vill betyga att inom denna kommun är folkopinionen stark för att persontrafiken på den här järnvägssträckan skall bibehållas.

Det andra skälet är att järnvägstrafik i ordets fulla mening är av mycket stor betydelse för regionalpolitiken. Vad vi diskuterar är alltså innerst inne en viktig principiell fråga som gäller regionalpolitikens framtid i vårt land.

En effektiv regionalpolitik ger möjligheter till utveckling av näringslivet och välfärden för människorna i hela landet. Den är också en förutsättning för utnyttjande av landets totala resurser och kommer därför alla till del. I regionalpolitiken utgör därför goda kommunikationer mellan alla delar av vårt land själva grundvalen. Kommunikationerna är en ofta förbisedd del i den infrastruktur som är nödvändig för att våra naturresurser skall kunna utnyttjas. Det är därför viktigt att även de mera glest befolkade delarna av vårt land får en rimlig kommunikationsstandard.

Man skulle kunna likna vårt järnvägsnät vid människans blodomlopp. Stambanorna motsvarar kroppens pulsådor och vener. Vi vet ju att aortan och artärerna för blodet från hjärtat ut i kroppen och att venaerna transporterar blodet tillbaka till hjärtat. Bibanorna motsvarar kroppens kapillärnät, som tar emot syre och näringsämnen och avger kolsyra som förs tillbaka till hjärta och lungor. Allt gagnar alltså helheten. Vilken läkare skulle väl föreslå att man kan undvara kapillärnätet? Kroppen skulle då inte fungera. Men vad är det som håller på att ske med bibanorna, kapillärnätet, i våra järnvägar? Halva funktionen är på väg att försvinna. Jag försäkrar att oron är stor i de bygder där jag bor, och förmodligen är den lika stor på andra håll. Man upplever detta som en amputation.

Det låter sig visserligen sägas att godstrafiken blir kvar på Forsmo–Hoting-

banan, för att ta ett exempel. Men det företag som kan motta och avsända gods per järnväg men vars representanter inte kan resa ut per järnväg för att träffa sin kundkrets och inte kan ta emot kunder som vill resa per järnväg, lever bara ett halvt liv. I längden blir alltså situationen längs Forsmo–Hoting-banan därför försämrad om persontrafiken läggs ner.

Kommunikationsminister Boström, som ju själv är en son av Norrland, känner säkert igen en hel del av de opinionsyttringar som jag här har framfört. Den här opinionen finns inom alla partier. Curt Boström har säkert mött den också i sitt eget parti. Därför vill jag, trots Curt Boströms försiktigt negativa inställning i debatten här i dag, ändå vädja till honom att ta sig tid att fundera ordentligt innan några förhastade beslut tas. När alla papper ligger på bordet, när helheten framtonar, tror jag att även Curt Boström kommer att finna att ett bibehållande av persontrafiken på bibanorna är det enda riktiga.

Mitt råd till Curt Boström är därför: Tänk och tänk rätt!

Anf. 15 Kommunikationsminister CURT BOSTRÖM:

Herr talman! Innan jag svarar på frågorna, vill jag något beröra det resonemang som båda talarna varit inne på när det gäller regionalpolitiken. Enligt min mening har alla trafikleder en klar regionalpolitisk betydelse. Inte minst när det gäller Norrlandslänet, de s. k. skogslänet, är det att konstatera att vi i mycket hög grad är beroende av en fungerande trafik.

Nu är det ju så att regionalpolitik ofta knyts till någon form av näringspolitik. Därför vill jag gärna säga att järnvägen självklart måste ingå som en del i prövningen från samhällets sida, liksom också från näringslivets sida, när man avgör vilket transportsystem man skall välja för en utveckling av näringslivet inom skogslänet, något som de föregående talarna varit inne på.

Vad vi i dag har att pröva gäller ingalunda godstrafiken. Jag vill än en gång påminna om dels de extrapengar som under några år har avsatts för Hoting–Forsmo-banan, dels de pengar som har anslagits till förberedelse för rälsbyte på bandelarna Arvidsjaur–Jörn och Storuman–Hällnäs.

Jag är också medveten om att turismen är en betydelsefull näring. Jag har noterat – men bara i tidningar och i dag i inlägg här i kammaren – att man vid den här konferensen har pekat på att här finns mycket stora förutsättningar för att åstadkomma någonting på turismens område och att man då utgår ifrån att turistströmmen skulle kunna gå via järnväg. I det avseendet har jag, som jag nämner i mitt svar, vid kontakt med transportrådet fått klart för mig att man kommer att väga in denna aspekt i sitt arbete. Även om det har framförts betänkligheter mot transportrådet, inte bara av Claes Elmstedt i den tidigare debatten utan också av Sven Henricsson nu, är det ändå så att vi har möjligheter att själva gå in och påverka behandlingen av denna fråga. Det är ju inte så, Sven Henricsson, att transportrådet fattar de politiska besluten, utan det gör länshuvudmännen, och de leds av politiskt tillsatta personer som har ett mycket stort ansvar och som jag också vet tar ett stort ansvar för att uppnå den målsättning som man har satt, nämligen att kunna

Måndagen den
7 november 1983

*Om persontrafiken
på vissa sidolinjer
till inlandsbanan*

svara för en fungerande kollektivtrafik.

Sven Henricsson tog också upp frågan om det extra bidraget för busstrafik. Det bidraget skall utgå under fem år för att mildra länshuvudmännens övergångsproblem. Skulle man välja järnvägstrafik för personbefordran finns däremot det delade betalningsansvaret kvar. Där finns ingen tidsgräns.

Sven Henricsson ställde en direkt fråga om Hoting-Forsmo. Egentligen skulle jag kunna hänvisa till debatten den 5 maj, där Sven Henricsson redovisade ökningen av persontrafiken på Hoting-Forsmo-banan. Rune Johansson, som då var utskottets talesman, höll med om att flertalet av det fåtal resenärer som trafikerade banan Hoting-Forsmo är interregionala resenärer. Det är möjligt att detta får betydelse för den prövning som transportrådet skall göra. Transportrådet har en medlande och förmedlande uppgift och får kanske så småningom ta ställning till det förhållandet att Hoting-Forsmo-banan har interregionala resenärer.

Sven-Erik Nordin var också inne på regionalpolitiken. Jag är inte främmande för dess betydelse. Jag vet också att en grundförutsättning för en fungerande regionalpolitik är ett fungerande trafiknät. När vi t. ex. i riksdagen debatterade nedläggning av flottningen i Ångermanälven, Ume älv och Pite älv var jag en av dem som hävdade att vi måste ha ett fungerande alternativ, antingen järnväg eller väg, för att få ned virkesråvaran till den processindustri som finns i kustlandet eller till de sågverk som finns i inlandet och i kustlandet. Om jag inte minns fel var det de som sade att det inte var nödvändigt. Man hänvisade till att vi har ett alternativ, nämligen järnvägen Hoting-Forsmo. I dag tror jag vi kan konstatera att man beklagligt nog inte klarar uttaget av virkesråvara inom det här området därför att man inte har de vägar som erfordras. Det är beklagligt att man inte har den framförhållning som är nödvändig för att klara inte bara regionalpolitiken utan något som är betydligt viktigare – att kunna tillgodogöra sig de tillgångar som exempelvis virkesråvaran utgör.

Om bibanorna kunde jämföras med vissa delar av blodomloppet och om blodet skulle vara den persontrafikintensitet som vi har på dessa banor, då står det illa till med patienten. Det är ungefär 1 % av den totala persontrafiken hos SJ som ligger på dessa banor. Därför är vi tvungna att vända oss till huvudmännen och säga: Pröva vilken form av persontrafik ni vill ha! Skall SJ svara för den, skall den gå via buss, taxi eller något annat alternativ som är till gagn för människorna och som samtidigt ger oss kollektivtrafik till rimliga kostnader? Ty detta kan i sin tur skapa förutsättningar för oss att förstärka kollektivtrafiken på annat håll. Det är detta det är fråga om.

I det läget är det viktigt att vi väger in alla uppfattningar och alla nyheter som kommer fram under den tid då vi bereder ärendet.

Anf. 16 SVEN HENRICSSON (vpk):

Herr talman! Det är inte min avsikt att dra upp en stor regionalpolitisk debatt, men kommunikationerna spelar en väldigt stor roll för regionalpolitiken.

Curt Boström förklarade hur liten del av den totala trafikomfattningen

som faller på dessa banor. Jag vill ifrågasätta den siffra han nämnde, 1 %. På de tåg som går från de större städerna i Norrland kommer en stor andel av resenärerna från inlandsbanan och andra sidobanor. Man måste se på de totala flödena.

Jag erinrar mig handelsmannen som räknade på om det verkligen bar sig att sälja mjölk, för det var så höga kostnader för den försäljningen. Men när han tänkte närmare efter kom han underfund med att om han slutade med mjölken skulle han inte kunna sälja de andra varorna heller. Folk gick till butiken för att där fanns mjölk att köpa, och då köpte de också andra varor. Samma sak gäller naturligtvis järnvägen, som har olika frekvens i resande på olika leder. Tåget kan inte vara fullt från A till B. Många resande stiger kanske på i A och stiger av utefter vägen. Men man kan inte sluta framföra tåget på det ställe där man har så få resenärer att det inte bär sig. Det skulle rubba hela idén med tåget. Man har naturligtvis få resenärer från början, efter hand får man fler och fler och till slut är tåget utnyttjat till full kapacitet. Man måste se dynamiskt på detta.

Jag skall kommentera detta med inlandsbanans tvärbanoer och de satsningar som regeringen har beslutat om för t. ex. Storuman–Hällnäs och Arvidsjaur–Jörn.

Jag är glad över att regeringen har kommit på andra tankar. I fjol när förslaget lades fram var man obenägen att satsa fastän det fanns klara förslag om t. ex. Västerbottenpaketet. Nu är detta en god början, och vi skall hoppas att man inser att det är en riktig satsning att utveckla infrastrukturen i Norrlandsregionen. I all klagolåt om Norrland finns det en farlig tendens att se Norrland som några ruckliga hölador som står i ett snölandskap, i synnerhet i Norrlands inland. Vi får inte glömma bort att trots allt finns det fortfarande en viss positiv tendens också. Här har skett någonting. Man har en viss industrialisering, man har fått en del sågverksrörelser och rörelser baserade på träförädling. Man har också mekaniska industrier. Det har hänt någonting. Jag skulle önska att flera av de politiker som nu har sin verksamhet i södra Sverige tog en tur med inlandsbanan till ort och ställe och besökte de relativt stora platser som finns där, så att de fick se vilken infrastruktur som där finns både när det gäller vägar och när det gäller undervisning och service, och kunde konstatera: Här är ju en positiv trend i denna landsända! Låt oss också se detta! Då förstår vi hur viktigt det är att haka på denna positiva trend och ge den möjligheter till ytterligare utveckling.

Vi får inte kasta yxan i sjön, utan vi måste alla hjälpas åt att utveckla denna landsända. Men då måste vi också försöka vinna förståelse bland tongivande politiker och andra instanser för att det är möjligt – och riktigt – att utveckla den för att bevara den; annars är risken stor för att den faller för ett nytt ödesmål. Och det kan ju inte vårt land vara betjänt av. Inte minst är detta fallet när det gäller att exploatera de enorma resurser som finns. Vilka människor skall göra detta, om vi inte skapar möjligheter för dem som bor kvar och om vi inte behåller t. ex. möjligheterna till tågresor? Vilka skall då bo kvar, trivas och jobba och ta reda på de resurser som ändå finns i denna rika landsända?

Måndagen den
7 november 1983

*Om persontrafiken
på vissa sidolinjer
till inlandsbanan*

Anf. 17 SVEN-ERIK NORDIN (c):

Herr talman! Det var mycket bra av kommunikationsminister Boström att ta upp historien om flottningen på Ångermanälven. Jag minns den debatten mycket väl, eftersom vi båda då kämpade på samma sida om barrikaden. Då var läget det att man stod inför ett problem som det var svårt att hitta den rätta lösningen på. Det sades att berörda parter måste få mera tid på sig för att så småningom kunna fatta ett riktigt beslut. Med litet lobbyverksamhet, av Curt Boström i sin grupp och av mig i min, lyckades vi den gången köra över trafikutskottet och driva fram en slutlig och noggrann utredning om flottningens vara eller icke vara. Visserligen kunde inte riksdagen tvinga fram flottning, men den kunde i alla fall ge anvisningar om huruvida det fanns andra utvägar.

Här har vi en parallell. Man känner tveksamhet beträffande särpräglade ekonomiska förutsättningar för hur beslutet skall tas och behöver dessutom mera tid på sig. Och visst har vi ett komplicerat problem: bidraget till busstrafiken som länshuvudmännen får lindrar sannerligen inte deras problem, utan det komplicerar i stället problemet, eftersom det gör det ännu svårare för dem att välja mellan järnvägs- och busstrafik.

Det har varit fördelaktigare bidrag till busstrafiken än till järnvägstrafiken. Därför ställs huvudmännen för länstrafiken inför ett svårt val t. ex. beträffande Forsmo–Hoting-banan, som är 121 km lång – om vi säger att den börjar i Långsele är den 135 km. Med buss är sträckan 163 km lång. Bussresan blir alltså längre – sträckan är längre. Det tar mer tid att åka den och det kräver större energiförbrukning. Undra på att länshuvudmännen i Västernorrland kliar sig i huvudet när de skall välja i den situationen.

Detta pekar egentligen bara i en riktning, som redan har nämnts här i dag, nämligen att det var ett olyckligt beslut som fattades den 5 maj i år när riksdagen inte gav större subventioner till järnvägstrafiken.

Allra sist! Jag säger ingenting om att Curt Boström inte har läst på anatomin ordentligt – och jag kräver inte heller att han huvudstupa skall lämna viktiga regeringsbestyr för att läsa anatomi. Det är dessutom inte nödvändigt att blodet skall flyta lika hastigt i den yttersta fingertoppen som det gör i trakten av hjärtat – men det vore viktigt om Curt Boström verkligen kände med hjärtat för inlandsbanan och dess bibanor.

Anf. 18 Kommunikationsminister CURT BOSTRÖM:

Herr talman! Hela diskussionen utgår från persontrafikens vara eller icke vara. Man knyter det till att persontrafiken över järnväg är det enda alternativ som finns. Jag tror emellertid att det ligger en fara i detta. Vad länshuvudmännen har att göra är att ta ställning till om den fortsatta persontrafiken skall ske via järnväg eller via buss eller om det finns något annat alternativ. De kommer med stor sannolikhet att ta hänsyn till dem som bor utmed den sträcka det gäller.

Boendet har förändrats oerhört mycket under en följd av decennier. Jag känner till förhållandena uppe i mitt eget hemlän, där människorna för att kunna utnyttja kollektivtrafiken är tvungna att välja buss. Tåget går som känt

är på räls och ger sig ju inte ut i den nya bebyggelse som nu finns, och därmed utesluts grupper som rimligtvis också har rätt att betjäna sig av kollektivtrafik från tågtrafik.

Att vi från regeringens sida skulle ha ändrat uppfattning med hänsyn till Västerbottenspaketet är fel, Sven Henricsson. Den insats det gäller hade jag i tankarna redan vid det tillfälle då regeringen lade fram några av sina förslag till extrainsatser för sysselsättning, men då var inte projekteringen klar, varför det inte gick att lägga ut pengarna då, men i det här läget har det efter våra påstötningar varit möjligt.

Jag håller med om det som Sven Henricsson sade om Norrland och dess inland och att det finns en positiv trend där. Också jag känner när jag är hemmavid att människorna ute i skogslänen är beredda att göra insatser för att utveckla sitt eget län. Självfallet skall vi ställa upp bakom det. Vi skall se till att förutsättningar skapas för en industriell utveckling och för att ta vara på de resurser som finns oavsett om det gäller inlandet eller kustlandet.

Till det hör att vi naturligtvis också är tvungna att hjälpa till att göra satsningar på infrastrukturen för att göra det möjligt att använda ett transportsystem som är till gagn för denna industriutveckling och som ger den ökad konkurrenskraft. Därvid är vi nog tvungna att se över alla transportmetoder, såsom att undersöka om järnväg är det riktiga i vissa avseenden, om kanske vägförbindelser eller sjöfart är bäst i andra fall. Vi får se över vilka förutsättningar som krävs för de olika delarna av vårt land för att investera i en infrastruktur, till gagn för en industriutveckling.

Det extra bussbidraget är begränsat till fem år, Sven-Erik Nordin. Det delade betalningsansvaret, som vi föreslog och som riksdagen biföll, kommer att finnas kvar. Staten/SJ står för sin del – det är i princip den fasta delen – och länshuvudmännen måste stå för de rörliga kostnaderna. Däremot är bussbidragen begränsade till fem år. De utgår för att man skall kunna klara den omställning som det innebär att man väljer buss i stället för tåg. Gör inte detta till en fråga om huruvida man därigenom ställer någon människa utan möjlighet att välja! Länshuvudmännen har sitt speciella ansvar när det gäller att välja trafikmetod. Om vi handlar så gör vi dem en mycket stor orätt. De har givits detta ansvar, och de är beredda att ta det, men de måste också få pröva dessa frågor utifrån de riktiga förutsättningarna för att kunna fatta beslut till gagn för de människor som de har ansvar för.

Anf. 19 SVEN HENRICSSON (vpk):

Herr talman! Beträffande frågan om regeringens satsning på järnvägen i Västerbotten mellan Storuman och Hällnäs, sade Curt Boström att han hade för sig att denna satsning inte var planerad och projekterad. Men denna satsning finns med i SJ:s program. SJ har gått igenom det här med sin tekniska avdelning och hade planer på att restaurera banan i enlighet med det här Västerbottenspaketet som fackföreningarna sedan hakade på.

Jag är mycket förvånad över att projekteringen, som då fanns färdig – det var bara att trycka på knappen – inte fanns färdig också när man skrev propositionen. Enligt de uppgifter jag har var detta fallet. Man tyckte, i varje

Måndagen den
7 november 1983

*Meddelande om
interpellationssvar*

*Om utformningen
av proposition om
kollektiva
löntagarfonder*

fall från facketts sida, att det var märkligt att detta inte kunde ske i samband med budgetpropositionen som lades fram i samband med behandlingen av hela trafikfrågan.

När jag sammanfattar tankegångarna här är jag ganska nöjd med debatten. När kommunikationsministern säger att han skall beakta förhållandet att det är fråga om interregionala resor på en bandel, tycker jag att det är ett bra yttrande.

Från SJ:s sida har man sagt att man utgår från att interregionalt resande är ett sådant resande där man kan pröva att behålla trafiken som riksnätstrafik. Man har värderat det på ett sådant sätt, och det torde väl vara riktigt. SJ anser också att det interregionala resandet ingår i dess uppgifter. Jag är alltså nöjd med den värdering som här har gjorts och hoppas att det innebär ett fall framåt.

Jag kan f. ö. instämma i vad Curt Boström sade om att det har skett en viss förändring i boendestrukturen i Norrlands inland. Självfallet måste man medge att många byar och samhällen inte kan lita enbart till järnvägen när det gäller att få kommunikationer. Här måste ju bussar, taxibilar och järnväg komplettera varandra i ett mönster som är ändamålsenligt.

Överläggningen var härmed avslutad.

7 § Meddelande om svar på interpellation 1983/84:22

Anf. 20 Finansminister KJELL-OLOF FELDT:

Herr talman! Jag vill meddela att svaret på Stig Josefsons interpellation om ändrade regler för resor till och från arbetet med egen bil kommer att lämnas måndagen den 14 november efter överenskommelse med interpellanten.

8 § Svar på fråga 1983/84:59 om utformningen av proposition om kollektiva löntagarfonder

Anf. 21 Finansminister KJELL-OLOF FELDT:

Herr talman! Lars Tobisson har frågat mig vilken betydelse jag tillmäter remissinstansernas synpunkter vid utformningen av regeringens proposition om kollektiva löntagarfonder.

Svaret på Lars Tobissons fråga finns redovisat i den lagrådsremiss om löntagarfonder som regeringen överlämnade till lagrådet den 13 oktober. Jag skall därför här begränsa mig till vissa övergripande anmärkningar.

Man kan grovt indela remissinstansernas synpunkter på de tre betänkan- den som legat till grund för regeringens löntagarfondsförslag i tre kategorier.

För det första framför många remissinstanser mer eller mindre utförligt sin allmänna och principiella inställning i löntagarfondsfrågan. Dessa redogörel- ser innehåller i princip ingenting nytt i förhållande till de senaste årens debatt i denna fråga. De utgår i allt väsentligt från tidigare kända ståndpunkter, och

*Om utformningen
av proposition om
kollektiva
löntagarfonder*

de har ej föranlett regeringen att förändra sin grundläggande uppfattning att en löntagarfondsreform är en nödvändig del av regeringens politik för att återföra Sveriges ekonomi till en balans som präglas av rättvisa och stabilitet.

För det andra finns i remissvaren synpunkter på huvuddragen i det föreslagna löntagarfondssystemets uppbyggnad. Det gäller fondernas anknytning till ATP-systemet, antalet fondstyrelser, avkastningskravets konstruktion, den sjuåriga uppbyggnadsperioden och liknande frågor. I dessa avseenden redovisar remissinstanserna relativt få kritiska synpunkter, och de synes alltså i allt väsentligt ha godtagit den föreslagna konstruktionen.

För det tredje innehåller remissvaren en lång rad synpunkter på den tekniska utformningen av löntagarfonderna. Många av dessa synpunkter har också föranlett förändringar, tillägg och preciseringar jämfört med de förslag som de tre remissbehandlade betänkandena innehöll.

Anf. 22 LARS TOBISSON (m):

Herr talman! Jag tackar finansministern för svaret.

Remisstiden för löntagarfondsförslaget utgick den 5 oktober. Redan dagen därpå, den 6 oktober, var regeringen klar att fatta beslut om lagrådsremiss av propositionen. Det vittnar om en anmärkningsvärd snabbhet att man på en natt hann sammanställa och begrunda alla remissynpunkter – detta så mycket mer som flera yttranden över huvud taget inte hade kommit departementet till handa.

Låt mig ge ett exempel! Riksgäldsfullmäktige, där jag är ledamot, skulle vid sammanträde den 6 oktober fastställa sitt yttrande. När vi kom till sammanträdet förelåg inget förslag. Den socialdemokratiska majoriteten kunde inte på egen hand utforma ett ställningstagande utan måste begära en veckas anstånd för att få fram ett underlag, förmodligen från finansministerns omedelbara närhet i kanslihuset. Utlåtandet kunde därmed inte avges förrän den 13 oktober, då med en reservation från den borgerliga sidan.

Långt dessförinnan hade alltså regeringen färdigställt sitt förslag till lagrådet, vilket finansministern hänvisade till.

I texten finns inte många hänvisningar till remissinstanserna. De som görs är av svepande och uppenbart missvisande karaktär.

Av alla remissyttranden är det endast ett som helhjärtat sluter upp bakom fonderna – det som kommer från LO. Delade från politiska utgångspunkter är en majoritet och en minoritet i två yttranden, nämligen dem från fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret.

Minst 16 yttranden svarar klart och entydigt nej på principfrågan om löntagarfonder enligt den föreslagna modellen skall införas. Övriga avstår från att anföra någon mening i denna sak.

Löntagarnas organisationer är alltså splittrade. LO är för, TCO tar inte ställning och SACO/SR är emot. På motståndarsidan finns vidare samtliga näringslivsorganisationer, LRF, Aktiespararna och riksförsäkringsverket.

Denna skeva fördelning ger anledning till frågan: Hur kan finansministern anse att han tar hänsyn till remissynpunkterna, när han ändå förordar införandet av kollektiva löntagarfonder? Det kan väl aldrig vara fel att den

*Om utformningen
av proposition om
kollektiva
löntagarfonder*

principiella kritiken har anförts under längre tid och således är genomtänkt.

Kanske finansministern aldrig gav sig tid att studera remissvaren. Det skulle förklara omdömen av en karaktär som det vimlar av i lagrådsremissen. Jag citerar vad finansministern själv skriver: "Remissinstanserna har i allmänhet inte framfört några principiella invändningar mot den föreslagna utformningen av ett vinstdelningssystem." Menar verkligen Kjell-Olof Feldt att den här typen av uttalanden ger en rättvisande bild av remissopinionen? Är de fondkritiska svaren inte ens värda att räknas i remissammanställningen?

Anf. 23 Finansminister KJELL-OLOF FELDT:

Herr talman! Låt mig först klargöra att beslutet om lagrådsremissen protokollfördes den 6 oktober – det är riktigt. Men den offentliggjordes och var alltså färdigställd först den 13 oktober. Vi hade alltså närmare en vecka på oss att ta hänsyn också till de remissvar som kom in den 5 oktober. Att sedan vissa myndigheter av olika skäl kom in med sina remissvar efter det att remisstiden gått ut kan jag faktiskt inte ta ansvaret för.

Den andra fråga som Lars Tobisson ställde gällde de synpunkter på vinstdelningen som framfördes i remissvaren. Jag läste ett stort antal av dem mycket ingående för att se vilka synpunkter som gällde utformningen av vinstdelningen. Jag hittade mycket få sådana synpunkter. Däremot redovisas mycket klart i lagrådsremissen inställningen hos de remissinstanser som Lars Tobisson hänvisar till avstyrkte hela förslaget och över huvud taget inte ville diskutera det. Det var i själva verket så, herr talman, att många remissinstanser, som hade denna doktrinärt givna inställning mot hela förslaget om löntagarfonder, inte vågade diskutera dess sakliga innehåll. Det har tyvärr präglat hela debatten om löntagarfonder att man från motståndarhåll försöker föra sakfrågorna åt sidan för i stället föra sin doktrinära debatt.

Anf. 24 LARS TOBISSON (m):

Herr talman! Jag vill säga till finansministern att man ju inte kan försvara ett skrivsätt av det generaliserande slag som har använts i propositionen med att motståndarna till fonder har låst sig vid en ståndpunkt. Trots allt har de denna sin ståndpunkt.

Jag kan ge ytterligare ett exempel på ett verkligt missledande skrivsätt, där man säger: "Remissinstanserna har genomgående varit positiva till den föreslagna placeringsinriktningen (för fondernas aktieköp)." Detta kan uppenbarligen inte vara sant, eftersom minst 16 remissinstanser har sagt nej till att över huvud taget ge fonderna möjligheter till aktieköp.

Det är inte bara jag som förundras över regeringens sätt att handlägga fondfrågan och behandla remissinstanserna. I sitt utlåtande från förra veckan skriver lagrådet:

"Myndigheter och sammanslutningar har inte varit i tillfälle att yttra sig över ett förutsättningslöst utarbetat och samlat förslag till löntagarfonder – – lagrådet ställer sig kritiskt till att en fråga av så stor principiell betydelse och med så kontroversiella inslag beretts på sätt som skett."

*Om utformningen
av proposition om
kollektiva
löntagarfonder*

Förklaringen är förstås att hela remissbehandlingen liksom överläggningarna tidigare i höst med oppositionspartier och organisationer bara har varit ett spel för galleriet. Från början har det stått klart att endast en ståndpunkt skulle räknas: LO:s. Det är på order därifrån som regeringen driver igenom en övergång till ett nytt ekonomiskt system trots motstånd från en enad borgerlig opposition, ett enigt näringsliv och ett övervägande flertal bland medborgarna.

Denna likgiltighet, närmast förakt, för människors oro kom till uttryck i behandlingen av 4-oktobermanifestationens ledning i fredags. Statsminister Palme ville inte ta emot för en dryg månad sedan. Han ställde upp för att höra motståndarnas åsikter först sedan regeringen i ett extra sammanträde fattat beslut om proposition till riksdagen.

Detta påminner mig om rovdjurets lek med ett byte, vars öde redan är beseglat. Håller finansministern med om att förfaringsättet riskerar att bli mönsterbildande i det Fondsverige där makten i näringslivet är koncentrerad i fackets händer?

Anf. 25 Finansminister KJELL-OLOF FELDT:

Herr talman! Jag tycker faktiskt att Lars Tobissons våldsamma utfall och bombastiska bildspråk bekräftar det jag sade: Ni är inte intresserade av någon debatt i själva sakfrågan. Ni är ute för att föra doktrinära synpunkter till torgs och driva er propaganda vidare. Jag finner därför underlaget för ett sakligt meningsutbyte oss emellan skäligen magert.

Men för att Lars Tobissons hänvisning till lagrådet inte skall föranleda något missförstånd kanske jag får upplysa kammaren om att lagrådet tillstyrker förslaget om löntagarfonder, i den meningen att man icke finner det strida mot grundlag och internationella förpliktelser och att man i övrigt finner konstruktionen godtagbar. Det är ett långt väsentligare resultat av lagrådets behandling än diskussionen om remisstidens längd, som ändå var tre månader, efter tio års intensivt utredande och debatterande.

Anf. 26 LARS TOBISSON (m):

Herr talman! Låt mig först säga att vi visst är intresserade av sakfrågan. Jag har varit med om att diskutera sakfrågan löntagarfonder i bortåt tio år nu. Men vad vi i dag i denna frågedebatt skall behandla är sättet att hantera remissinstanserna. Då är det riktigt att lagrådet inte har funnit anledning att utifrån juridiska synpunkter invända. Desto mera anmärkningsvärt är att lagrådet lämnar det omdöme som jag tidigare citerade om sättet att sköta remissförfarandet.

Det vi nu skall klargöra är alltså inte om remisstiden var tillräckligt lång, utan det sätt på vilket regeringen har tagit hänsyn till synpunkter som har anförts av kritiska remissinstanser. Jag upprepar det jag sade tidigare, att dessa synpunkter tydligen inte ens ansetts värda att räknas, utan man har helt bortsett från dem och säger att remissinstanserna genomgående har tillstyrkt olika delar av förslaget.

Överläggningen var härmed avslutad.

Måndagen den
7 november 1983

*Om följderna av
höjd arbetsgivar-
avgift*

9 § Svar på fråga 1983/84:62 om följderna av höjd arbetsgivaravgift

Anf. 27 Finansminister KJELL-OLOF FELDT:

Herr talman! Gunnar Hökmark har frågat civilministern om det förhållandet att en snabbare löne- och prisstegringstakt kan medföra färre jobb ger regeringen anledning att ompröva den vid årsskiftet genomförda höjningen av den allmänna löneavgiften liksom den planerade höjningen av arbetsgivaravgifterna i samband med införandet av löntagarfonder. Arbetet i regeringen är så fördelat att jag skall besvara frågan.

För det första vill jag klargöra att de totala arbetsgivaravgifterna inte kommer att öka den 1 januari 1984. De förändringar som med regeringens förslag är aktuella är att den allmänna löneavgiften sänks med en procentenhet och att ATP-avgiften höjs med fyra tiondels procentenheter, varav två tiondels procentenheter på grund av löntagarfonderna. Totalt kommer avgiftsuttaget således att minska med sex tiondels procent.

För det andra vill jag framhålla att regeringens politik för att sanera den svenska ekonomin är inriktad på att bryta den höga inflationstakt som har rått i vårt land det senaste decenniet för att därigenom säkra näringslivets expansion och förbättra sysselsättningsläget. Löntagarfonderna är ett viktigt led i denna politik genom de positiva effekter de får på utvecklingen av lönekostnaderna. Den mindre höjningen av arbetsgivaravgifterna i samband med införandet av löntagarfonderna kommer därmed inte att öka inflationen utan ingår som en del i en politik för att dämpa inflationen.

För det tredje vill jag framhålla att det i dag inte finns något utrymme för att sänka avgiftsuttaget ytterligare. Budgetunderskottet är stort och innebär betydande påfrestningar för ekonomin. Att spåda på det med ytterligare över 6 miljarder kronor – vilket skulle bli följderna om den allmänna löneavgiften slopades – anser jag vara oansvarigt.

Mot denna bakgrund finns ingen anledning att ompröva avgiftssatserna för nästa år.

Därmed anser jag mig även ha besvarat Gunnar Hökmarks andra fråga. Löntagarfonderna kommer inte som Gunnar Hökmark förutsätter att öka arbetslösheten utan ingår tvärtom som ett led i regeringens politik för att öka sysselsättningen och dämpa arbetslösheten.

Under detta anförande övertog förste vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 28 GUNNAR HÖKMARK (m):

Fru talman! Jag ställde ursprungligen min fråga till civilministern på grund av ett uttalande av honom om att 1 % ökning av lönesumman skulle öka antalet arbetslösa med 15 000–20 000.

Vi kan konstatera att vi i Sverige i dag har den högsta arbetslösheten sedan man började mäta den på det sätt man gör i dag. Samtidigt kan vi konstatera att regeringen under den tid den suttit vid makten har höjt den allmänna arbetsgivaravgiften och andra avgifter med drygt 3 %. Civilministerns

uttalande var anmärkningsvärt dels på grund av att vi nu har en högre arbetslöshet än någonsin, dels på grund av att regeringen kraftigt har höjt arbetsgivaravgifterna.

Civilministerns uttalande var intressant också med tanke på att det kunde ses som ett tecken på ett nytänkande inom regeringen, nämligen att regeringen inser att arbetslösheten inte kan bekämpas särskilt bra genom ständigt ökade arbetsgivaravgifter. Finansministern håller inte med mig om denna tolkning, trots att ett motsvarande resonemang antyds i den besparingsproposition som lades fram nyligen. Han hävdar i stället att arbetsgivaravgiften kommer att sänkas vid årsskiftet. Jag vill därför fråga: Är detta ett uttryck för att även finansministern anser att höjda arbetsgivaravgifter slår undan jobb? Dessutom är det ju den tillfälliga höjningen av arbetsgivaravgiften som skall tas bort vid årsskiftet.

Sett över en längre period har regeringen faktiskt höjt arbetsgivaravgifterna med drygt 3,1 %. Jag skulle mot den bakgrunden vilja ställa ytterligare en fråga:

Om 1 % höjning av arbetsgivaravgifter innebär att man slår undan 15 000–20 000 nya jobb, hur många jobb slår då 3 % höjning av arbetsgivaravgiften ut? Jag frågar bl. a. med tanke på att antalet unga som är arbetslösa i dag är ca 70 000, ungefär motsvarande det antal jobb som jag vill påstå att höjningen av arbetsgivaravgiften har slagit ut.

Dessutom vill jag ställa frågan: Har den avräkning som finansministern åberopat någonsin gett till resultat att man fått lägre lönehöjningar?

Anf. 29 Finansminister KJELL-OLOF FELDT:

Fru talman! För det första: Rätt skall vara rätt – den höjning av arbetsgivaravgiften den 1 januari 1983 som Gunnar Hökmark nu refererar till beslötts av riksdagen våren 1982, då riksdagen fortfarande hade borgerlig majoritet. Beslutet fattades av den socialdemokratiska riksdagsgruppen och av folkpartiets och centerpartiets riksdagsgrupper. Slarva inte för mycket med orden, Gunnar Hökmark, och säg inte att det var den socialdemokratiska regeringen som höjde arbetsgivaravgiften! Höjningen ingick som ett led i uppgörelsen om skattereformen.

För det andra: När civilministern berörde kostnadsutvecklingen på lönesidan hänförde han sig uttryckligen till läget för kommuner och landsting. Regeringens linje är nu att hålla nere alla kostnadsökningar i ekonomin. Det är alldeles riktigt att om kostnaderna stiger mer än produktiviteten så riskerar vi att få inflation; vi riskerar att få ett försämrat konkurrensläge och att därmed skapa ökad arbetslöshet. Detta enkla samband har aldrig förnekats av någon. Men om det är så att man genom att sänka arbetsgivaravgiften, om det nu är den moderata linjen, ökar budgetunderskottet med 6 miljarder ovanpå alla de miljarder som era borgerliga regeringar totat ihop under de gångna åren, kommer det antagligen att skapa ännu mer inflation och ännu större problem för sysselsättningen än om vi bibehåller avgiftsuttaget på nuvarande nivå.

*Om följderna av
höjd arbetsgivar-
avgift*

Anf. 30 GUNNAR HÖKMARK (m):

Fru talman! Det är ju så att det är regeringen som har ökat budgetunderskottet, bl. a. genom att med massiva miljardsatsningar strö ut pengar till arbetsmarknadsstyrelsen, och det har man finansierat genom att höja arbetsgivaravgiften. Det som finansministern påpekar och som gäller för stat och kommun gäller ju rimligen också för näringslivet. Tror inte finansministern att ökade lönekostnader är ett dåligt sätt att bekämpa arbetslösheten? Vore det inte bättre att bekämpa arbetslösheten genom att satsa på lägre lönekostnader i stället för att genomföra åtskilliga mångmiljardprojekt, som skapar konstlade jobb och beredskapsarbeten med en högst begränsad varaktighet?

Det skulle vara välgörande om regeringen inte bara erkände att höjda lönekostnader skapar arbetslöshet utan att man också gjorde någonting åt dem. Det vore ett uttryck för ett rejält nytänkande, som skulle kunna bekämpa arbetslösheten. Som det nu är verkar det som om regeringen kommer att gå på, fortsätta att höja skatter, fortsätta att höja arbetsgivaravgifter. Det är ju detta man gör också fr. o. m. den 1 januari 1984. Man tar visserligen bort den tillfälliga arbetsgivaravgiften, men totalt sett höjer man arbetsgivaravgifterna, bl. a. för att finansiera mångmiljardsatsningar på AMS.

Överläggningen var härmed avslutad.

10 § Svar på interpellation 1983/84:18 och fråga 1983/84:32 om vissa skattelindringar för delägare i Vänerskog

Anf. 31 Finansminister KJELL-OLOF FELDT:

Fru talman! Ove Eriksson har frågat jordbruksministern om han – mot bakgrund av att skogsägare blivit skyldiga att betala både mervärdeskatt och inkomstskatt för likvider som de i realiteten aldrig disponerat – är beredd att vidta åtgärder så att drabbade skogsägare gottgörs och att inte en liknande situation upprepas. Frågan har överlämnats till mig för besvarande.

Bertil Jonasson har frågat mig om regeringen avser att genomföra sådana ändringar i skattelagstiftningen att de drabbade i "Vänerskogskonkursen" ges möjlighet till skatteavdrag för förlusterna.

Jag besvarar frågan och interpellationen i ett sammanhang.

Genom en dom för några månader sedan har regeringsrätten förklarat att förluster, som medlemmar i Vänerskog åsamkats på s. k. likvidlän, inte är avdragsgilla vid inkomsttaxeringen. Förlusterna har sålunda ansetts utgöra kapitalförluster. Domen innebär, som Ove Eriksson och Bertil Jonasson framhållit, att berörda skogsägare träffas av inkomstskatt och mervärdeskatt för virkesleveranser som de i realiteten inte fått betalning för.

Jag kan medge att den lagstiftning, som regeringsrätten tillämpat, fått olyckliga konsekvenser i Vänerskogfallen. Att från statsmakternas sida i efterhand – genom retroaktiv lagstiftning eller på annat sätt – kompensera

skogsägarna för förlusterna bör dock enligt min mening inte komma i fråga. En sådan åtgärd innebär i realiteten att regering och riksdag korrigerar ett domslut som tillkommit i laga ordning. Den uppdelning mellan lagstiftande och dömande verksamhet som regeringsformen bygger på skulle därigenom luckras upp med svåröverskådliga följder. Jag vill också nämna att något ingripande av det slag som Ove Eriksson och Bertil Jonasson efterlyser mig veterligt inte förekommit tidigare.

Vad gäller risken för ett uppreparande av Vänerskogsfallen vill jag erinra om att den skattemässiga behandlingen av kapitalförluster ändrats genom lagstiftning år 1981 (SFS 1981:295). Genom de nya reglerna, som tillämpas fr. o. m. 1984 års taxering, har kapitalförlustbegreppets tillämpningsområde inskränkts. Min bedömning är att förluster av de slag som drabbat medlemmarna i Vänerskog är avdragsgilla enligt de regler som gäller i dag. Något ingripande med sikte på framtiden synes därför inte behövligt.

Anf. 32 BERTIL JONASSON (c):

Fru talman! Jag ber att få tacka för svaret på min interpellation. Men svaret gör mig djupt upprörd. Jag har vid flera tillfällen tagit upp det här spørsmålet för att få en rättvis lösning av en fråga som är mycket svår för många människor. Uppriktigt sagt känner jag en mycket stark vrede över det besked som vi nyss har fått, och jag vet att denna vrede delas av ett mycket stort antal människor i Värmland, Bohuslän, Västergötland och Närke. Det är människor som drabbas mycket orättfärdigt av följderna av Vänerskogskonkursen. Denna konkurs har inneburit att man inte bara har sett sina inestående leveransfordringar gå förlorade utan också att man tvingas betala inkomstskatt, sociala avgifter och mervärdesskatt på pengar som man över huvud taget aldrig har hållit i sin hand. Själva det grundläggande faktum att behöva betala skatt för en inkomst som man inte har erhållit är något helt orimligt.

Jag delar alltså dessa människors ilska, och den blir inte mindre av det man kunnat läsa i tidningarna och höra i radio och TV under sista tiden. Där har man redovisat att det finns personer med miljoninkomster och miljonförmögenheter som inte har betalat mer än 10 % av sina inkomster i skatt. Förhållandet är alltså att den som inga pengar fått och som har ingen eller liten förmögenhet skall betala höga skatter, medan den som har både höga inkomster och stor förmögenhet klarar sig undan med ingen eller mycket liten skattebelastning. Jag har full förståelse för om människor tycker att detta är djupt orättfärdigt.

Finansministern anför i sitt svar att han inte vill tillgripa retroaktiv lagstiftning och att en korrigerande av ett domslut som tillkommit i laga ordning skulle kunna få svåröverskådliga följder. Jag kan inte dela denna bedömning. Retroaktiv lagstiftning är förbjuden när det gäller en förändring som är betungande för medborgarna. Men när det gäller en retroaktiv lagstiftning som skulle minska skattebelastningen är det annorlunda. Och det är just det som det här gäller.

Jag skulle vilja dra en parallell. Enligt vad jag erfarit stadgas det i lagen om införande av brottsbalken att om, när dom skall meddelas i ett mål, ett

*Om vissa
skattelindringar för
delägare i
Vänerskog*

lindrigare straff är stadgat än när brottet begicks, skall det lindrigare straffet åsättas. Om man överför detta på Vänerskogskonkursen, kommer man fram till följande: En ny lag gäller nu beträffande bedömningen av kapitalförluster som har anknytning till rörelsedrift. Enligt finansministerns bedömning skulle förluster av det slag som medlemmarna i Vänerskog drabbats av vara avdragsgilla enligt de regler som gäller i dag. Enligt min uppfattning borde det då vara självklart att också tillämpa de nya reglerna för ett gammalt fall som ligger så nära i tiden.

Alla lagar som vi stiftar här i riksdagen är inte av allra högsta kvalitet – det visar sig när de skall tillämpas i praktiken. Ett exempel utgörs av reglerna om bilavdrag för resor i tjänsten. Den lag som gällde när Vänerskogskonkursen inträffade var uppenbarligen inte heller särskilt bra. Det var förmodligen därför som den ändrades. Jag anser därför att det inte är orimligt att vi här i riksdagen skall kunna erkänna detta förhållande och då försöka rätta till detta misstag i efterhand. Jag är helt övertygad om att medborgarna delar denna min uppfattning.

Nu frågar jag finansministern: Kan det vara rimligt att en skogsägare som odlat och vårdat sin skog och avverkar den skall

1. lägga ut pengar för avverkningen,
2. fullständigt bli av med skogen utan ersättning,
3. behöva betala skatt och sociala avgifter på pengar han aldrig fått,
4. betala omsättningskatt på någonting som han aldrig fått och
5. ha stora utgifter för återplantering till ny skog enligt skogsvårdslagen?

Kan man egentligen tänka sig något mera orimligt än att som finansministern säga nej till en rättelse då omständigheterna är så självklara? Här måste regeringen enligt min mening göra någonting.

Det skulle inte förvåna mig om den här frågan kommer att drivas till Europarådet i Strasbourg, med hänvisning till de mänskliga rättigheterna. Jag är inte övertygad om att man där kommer fram till samma resultat som regeringen.

Nej, herr finansminister, pröva om den här frågan och lägg fram ett förslag som ger en rättvis behandling av människor i ett svårt läge! Det är väl det minsta man kan begära.

Anf. 33 OVE ERIKSSON (m):

Fru talman! Jag ber att få tacka finansministern för svaret på min fråga, som i mycket överensstämmer med Bertil Jonassons interpellation.

Jag ställde frågan mot bakgrund av finansministerns svar på en liknande interpellation för ett år sedan. Finansministern avslutade då sitt inlägg med orden: Vi får hoppas att det går att lösa detta problem på ett sätt som för alla berörda parter är tillfredsställande. Dessutom fick LRF vid en uppvaktning hos finansministern så sent som den 28 augusti i år förhoppningar om en positiv lösning trots regeringsrättens utslag. Dessa förhoppningar är nu grusade i och med finansministerns kategoriska svar. Det är kanske inte så lätt att argumentera emot detta hans ställningstagande. Grundlagarna måste ju gälla, och principiellt är alla emot en retroaktiv lagstiftning. Men nu håller

man ju på att luckra upp den lag som gällde om bilavdrag, och då borde man kanske kunna fundera också här.

Svaret måste i alla händelser utlösa en stark bitterhet hos alla berörda som förlorat tusentals, tiotusentals och i några fall t. o. m. hundratusentals kronor.

Regeringsrätten har alltså beslutat att likvidlånekontona är att betrakta som en kapitalförlust som därmed inte är avdragsgilla. Regeringsrätten var dock inte enig, utan en ledamot hade avvikande mening och ansåg att förlusten gällde fordringar som tillkommit som ett led i verksamheten. Enligt reservantens mening skulle man betrakta detta som en driftsförlust, vilken som sådan var avdragsgill.

Med regeringsrättens dom har juridisk rättvisa skipats, men hur är det med den moraliska rättvisan? Det är en klen tröst för alla drabbade att finansministern nu medger att lagstiftningen fått olyckliga konsekvenser i Vänerskogsfallet och att lagstiftningen ändrats 1981, så att de drabbade skulle ha undgått straffskatter om konkursen fördröjts något.

Vems är då skulden till den uppkomna situationen? Ligger den hos de drabbade skogsägarna? De har varit lojala som skogsägare och avverkat sin skog. De har stött sin organisation genom att leverera till den, och de har stött organisationen också ekonomiskt genom att låta likviderna ligga kvar i föreningen – och jag tror att det är den transaktionen som är knuten i den här frågan. Många har varit oinformerade om vad som har skett, och många har varit helt ovetande om förlustriskerna. Gemensamt för alla dessa är att det inte krävdes någon aktiv handling av dem för att pengarna skulle föras över till konton. De drabbade har aldrig haft pengarna i sin hand – det var fråga om automatiska överföringar.

Ligger skulden på den andra parten, Vänerskogs företagsledning och styrelse? Konkursförvaltaren har lagt fram sin syn på saken. Han säger att inga olagligheter eller fel har begåtts – trots att pengar överförts till likvidlånekonton så sent som veckorna före konkursen och trots att åtminstone någon i ansvarig ställning rimligtvis måste ha varit medveten om den ekonomiska situationen och därmed också medveten om den uppenbara förlustrisk som den innebar för skogsägarna. Mot slutet måste medvetandet om att det innebar en direkt förlust för medlemmarna, om pengarna inte utbetalades direkt, ha varit uppenbar. I andra sammanhang talas det om otrohet mot huvudman – men inte här. Ledningen har inte begått några olagligheter och inte heller några fel, påstår man.

Är det då lagstiftaren som är boven i dramat? Enligt finansministern har det inte varit lagstiftarens mening att någon skulle drabbas dubbelt, både förlora sina likvider och tvingas betala skatt och avgifter på förlusterna. Men då borde de drabbade också ha fått någon hjälp. Om vi är överens om att inte tillgripa retroaktiv lagstiftning borde det ha varit möjligt med någon form av nåd, med tanke på alla de speciella omständigheter som rått i det här fallet.

Vilka lärdomar kan man dra av Vänerskogs konkurs? Systemet med likvidlånekonton är enligt uppgift vanligt inom lantbrukskooperationen. Förmodligen kommer systemet att tillämpas också i framtiden. Konsumenten-

Nr 18

Måndagen den
7 november 1983

*Om vissa
skattelindringar för
delägare i
Vänerskog*

terna har sin konsumentombudsman som skydd. Vänerskogsfallet tyder på att det ibland också finns behov av en producentombudsman. Det är viktigt att föreningar kan trygga sina behov av riskkapital och likvida medel, men så här får det inte gå till.

Det är verkligen att hoppas att finansministerns bedömning – att förluster av det slag som drabbat medlemmarna i Vänerskog i framtiden skall vara avdragsgilla – kommer att visa sig hållfast vid en eventuell framtida juridisk prövning. Det säkraste är nog att se till att inga överföringar av likvider får förekomma utan en aktiv medverkan av den enskilde medlemmen.

Anf. 34 Finansminister KJELL-OLOF FELDT:

Fru talman! Jag har under min tid som verksam i olika regeringar lämnat ett stort antal interpellationssvar och frågesvar här i riksdagen. Men jag vill berätta för Bertil Jonasson att jag nog inte någon gång tidigare lämnat ett svar med sådan känsla av sorg i hjärtat som denna gång. Jag kan försäkra Ove Eriksson och Bertil Jonasson att vi i departementet under ett halvt år försökt leta oss fram till någon lösning, eftersom vi från berörda människor på ganska uppenbara grunder mötts av en reaktion, som vi väl förstod.

När vi nu inte har lyckats är det alltså med stort beklagande som jag måste konstatera detta. Men jag vill samtidigt försöka förklara att det inte är retroaktiviteten som princip som är problemet. Det är alltså inte ovilja mot att retroaktivt genomföra en skattelättnad som gjort att vi har hamnat i den här situationen. Problemet är i stället att vi genom en lagstiftning skall undanröja det materiella innehållet i en viss dom av vår högsta skattedomstol, dvs. regeringsrätten. Vi har letat i arkiven, fru talman, för att se om riksdagen någon gång har ingripit i högsta domstolen eller regeringsrätten för att konkret upphäva en dom eller ändra dess materiella resultat. Vi har inte hittat något sådant fall.

Jag tror också att lagstiftaren – dvs. riksdagen – när han avstått från sådana ingripanden har haft goda skäl. Det är ju faktiskt så att många av de domar som fälls av våra domstolar av dem som drabbas av dem upplevs som orättvisa. Skulle man öppna en kanal för lagstiftning som innebär att domslut i konkreta fall undanröjs, har man också allvarligt försvagat grundlagens principiella uppdelning mellan den lagstiftande och den dömande instansen i vårt rättssystem.

Vi står också inför ett annat problem. Vilka är det egentligen som har drabbats? Är det bara de värmlänningar som var delägare i Vänerskog? Skulle man genom en lex Vänerskog undanröja orättvisorna? Har inte möjligen liknande saker hänt för de skogsägare som var delägare i Skåneskog, ett företag som genomgått ett öde liknande Vänerskogs? Eller hur många andra liknande fall – för det här är ett mycket trassligt och svårbehandlat lagstiftningsområde – kan det finnas? Skapar vi nya orättvisor genom att i det aktuella fallet kvälja dom?

Att lagstiftningen har lett till ett olyckligt resultat är vi ense om. Att lagstiftningen var dålig i den meningen att den kunde leda till sådana resultat är vi också ense om. Nu har riksdagen ändrat lagstiftningen, i det här fallet för sent.

Jag förstår Bertil Jonassons upprördhet, och jag förstår också att man i Värmland kommer att tycka på samma sätt som han. Men jag måste ändå be om en smula eftertanke – jag tyckte att det gavs uttryck för det i Ove Erikssons inlägg – också från Bertil Jonassons sida. Det finns vissa situationer där inte ens riksdagen kan ställa allt till rätta, utan att skapa ännu värre problem både för sig själv, för domstolarna och för medborgarna. Det är mot den bakgrunden, fru talman, som regeringen efter ingående och – jag vill säga det – så positiv prövning som vi har kunnat göra av det här fallet kommit fram till att icke vilja föreslå riksdagen att gå den vägen.

Vidare tas här upp frågan om nåd. Härför måste i och för sig först ett taxeringsutfall föreligga. De berörda människorna har då också möjlighet att besvära sig över taxeringen och att gå vidare den vägen. Men nådevägen ter sig från flera synpunkter svårbeträdd. Det lär vara 10 000 människor som eventuellt skulle kunna ställa anspråk på nåd. Det gör att jag, utan att ta ställning i den frågan – det är något som får bedömas i ett skede när sådana ansökningar kommer in –, vill säga att det kanske vore fel att förespegla de drabbade att nådeinstitutet vore en särskilt enkel och lättillgänglig väg ut ur deras situation. I första hand måste eventuella andra lösningar diskuteras.

Anf. 35 BERTIL JONASSON (c):

Fru talman! När finansministern säger att han känner sig rörd och att det är med sorg i hjärtat han måste lämna sitt svar, tycker jag att det är ett fint erkännande.

Då återstår bara frågan om man skall stirra sig blind på vissa ordvändningar i den här lagen, som tydligen inte varit avsedda. De människor som skapade lagen kunde inte förutse att det skulle bli sådana konsekvenser.

Jag har interPELLERAT om och diskuterat den här frågan många gånger, och jag tror jag vågar säga att alla har varit positivt inställda och menat att den bör lösas. Finansministern har också varit positiv, som framgår av svaret och som Ove Eriksson nyss sade. Det har uttalats förhoppningar om att det hela skulle klara upp sig.

Samtidigt har jag den absoluta uppfattningen att här föreligger fel som drabbar vissa människor på ett kolossalt bedrövligt sätt. De får ge bort sin skog, de ser aldrig pengarna – men de måste betala inkomstskatt, omsättningsskatt och dessutom sociala avgifter för någonting de inte har. Sedan tillkommer skogsvårdsåtgärderna.

Det är bra om det finns förståelse för dessa synpunkter, och det tycks det göra även från finansministerns sida. Men finansministern säger att det skulle försvaga grundlagen om man gjorde någonting åt dessa förhållanden. Det tror jag inte att det behöver göra, herr finansminister. Det vore mycket märkligt om vi hade en grundlag som kan resultera i beslut som en majoritet här i riksdagen är överens om innebär orättfärdighet. Jag kan inte finna att det skall behöva vara fallet.

Får jag som en parentes säga att jag inte riktigt erinrar mig hur det gick till i fråga om Skåneskog, men om jag minns rätt gavs det vissa möjligheter. Man har där inte alls råkat in i samma besvärligheter som Vänerskogsdelägarna

har gjort. Och det gäller i det senare fallet inte bara Värmlands län utan även andra län inom Vänerskogs verksamhetsområde.

Jag vill säga finansministern att om bara viljan är god i det här avseendet från olika partier, måste det väl gå att finna en lämplig konstruktion till lösning. Man har gjort det tidigare, och man kan göra det igen. I regeringsformens 2 kap. 10 § står det att man inte får lagstifta om sådant som innebär strängare regler för människor, men efter vad jag kan förstå har vi möjlighet att mildra regler. Den möjligheten skall man utnyttja, tycker jag.

Om vi i riksdagen med hjälp av jurister och andra inte kan hitta en sådan konstruktion som inte slår sönder regeringsformen, tycker jag att det är illa ställt här i landet. Vi är ändå överens om att detta utfall innebär en ofantlig orättvisa. Det innebär rena katastrofen för vissa människor som sitter fullständigt fast och som har slitit oändligt för att klara sin och familjens försörjning samtidigt som de har bidragit till landets försörjning på olika sätt. Det måste väl ändå finnas en konstruktion som kan ge skattebefrielse om vi från riksdagens sida är överens om det! Det måste vi kunna arbeta för. Jag väddar än en gång: Ompröva detta beslut, som är så oändligt orättvist för människor! Ingen rättänkande människa bör kunna kritisera riksdagen om vi fattar ett beslut som stämmer överens med människors rättskänsla. Det är inte möjligt att människor är emot någonting sådant.

Anf. 36 OVE ERIKSSON (m):

Fru talman! Finansministern säger att riksdagen inte kan gå in och undanröja det materiella innehållet i en dom. Det är klart att det är ett problem att vi nu har fått ett domslut i regeringsrätten. Låt mig fortsätta jämförelsen med det fall jag aktualiserade tidigare – bilreseavdragen. Det fallet har inte prövats. Om nu någon skulle vägras avdrag för resor i tjänsten på grund av tolkningen i dag kommer det inte upp i regeringsrätten förrän om många år, kanske om fem sex år. Detta fall kan nu riksdagen tydligen diskutera, och det kan alltså utges nya förordningar som ger nya tolkningar. Men på grund av att ärendet om Vänerskog har dragits fram och fått en dom i regeringsrätten skulle detta vara omöjligt!

Då har man såvitt jag kan förstå, följt en felaktig linje när man fört ärendet till regeringsrätten för att få en dom där. Det kanske hade varit bättre om de klagande eller de som nu står inför problemet omedelbart hade gått in med en nådeansökan – jag vet inte; det är en juridisk fråga, som inte jag kan bedöma. Men någonting haltar i den här jämförelsen.

Det skall väl inte vara så att man inte har möjlighet att företa en ändring därför att regeringsrätten haft möjlighet att avgöra detta fall, medan man i det andra fallet – jag tänker då på bilreseavdragen – kan diskutera saken utan att den varit föremål för dom.

När det gäller möjligheterna till en lex Vänerskog tar finansministern upp likvidlånen när det gäller Skåneskog. Nu var det några år sedan, och jag är inte helt inläst på det fallet, men jag tror att medlemmarna i Skåneskog klarade de här kontona därför att man där, om jag minns rätt, hade dem hänfödda till ett visst ändamål, nämligen att säga upp bokskogen i Skåne.

Någon sådan formell koppling fanns inte i Värmland. Men det är också en sådan där juridisk finess som man, tycker jag, borde kunna manövrera sig vid sidan av när det gäller Vänerskog och alltså hitta en lex Vänerskog.

Det är klart att det skulle bli en hel massa nådcärenden att behandla, om man skulle tillämpa nådeförfarandet. Men jag vill i likhet med Bertil Jonasson se det positiva i finansministerns svar. Han sade i alla fall att man får diskutera helt andra lösningar. Varför då inte ta upp den frågan och, om det är möjligt, meddela någon form av kollektiv nåd i det här fallet?

Nr 18

Måndagen den
7 november 1983

*Om vissa
skattelindringar för
delägare i
Vänerskog*

Anf. 37 Finansminister KJELL-OLOF FELDT:

Fru talman! Jag vill inte tillåta mig någon diskussion kring vad som kan hända framöver i denna fråga. Jag vill bara säga att om mina kunskaper är riktiga är begreppet kollektiv nåd rätt svårt att förverkliga.

Jag vill på två punkter kommentera det som har sagts. Den ena gäller bilreseavdragen. Jag tror att Ove Eriksson drar litet för snabba slutsatser av tidningsuppgifter, nämligen att det här skulle bli fråga om retroaktiv lagstiftning. Ove Eriksson bör avvakta den proposition som skall framläggas innan han drar några slutsatser om det.

Ove Eriksson berörde fallet Skåneskog och sade att han trodde att det inte fanns några problem där. Ja, se, det vet vi inte. Vi vet ju inte vad som händer förrän den dag målsägarna i den konkursen skulle komma att göra sig hörda. Vi vet heller inte hur många sådana här fall det finns. En lex Vänerskog skulle kunna vara en mycket besvärande orättvisa, om det visar sig att andra utslag finns – av taxeringsnämnder, länskskatterätter, osv. – som lett till liknande materiella resultat. Det gör att även med en lex Vänerskog kvarstår principfrågan – om man skall gå in och så att säga ändra på utmätta domar.

Det är alltså inte möjligt att dra en parallell mellan retroaktiv lagstiftning i allmänhet och retroaktiv lagstiftning som förutsätter att man omprövar utslag i domstolsprocessen.

Anf. 38 BERTIL JONASSON (c):

Fru talman! Jag skall inte gå in på frågorna om Skåneskog eller tjänsteresorna med bil – det hör inte hit. Dock vill jag säga att Skåneskogs medlemmar kunde komma ifrån det här problemet på ett mycket bättre sätt än vad Vänerskogshistorien innebär.

Det är en bedrövlig och besvärlig situation som människor här har hamnat i. Deras framtida ekonomi är raserad. Det gäller människor som har gjort de finaste och lugnaste men ändå hårdaste insatserna för att ge Sverige en produktion och utkomstmöjligheter. Skall sådana människor drabbas så här hårt, då vill man ändå försöka finna en smula hopp, en ljusglimt, eller ett halmstrå – vad vi än må kalla det.

Nu säger finansministern att han inte vill "yttra sig om vad som händer framöver". Jag måste säga att gör man ingenting, då händer det bara att människor dukar under, blir konkursmässiga, när de drabbas av denna orättfärdighet. Det är vanliga enskilda människor, som inte ser någon möjlighet. De känner sig rättslösa. Det är dessa försvarslösa och orättfärdigt

Måndagen den
7 november 1983

*Om den sektoriella
sambhällsplane-
ringen*

dömda människor som jag vill arbeta för.

Jag tycker ändå att det finns en smula av förhoppning – det utläser jag i alla fall – när finansministern säger att han inte vill yttra sig om vad som händer framöver. Om det händer någonting framöver, så är det beroende av vad regeringen tänker göra. Regeringen har en möjlighet att göra någonting i detta avseende. Gör det! Vi skall i varje fall från centerns sida – det garanterar jag – se till att vi följer upp vad som händer med anledning av ett sådant orättfärdigt beslut. Något behöver verkligen göras för att rätta till det som vissa människor orättvist har drabbats av.

Anf. 39 OVE ERIKSSON (m):

Fru talman! När det gäller Skåneskog tycker jag att de medlemmar som varit drabbade inte har drabbats speciellt hårt. Det finns ju de som inte har hört av sig och gjort någon framställning – de har alltså inte besvärat sig. Det finns tydligen en lex Skåneskog som har fungerat hyggligt för dem som drabbats i den konkursen. Det är Vänerskogs medlemmar som blir drabbade.

I fråga om den retroaktiva lagstiftningen säger finansministern att jag skall invänta propositionen om bilavdragen. Detta är visserligen ett litet sidospår, men innebär det, finansminister Feldt, att det inte kommer att skapas någon rättvisa när det gäller den taxering som vi nu diskuterar, 1983 års, och som alltså avser bilavdragen från 1982?

Anf. 40 FÖRSTE VICE TALMANNEN:

Jag får erinra om att debatten gäller Vänerskog, icke bilavdragen.

Överläggningen var härmed avslutad.

11 § Svar på interpellation 1983/84:19 om den sektoriella samhällsplaneringen

Anf. 41 Civilminister BO HOLMBERG:

Fru talman! Margit Gennser har i sin interpellation frågat mig om jag är beredd att komma med förslag om avskaffande av de statliga kraven på kommunal barnomsorgsplanering, bostadsförsörjningsplanering och andra sektorsplaner och då också stoppa arbetet med Fobalt.

Jag har i olika sammanhang påtalat brister i samhällsorganisationen, bl. a. alltför hög grad av sektoriell uppbyggnad. Detta gäller även den nuvarande samhällsplaneringen. I samband med tillväxten i den offentliga sektorn under 1960- och 1970-talen byggdes samtidigt samhällsplaneringen ut på central, regional och lokal nivå. Statsmakterna ålade kommunerna ansvar för planeringen av en rad olika verksamheter. Exempel på sådana statliga krav finns för barnomsorgen, bostadsförsörjningen, trafikförsörjningen och inom energiområdet.

Samhällsorganisatoriska, ekonomiska och kommunaldemokratiska skäl

ttalar för en översyn av de planeringsformer som tillskapades under 1960- och 1970-talen. Regeringen har mot denna bakgrund i direktiven (Dir. 1983:30) till stat-kommun-beredningen uppdragit åt beredningen att göra en sådan översyn. Beredningens arbete skall vara avslutat till den 30 juni 1985.

Min grundläggande inställning är att kommunal planering i första hand är till för kommunerna, och inte för staten. Samtidigt finns det emellertid ett betydande statligt intresse av en väl fungerande kommunal planering. Riksdag och regering har det övergripande ansvaret för samhällsutvecklingen liksom för medborgarnas välfärd. Det statliga resurstillskottet till den samlade kommunala sektorn uppgår 1983 till över 50 miljarder kronor.

Från statligt håll finns därför alltid ett behov av information om hur den kommunala verksamheten utvecklas. Men kommunal planering är av vikt för statsmakterna inte endast som informationskälla utan även genom att den ofta i sin tur utgör underlag för statlig planeringsverksamhet och för statliga beslut. Jag konstaterar därför att stat och kommun i allt väsentligt har ett gemensamt intresse av en väl fungerande kommunal planering och därmed också av en effektiv kommunal verksamhet.

Jag är däremot för dagen inte beredd att ange hur den formella ramen i framtiden skall se ut för samarbetet mellan stat och kommun på planeringsområdet. Jag kan därmed inte heller säga om vi på sikt helt kan undvara statliga krav på kommunala sektorsplaner. Det vore att föregripa det pågående översynsarbetet.

Jag vill dock påpeka att förändringar redan genomförts på ett område. Efter förslag i 1983 års budgetproposition har kravet på lokala trafikförsörjningsplaner slopats för den kompletteringstrafik som kommunerna svarar för. Detta innebär att ca 160 kommuner slipper att upprätta sådana planer. Jag vill också nämna att regeringen i proposition 1983/84:40 har föreslagit vissa ändringar i bestämmelserna om den kommunala bostadsförsörjningsplaneringen. Syftet är att ge kommunerna bättre förutsättningar att samordna denna planering med sin övriga kommunala planering.

När det gäller folk- och bostadsräkningar kan jag konstatera att sådana utgör en viktig grund för samhällsplaneringen på lokal och regional nivå. Den kartläggning av behovet som statistiska centralbyråns utredning (Fobalt) genomförde pekar på att FOB-materialet är den enda informationskälla som kan användas för att kommuner, landstingskommuner och länsstyrelser själva skall kunna följa utvecklingen inom sitt område när det gäller sysselsättning och näringsliv. De omkring 80 remissinstanser som har yttrat sig över Fobalt-förslaget har alla styrkt behovet av underlag för den regionala och lokala planeringen. Invändningarna har främst rört *hur* man skall skaffa detta underlag – med register och/eller enkät.

Det är självfallet angeläget att inte samla på sig underlag och information som inte används i praktiskt arbete. När det gäller FOB-underlaget är detta dock ett nödvändigt instrument för kommunernas *egna* behov. Om man inte samlade in underlag om de förhållanden som behövs i FOB genom någon form av enhetlig och rikstäckande undersökning, skulle kommunerna själva behöva genomföra kostsamma urvalsundersökningar. Frågan om hur framti-

*Om den sektoriella
sambhällsplane-
ringen*

da folk- och bostadsräkningar skall utformas bereds f. n. inom regeringskansliet. Som utgångspunkt för dessa överväganden ligger en bedömning av

- behovet av uppgifterna,
- kvaliteten på uppgifterna,
- vad förslaget innebär för den personliga integriteten och för sekretessen på insamlade uppgifter, samt
- vad förslaget kostar samhället.

Naturligtvis bör vi ständigt ifrågasätta behoven av statistik och annat informationsmaterial för planering och övrig förvaltningsverksamhet. När det gäller behoven av statlig statistik vill jag peka på statistikutredningens (E 1980:02) arbete. Utredningen har till uppgift att bl. a. kartlägga behoven av statlig statistik. Jag har erfarit att statistikutredningen skall lämna sitt slutbetänkande vid årsskiftet 1983-1984.

Anf. 42 MARGIT GENNSER (m):

Fru talman! Jag får tacka civilministern så mycket för svaret på min interpellation.

Civilministerns tveksamhet och nästan kritiska inställning till sektorsplaneringen är glädjande. Sådana tongångar har man inte tidigare hört från socialdemokrater. Civilministern har ju också framställts som regeringens avregleringsapostel par préférence, men jag tycker att det skulle vara litet mera handlingskraft bakom just detta med avreglering.

Det hade inte varit svårt att vara handlingskraftig i denna fråga. Det finns tre mycket tunga saksål som talar för avskaffande av sektorsplaneringen. Jag skall ta dem ett för ett.

Först kravet på en återhållsam kommunalökonomisk politik. I interpellationssvaret framhåller civilministern att kommunerna/landstingen förbrukar stora samhällsresurser – det är riktigt. Den kommunala sektorn får drygt 50 miljarder kronor i statliga bidrag. Kommunalskatteinkomsterna är drygt 110 miljarder kronor. Sammanlagt förbrukar alltså kommunerna skattemedel som motsvarar en utdebitering av 40 kr. per skattekrona. Detta enorma penningflöde kontrolleras inte genom sektorsplanering. Snarare har sektorsplaneringen och de specialdestinerade statsbidragen bidragit till den kommunala sektorns snabba expansion de senaste 20 åren.

Om regeringen vill kontrollera kommunernas tillväxt och ekonomi, finns det andra och betydligt effektivare metoder. Se till att kommunernas överlikviditet minskar! Med bra cash management skulle det räcka med en likviditet på ca 5 %.

Jag talade om finansieringskapitalet. Likviditetstal på 7–8 % ger en trygg likviditet. Genomsnittet av kommunerna har 13 % eller mer i likviditet. Det är 85 % för mycket.

Bättre kommunal redovisning skulle också underlätta statens kontroll av kommunerna. Se till att riksdagens "beställning" av en kommunal redovisningslag/stadga snabbt kommer fram!

Jag kommer tillbaka till sektorsplaneringen. Den utgör ett negativt statligt styrmedel. Det hävdar åtminstone författarna till rapporten Statens och

kommunernas expansion – några olika styrmedel, utgiven av finansdepartementet. Rapportförfattarna konstaterar att budgetarbetet bygger på förutsättningen att pengar är en knapp resurs. Hög likviditet leder till att budgetprocessen blir ointressant. Men även andra faktorer minskar budgetens betydelse. Jag citerar från rapporten: "Genom att kräva sektorsplanering har staten bidragit till att skapa andra 'arenor', där den kommunala ekonomin avgörs. Dessa blir instrument för expansion. I värsta fall blir budgeten bara en beräkning av vad de tidigare beslutade planerna kommer att kosta." Rapportförfattarnas slutsatser blir: "Staten kan bidra till att öka budgetarenans betydelse genom att sluta kräva sektorsplaner av kommunerna."

Herr civilminister! Regeringen har ju velat framstå som handlingskraftig. Allt talar för att sektorsplaneringen bör avskaffas fortast möjligt. Kommunernas överlikviditet är ett skäl. Seriösa utredningar hävdar att kommunernas budgetering och hushållning med knappa resurser skulle förbättras, vilket är ett annat tungt vägande skäl. Varför vågar inte civilministern visa handlingskraft och föreslå att sektorsplaneringen skall avskaffas? Det är ju en helt riskfri reform – kanske dock inte riskfri för dem som trots allt tror på planhushållning. Men låt oss ta det andra argumentet – sakskalet – också.

"Ju mer jag har sysslat med samhällelig planering, desto mer skeptisk har jag blivit, och desto mer övertygad om att risken är mycket större för att vi kommer ordentligt galet om vi har en långt driven planering än om vi inte har någon planering alls."

Detta var hämtat från en bok av Jan Wallander. Han var tidigare på Industrins utredningsinstitut och Sundsvallsbanken, numera är han på Svenska Handelsbanken. Wallander motiverar hur han har kommit fram till denna uppfattning. Han utgår från egna planeringsmissar. Han ger bl. a. det här exemplet.

Under 1950-talet gjorde han undersökningar om bl. a. arbetskraftsförsörjning till cellulosaindustrin i Sundsvallsområdet. Myndigheterna var rädda för att industrin inte skulle ha tillräckligt med arbetskraft. Wallander konstaterar: "Det är nästan spöklikt att titta på utredningen. Trots att vi själva stod mitt uppe i det, upptäckte vi inte den stora förändring som höll på att ske och som gjorde att arbetskraftstillgången aldrig blev något problem. Problemet var i stället det omvända. Svårigheterna var inte hur man skulle få tag på folk utan hur man skulle sysselsätta det överskott på folk som man fick. Vi underskattade nämligen grovt rationaliseringsmöjligheterna i industrin, och kanske ännu mer vilken enorm utstötning av folk från skogsbygderna som den lätta motorsågens genombrott på bred front innebar."

Det finns många exempel på den här typen av missar: bostadsplanering, näringslivsplanering, utbildningsplanering, osv. Varför blir resultaten – paradoxalt nog, kan det tyckas – så dåliga?

Bland en mängd nyheter och fakta har vi mycket svårt att välja ut de betydelsefulla. Planeringen och prognoserna slår nästan alltid fel, och därför måste de alltid ändras. Men samhällsplanering kan inte fungera på ett så rörligt sätt. Varför? Svårigheterna hänger samman med den politiska

*Om den sektoriella
samhällsplane-
ringen*

beslutsprocessen. De flesta sektorsplaner kommer till under politisk strid. Besvärliga kompromisser har gjorts om planen, och den politiska segraren har under stridens gång satsat mycket prestige i planen. Den som har investerat prestige och politisk trovärdighet i en plan vill inte se att verkligheten ändras. Verkligheten måste ändras oerhört mycket innan ansvariga politiker ändrar sin planering.

Civilministern liksom jag har varit kommunalpolitiskt aktiv. Det finns många kommunala exempel på de här mekanismerna. Malmö fortsatte att bygga höghus – trots att efterfrågan för länge sedan hade försvunnit – därför att det var planerat. Malmöpolitikerna – i Malmö har det varit socialdemokratiskt styre – ville bygga kontorslandskap, trots att alla hade upptäckt att kontorslandskapen innebar stora problem, därför att det var planerat, osv.

Jag tror inte att man kan underskatta svårigheterna att ändra på politiska beslut, vare sig de gäller beslut om planer eller andra beslut.

I en intervju i tidningen 7 dagar framgår det att civilministern inte har insett de här svårigheterna riktigt.

Min erfarenhet gör att jag helhjärtat instämmer i Wallanders formulering: "Omprövad samhällelig planering tillhör utopiernas värld i en demokrati. Därför bör man hålla den samhälleliga planeringsverksamheten på ett minimum och med stort lugn ta de smärre nackdelar och olyckor som brist på planering kan medföra."

Om man accepterar Wallanders åsikter, faller den argumentation som finns i interpellationssvaret. Alltså: Argumentet att samhällelig planering inte fungerar, tillsammans med det tidigare framförda argumentet, styrker mina krav på ett avskaffande av sektorsplanering. Jag undrar om inte civilministern vill ta sitt interpellationssvar under omprövning och försöka göra något radikalt i den här frågan före 1985.

Det finns ännu ett argument som talar för avskaffande av sektorsplaneringen, och det är ett utomordentligt viktigt argument. Datasamkörningar av typ Fobalt skulle vara ganska onödiga om den samhälleliga planeringen hålls på ett minimum. SCB-chefen motiverade Fobalt just med behovet och nyttan av samhällsplanering.

Samkörning av stora statliga dataregister innebär alltid stora risker. Staten kan lätt missbruka information. Svenska folket accepterar inte heller samkörning av stora dataregister. Det visade sommarens opposition mot Fobalt – som jag inte alls var förvånad över. Jag hade läst om ett tänkbart scenario redan 1971. I Oscar Hedlunds bok *Drömmen om Sverige 1985* finns ett kapitel som heter *Centraldatorn ser dig*, och där finns hela det scenario som vi upplevde i somras. Människor vill hålla sina levnadsvanor och levnadsförhållanden för sig själva, och de är rädda för att ställas i oförtjänt sjaskig dager – t. ex. på grund av inmatningsfel. Framför allt vill människor veta vad som står registrerat om dem. Det tyckte inte SCB, som tyckte att det var ett för dyrt krav.

Problemet är emellertid mycket lätt att lösa. Sektorsplaneringen har fler negativa än positiva drag. Den försvårar ofta en vettig budgetprocess. Den förbättrar inte statens möjligheter att styra kommuner och landsting. Den

ger inte bättre information. Sannolikheten att sektorsplanering skapar felaktiga beslut är större än motsatsen. Har vi ingen sektorsplanering behöver vi heller inte Fobalt. Det är ingen särskilt stor nackdel – snarare en fördel – att slippa sektorsplanering.

Efter det att svaret på interpellationen hade skrivits läste jag i Expressen i lördags att regeringen efter lagrådsremiss hade beslutat avstå från Fobalt 1985. Jag vet inte om Expressen var rätt informerad. Regeringen hade följt datainspektionens råd. Stämmer detta?

I interpellationssvaret svävar civilministern något på målet i fråga om vi egentligen behöver Fobalt – som jag absolut inte tycker att vi behöver. Jag måste ställa frågan: På vad sätt kan behov, kostnader och kvalitet på uppgifter uppväga människors krav på personlig integritet och skydd för det privata livet? Det är en mycket relevant fråga, och jag tror den behöver en ingående belysning.

Ett exempel på detta har återgivits i tidningen 7 dagar. Där fanns en intervju med statsminister Palme, och det kom bl. a. fram att skattemyndigheterna i ett fall hade sålt adressetiketter gällande 25 000 tidigare polska, numera svenska medborgare. Jag kan förstå att folk blir rädda för denna typ av kommersiell verksamhet, som skattemyndigheterna tydligen sysslar med. Problemen blir mindre om vi är litet mer restriktiva med våra register.

Anf. 43 Civilminister BO HOLMBERG:

Fru talman! Margit Gennser för ett samtal om samhällsplaneringen och presenterar en mycket enkel lösning på ett svårt problem. Hon säger nämligen att om vi avskaffade all sektorsplanering, då skulle i princip allt bli frid och fröjd ute i kommunerna och inom vår samhällsorganisation. Jag tror emellertid inte att det hela är så enkelt.

Låt mig säga att jag utgår från att Margit Gennser inte tycker att vi skall gå förbi den ordinarie processen när det gäller att ta fram ett beslutsunderlag som kan komma att innebära en förändring av den planering och av de planeringsinstrument vi har. Sedan vi fått fram ett utredningsmaterial får detta i vanlig ordning remissbehandlas, och vi får ta ställning till detta i olika sammanhang. Arbetet med att ta fram beslutsunderlaget pågår, och jag har redovisat i svaret hur jag i huvudsak ser på detta och varför jag anser det viktigt att vi får ett sådant underlag.

Huvudproblemet ligger enligt min mening till stor del i att vi har en alltför sektoriserad samhällsorganisation. Utredningens uppgift är nu att ge oss ett underlag för bedömning av hur mycket av statligt bestämd sektorsplanering man bör ha ute i kommunerna. Sedan vi fått detta underlag kan vi föra diskussionen utifrån det och ta ställning till själva sakfrågan.

Margit Gennser anser Fobalt vara helt onödig. Hon talade också om att jag borde visa handlingskraft. Men jag har på en punkt visat handlingskraft. Margit Gennser, nämligen när det gäller att pröva den kartläggning som en av de tidigare borgerliga regeringarna har beställt – kartläggningen är nämligen ett beställningsarbete från en tidigare borgerlig regering. SCB har i vanlig ordning verkställt kartläggningen, och nu har vi alltså Fobalt.

*Om den sektoriella
sambhällsplane-
ringen*

Beredningen skall ha sin gång, och jag har i svaret redovisat utifrån vilka principer den bör göras.

Jag tror inte att det är så enkelt som Margit Gennser säger, att om vi skulle avskaffa sektoriell planering så skulle vi inte behöva någon form av Fobalt. Jag kan inte se att det finns ett samband mellan dessa båda saker. Enligt min mening måste varje kommun göra en bedömning av hur mycket av sektoriell planering man behöver. En annan fråga är hur stor omfattning folk- och bostadsräkningarna bör ha. Det handlar om olika uppgifter som behövs för samhällsplaneringen, oavsett om denna är sektoriell eller mera övergripande.

Till sist vill jag ta upp frågan om huruvida uppgifterna i Expressen var riktiga. Jag vill säga att uppgifterna inte har behandlats vare sig av mig som fackminister eller av regeringen i dess helhet. Vidare föreligger en missuppfattning i diskussionen, om att datainspektionen skulle ha avstyrkt det här förslaget. Datainspektionen har sagt att man tillstyrker förslaget under förutsättning att enskilda kan få del av det.

Anf. 44 MARGIT GENNSER (m):

Fru talman! För det första vill jag bemöta det civilministern sade om att jag rekommenderar en enkel lösning på ett svårt problem. Jag kan inte hålla med om det – vi vet ganska bra hur samhällsplanering fungerar numera.

I somras studerade jag hur detta fungerar i olika kommuner i Schweiz. Där har man varken sektoriell planering eller Fobalt, utan en verkligen decentraliserad lösning. Jag vill upplysa civilministern om en sak som han kanske inte känner till, nämligen att den kommunala standarden där är minst lika hög som vår – på vissa områden högre.

För det andra vill jag återkomma till frågan om beslutsprocessen. Jag vill inte att beslut skall fattas utan ordentlig beredning, men i det här fallet har det redan gjorts utredningar. I utredningar som initierats av den föregående regeringen har man i stort sett konstaterat att det förhåller sig som jag har sagt. Vi har t. ex. fått en rapport som överlämnats till arbetsgruppen Studier i offentlig ekonomi. Dessutom har ganska många vetenskapsmän uttalat sig i denna fråga.

Man bör inte göra en beslutsprocess mer långdragen än nödvändigt, men att så ändå sker är ett typiskt politiskt fenomen. Det handlar ofta om prestige och om tidigare gjorda investeringar i politisk trovärdighet. När man skall ta hänsyn till sådant tar det tid, och det kostar pengar. Och det är inte bra för medborgarna, som politikerna ändå är satta att tjäna.

För det tredje vill jag återkomma till Fobalt. Ja, aningslösheten kan ju vara stor på många håll. Men för att förstå att kritiken skulle komma behöver man inte ha läst datateknik, men man måste kanske ha läst en och annan bok. Jag är helt övertygad om att mindre omfattande samhällsplanering skulle minska behovet av statistik.

Civilministern säger ännu en sak som jag tror är fel, nämligen att kommunerna måste ha folk- och bostadsräkningar etc. för att planera näringsliv och annat ute i kommunerna. Jag vet från min hemkommun

Malmö att det ofta är mycket svårt att använda statistiska centralbyråns undersökningar. Man måste allt skaffa sig mer "nära" kunskaper, och där kommer urvalsundersökningar in.

Sedan har civilministern och jag helt olika uppfattningar i ännu en fråga. Jag tror nämligen att kommunalpolitiker och landstingspolitiker för att inte tala om rikspolitiker skall hålla tassarna borta från näringslivet. Jag tror väldigt mycket på att var och en skall sköta sitt och inte lägga sig i allt annat. Då blir också synen på sektoriell planering, samhällsplanering, nivåplanering och Fobalt en helt annan.

Nr 18

Måndagen den
7 november 1983

*Om den sektoriella
samhällsplane-
ringen*

Anf. 45 Civilminister BO HOLMBERG:

Fru talman! För det första: Det förekommer en diskussion om på vilket sätt man skall samla in uppgifter till folk- och bostadsräkningen. Det är detta debatten gäller – inte om man skall ha folk- och bostadsräkning över huvud taget. Jag vet inte om jag missförstod Margit Gennser. Menar Margit Gennser att vi över huvud taget inte skall ha någon folk- och bostadsräkning i vårt land? Det är i så fall en mycket sensationell inställning i den här frågan, som det inte finns något stöd för vare sig i remissopinionen eller någon annanstans. Alla har varit överens om att den rätt långa historiska traditionen med folk- och bostadsräkningar i vårt land skall fortsätta och att sådan statistik skall finnas även i framtiden som underlag för svensk samhällsplanering.

För det andra: Jag utesluter inte att det kan skilja sig mellan Margit Gennser och mig i synen på den politiska demokratin. Det är dock att föra resonemanget för långt, om man säger att eftersom vi har kommunalpolitiker och de kan ha olika meningar och inte vill stå för saker och ting, så skulle planering passa väldigt illa i kommuner och landsting inom det demokratiska systemet. Jag tror inte på detta. Jag menar att både näringsliv och samhällsorganisationer behöver ha samhällsplanering. Sedan är frågan hur mycket sådan planering man skall ha. Jag har själv varit planerare, och jag har varit kommunalpolitiker. Vår ambition inom civildepartementet är att verkligen kritiskt granska vad som händer, så att inte olika facksynpunkter får driva folkstyret till att samla på sig en massa uppgifter som folkstyret i själva verket inte behöver för att fatta beslut. På den punkten har Margit Gennser och jag inga delade meningar. Här tror jag att det finns anledning till självkritik i vårt land, där det antagligen är så att olika intressen vill gå vidare med statistik. Man får alltså en volym på statistikuppgifterna som icke står i proportion till vad man behöver som beslutsfattare. Det är från den utgångspunkten vi granskar detta förslag.

Anf. 46 MARGIT GENNSER (m):

Fru talman! Lägg märke till att när det gäller Fobalt är det betydligt fler uppgifter som skulle komma in via samkörning. Man skulle samla in uppgifter om arbetsplatser och också ta in den statistik som företagarna redan nu och ännu mer i framtiden skulle lämna. Av SAF beräknas kostnadsökningarna för ökat uppgiftslämnande till 200 milj. kr.

Sedan vill jag när det gäller Fobalt bara peka på den motsvarande debatt som förekommit i Västtyskland och tidigare i England. Det finns alltså en kritik mot alltför stor närgångenhet. Jag vet att Sverige har en mycket lång tradition på detta befolkningsstatistikområde. Vi har f. n. också ett mycket starkt kritiserat projekt – jag tror att det är i Umeå – där man går tillbaka i gamla uppgifter om svenskar för att studera hur olika faktorer ger utslag i olika populationer.

Man skall tänka om i den här frågan. Det är kanske radikalt, men jag är väl radikalare än civilministern.

Sedan beträffande demokrati: Missbruka inte det ordet! Jag brukar alltid hålla mig till Tingstens/Ross definition. Använd inte ordet demokrati för många andra saker! Vad jag talade om var samhälllig planering, och jag konstaterade att den politiska beslutsprocessen är annorlunda än den beslutsprocess som vi har på marknaden – och det är ingen nyhet. Bl. a. tar omtänkande betydligt längre tid när det gäller politiska beslut. Jag tycker det är helt naturligt, och jag lägger inga moraliska värderingar i det, utan konstaterar bara att det är så.

Alltså måste man rätta sig efter de nackdelar man har på den politiska marknaden. Det är därför jag säger: Tona ned den samhällliga planeringen! Den gör ofta mer skada än nytta. I detta har jag starkt medhåll av Jan Wallander – eller rättare sagt jag har lärt mig det av Jan Wallander, som faktiskt ändå har bidragit till att införa viss samhälllig planering i vårt land. Han har lärt sig av sina misstag, och vi borde också göra det. Jag är också övertygad om att vi gör det. Det tar bara så förfärligt lång tid.

Anf. 47 Civilminister BO HOLMBERG:

Fru talman! Vi är tydligen överens om att diskussionen gäller formerna för insamlandet av uppgifterna, och att vi behöver en folk- och bostadsräkning.

Jag vill bara säga till Margit Gennser att det på en punkt har varit en missuppfattning i den debatt som har pågått i sommar. I den debatten sades att det här förslaget innebär att man skulle samla in så många fler uppgifter än vad som tidigare har skett. Så är det icke. Det är metoden som det gäller.

Jag har redovisat de bevekelsegrunder som civildepartementet och därmed regeringen kommer att ha vid beredningen av den här frågan. Tidsplanen är sådan att det före årsskiftet kommer ett förslag. Vi kan alltså föra en sakdebatt i stället för att diskutera hypoteser, eftersom beredningsprocessen inte är klar.

Jag har som ansvarigt statsråd inte tagit ställning, och regeringen har icke tagit ställning. Vi får återkomma till sakdebatten när förslag föreligger.

Anf. 48 MARGIT GENNSER (m):

Fru talman! Jag hoppas bara att ni inte återkommer till sakdebatten om Fobalt så sent att ni kan hänvisa till att så stora kostnader har lagts ned att man måste fatta ett beslut som inte är särskilt lämpligt.

Så en annan sak: Samkörning av register är ett oskick. Det är ett oskick eftersom folk ofta inte vet vad som står i registren. Registren kan t. ex. vara

felaktiga – det är lätt hänt. En sak som är ett absolut villkor är att människorna får reda på vilka uppgifter man skaffar om dem, och det förslaget kom ju också från datainspektionen.

Jag tycker att vi skall lära av våra grannar både söderut och västerut. Man har haft samma diskussion i Västtyskland och i Storbritannien. Lär av dem och titta på de nu diskuterade problemen mera förutsättningslöst!

Det var ganska förskräckande att höra byråkraten från statistiska centralbyrån yttra sig om samhällsplanering och Fobalt. Han gav uttryck för en utopi, där allting skulle kunna planeras. Tyvärr är det mycket, mycket stor risk att vi planerar en mardröm. Jag tycker att vi verkligen bör begrunda det perspektivet.

För min del handlar det inte om något slags dataskräck. Små datasystem är ofta mycket lämpligare än stora. Det är min fasta övertygelse att staten som har betydande maktmedel inte skall ha tillgång till alltför mycket information om människorna.

Överläggningen var härmed avslutad.

12 § Svar på interpellation 1983/84:9 om åtgärder mot arbetslösheten

Anf. 49 Arbetsmarknadsminister ANNA-GRETA LEIJON:

Fru talman! Ingemar Eliasson har frågat mig om regeringen avser finansiera ökade insatser mot arbetslösheten med en s. k. värnskatt, om regeringen är beredd att lägga fram förslag som underlättar situationen för dem som utförsäkrats från arbetslöshetskassa eller KAS, om vilka åtgärder regeringen ämnar vidta för att underlätta för ungdomar att få varaktiga arbeten samt om regeringen kommer att föreslå nya åtgärder inom ramen för arbetsmarknadspolitiken för att ändra dess nuvarande inriktning till att i högre grad stimulera tillkomsten av permanenta arbeten inom näringslivet.

Regeringen har sedan den tillträdde för drygt ett år sedan satsat över 20 miljarder kronor på arbetsmarknadspolitiska insatser. För att långsiktigt bygga upp svensk industri och svenskt näringsliv har vidare över 10 miljarder kronor satsats på investeringar inom energi-, transport- och bostadsområdena och för insatser inom speciellt utsatta branscher och regioner. Härtill har en lyckosam devalvering genomförts.

Genom dessa åtgärder har den snabba ökningen av arbetslösheten brutits, och antalet sysselsatta ökar återigen. I interpellationen sägs att arbetslösheten legat 20 000–30 000 över nivån för ett år sedan. Detta är inte riktigt. Under årets första nio månader låg arbetslösheten i genomsnitt 15 000 över 1982 års nivå. Denna ökning är avsevärt mindre än mellan åren 1981 och 1982, då arbetslösheten ökade med i genomsnitt 38 000.

Vad som är intressant med årets siffror är att vi lyckats bryta trenden. För varje månad reduceras skillnaden mellan årets och fjolårets nivå. Vi har också lyckats minska ungdomsarbetslösheten. I september hade vi 7 000 färre arbetslösa än för ett år sedan. Samtidigt har antalet sysselsatta hittills i

*Om åtgärder mot
arbetslösheten*

år ökat med i genomsnitt 6 000 personer. I fjol minskade antalet sysselsatta med 12 000 under motsvarande månader.

Trots denna förhållandevis positiva utveckling anser emellertid regeringen inte att den nuvarande situationen är tillfredsställande. Arbetslösheten är fortfarande för hög, och det krävs ytterligare åtgärder under vintern och våren för att möta bl. a. ett ökat arbetskraftsutbud.

Sedan Ingemar Eliasson interPELLERADE har regeringen lagt fram två propositioner som till stor del ger svar på de frågor som han har ställt. Det är dels proposition 1983/84:26 om särskilda sysselsättningsåtgärder för budgetåret 1983/84, dels proposition 1983/84:40 om vissa ekonomisk-politiska åtgärder m. m.

Som framgår av dessa propositioner är det inte aktuellt att lägga fram något förslag om en s. k. värnskatt. Däremot redovisar regeringen ett stort antal förslag till besparingar och inkomstförstärkningar i syfte att möjliggöra bl. a. ökade arbetsmarknadspolitiska insatser.

När det gäller de utförsäkrades situation beslutade regeringen redan i juni i år att arbetslöshetsförsäkrade under 60 år som utförsäkrats eller riskerar utförsäkring skall ha rätt till ett beredskapsarbete om de själva begär det. Endast om synnerliga skäl föreligger skall det vara möjligt att göra avsteg härifrån.

Inom industrin ökar nu antalet lediga platser. Nedgången i antalet sysselsatta har brutits, och antalet varsel om personalinskränkningar har kraftigt reducerats. Genom intensiva insatser har vi kunnat öka antalet enskilda beredskapsarbeten från några hundra under våren 1982 till över 16 000 i mars 1983. Regeringen föreslår nu att satsningen på näringslivet fullföljs genom att ett rekryteringsstöd införs fr. o. m. den 1 januari 1984. Stödet syftar till att skapa nya arbetstillfällen inom näringslivet och skall ersätta de nuvarande enskilda beredskapsarbetena. Rekryteringsstödet skall i första hand utnyttjas för att ge arbete för ungdomar och långtidsarbetslösa. AMS räknar med att upp till 40 000 personer kan komma att omfattas av rekryteringsstödet.

När det gäller ungdomar har regeringen lagt fram ett stort antal förslag. Det gäller insatser inom gymnasieskolan, folkhögskolorna, lärlingsutbildningen och inom ramen för det kommunala uppföljningsansvaret för 16-17-åringar. En helt ny utbildningsinsats görs inom försvarets område. Arbetslösa ungdomar skall kunna få praktisk erfarenhet och utbildning inom försvarets många civila yrkesområden. Det gäller sjukvård, foto, verkstad m. m.

Arbetsmarknadsutbildningen får resurser för att ta emot 132 000 deltagare. Utbildning för industrin och övrigt näringsliv skall prioriteras, samtidigt som utrymme skapas för kurser av typen starta eget. Förslag har lagts fram om ett nytt system för varvning av beredskapsarbete och utbildning.

För ungdomar i åldern 16-17 år har kommunerna i dag ett uppföljningsansvar. Kommunerna har här gjort stora och effektiva insatser. De ungdomar som är 18-19 år möter dock fortfarande stora problem vid övergången mellan skola och arbete. Samhället kan inte passivt åse hur tusentals 18- och

19-åringar går utan arbete. Vi kan inte heller nöja oss med att betala ut arbetslöshetsunderstöd till dessa ungdomar. Varken de själva, deras föräldrar eller andra i samhället anser att det är rimligt att unga människor inte får möjlighet att göra en arbetsinsats utan blir hänvisade till att passivt uppbära bidrag.

Det är mot denna bakgrund vi har lagt fram förslag om ungdomslag. Den grundläggande tanken i förslaget är att ungdomarna gemensamt skall planera och utföra viktiga arbetsuppgifter hos kommunerna, landstingen, de kyrkliga församlingarna och staten. Kommunerna blir ytterst ansvariga för att alla 18- och 19-åringar får en arbetsuppgift. Genom ungdomslagen skapas ett rejält skyddsnet för ungdomarna. Detta system skiljer sig på väsentliga punkter från det förslag om ungdomsslussar som den borgerliga regeringen lade fram. Vårt förslag omfattar alla 18–19-åringar, avtalsenlig lön utgår för arbetet, och kommunerna har en absolut skyldighet att ställa upp.

Som framgått av min redovisning har regeringen lagt fram förslag på i stort sett alla de punkter som Ingemar Eliasson tagit upp i sin interpellation. Vi gör kraftfulla satsningar för de unga, vi stärker insatserna för dem som riskerar utförsäkring, och vi riktar in flera av våra åtgärder på att skapa arbeten i näringslivet. Det är min förhoppning att folkpartiet skall stödja de förslag som regeringen nu har lagt fram för riksdagen.

Under detta anförande övertog talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 50 INGEMAR ELIASSON (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka arbetsmarknadsministern för svaret. Det har gått en tid sedan de här frågorna ställdes. Svaret har dröjt. En anledning har jag förstått vara att statsrådet har varit förkyld. Jag får därför önska statsrådet välkommen upp ur sjuksängen, och jag hoppas att krafterna nu skall räcka till för det slitsamma jobb som är arbetsmarknadsministrarnas.

Svaret på mina frågor är en redovisning av vad regeringen föreslagit och beslutat sedan början av oktober. Det är såvitt jag kan se fritt från överraskningar och nyheter. Jag är ingalunda kritisk mot allt. Statsrådets avslutande förhoppning om instämmande från folkpartiets sida kan jag därför delvis infria – men bara delvis. Våra invändningar mot vad som gjorts är flera, och våra farhågor för vad som kommer är stora. Låt mig ta upp några av dem.

Först gäller det synen på arbetslösheten, eller kanske snarare på syftet med de arbetsmarknadspolitiska insatserna. Den allra första delen i svaret utgörs nämligen av en redovisning av hur många miljarder den nuvarande regeringen redan det första året har satsat på arbetsmarknadspolitiken. Jag antar att statsrådet förväntar sig beröm för det. Se, vad duktig jag är på att få loss pengar från finansministern! Låt mig säga att jag inte är särskilt imponerad. Det är som om katten kom med husets gulddamster i mun och begärde beröm för att han hade fångat en råtta.

Antalet miljarder till arbetsmarknadspolitiken är ett dåligt mått på dess

*Om åtgärder mot
arbetslösheten*

resultat och framgång. Det rör inte den arbetslöse i ryggen om regeringen satsar 10 eller 20 miljarder, om han eller hon ändå är arbetslös.

Ett bättre mått är naturligtvis antalet arbetslösa, och det allra bästa måttet är antalet sysselsatta på den reguljära arbetsmarknaden. Om arbetslösheten sägs i svaret att ökningen har varit mindre under det här året än under förra året. Vilken tröst! Vad glada de arbetslösa måste känna sig av ett sådant svar. Var det det socialdemokraterna gick till val på, att arbetslösheten skulle fortsätta att öka fast inte så snabbt? Naturligtvis inte. Arbetslösheten var borgarnas fel – det var budskapet. Vi ville ha arbetslöshet, det var vad fru Leijon och andra socialdemokrater sade och vad svenska folket fick höra.

Jag skulle aldrig komma på tanken att beskylla Anna-Greta Leijon för något liknande. Men det gör mig betryckt och upprörd att höra alla dessa bortförklaringar av den höga arbetslösheten. Ännu i somras var det den förra regeringens fel. Nu är trösten att arbetslösheten inte längre ökar så fort.

Samma sorts försök att undvika en redovisning av läge och utveckling på arbetsmarknaden finns i den proposition om sysselsättningen som regeringen har lagt. Det finns ett drag av förnöjsamhet som oroar. Är den arbetslöshet på 4 % som vi har något som vi skall vänja oss vid? Är det f. ö. sant att regeringen har angett en arbetslöshet på 4 % som en lämplig ambitionsnivå för arbetsmarknadsverkets insatser? Jag hoppas att arbetsmarknadsministern kan dementera det ryktet.

Arbetsmarknadspolitiken skall samverka med den ekonomiska politiken. Det betyder att arbetsmarknadspolitiken måste underlätta och stödja den nödvändiga saneringen av svensk ekonomi. Men om inte den ekonomiska politiken syftar till att hålla uppe sysselsättningen kan aldrig arbetsmarknadspolitiken ensam reparera misstagen. Jag har sagt det många gånger förut men låt mig upprepa det: När regeringen förra hösten höjde momsens – mitt under brinnande lågkonjunktur – då rullade man över en för stor börda på arbetsmarknadspolitiken. Utan den höjningen hade inte fru Leijon behövt ha så många miljarder till arbetsmarknadspolitiken men trots det kunnat redovisa ett bättre läge på arbetsmarknaden.

Det kan tyckas som om regeringen nu erkänner detta samband. För på min första fråga om värnskatt svarar fru Leijon att den inte längre är aktuell. Jag är naturligtvis nöjd med det svaret. Min glädje förtas emellertid en smula av hänvisningen till den ekonomisk-politiska propositionen. Där finns ju för arbetsmarknadsdepartementets vidkommande endast nedskärningar, så hänvisningen måste syfta på de skattehöjningar som förekommer i rikligt mått i regeringsförslagets andra delar. I dag har vi hört talas om en ny höjning av skatten, denna gång bensinskatten. Regeringens mål är tydligen att komma med ett skattehöjningsförslag i veckan. Det är inte genom ett höjt skattetryck som ekonomin kan saneras eller sysselsättningen räddas.

I en fri och rörlig ekonomi kan inte arbetslöshet helt undvikas. Men med en klok politik kan man hålla den nere och framför allt se till att den för varje arbetslös blir så kort som möjligt.

Den utveckling vi sett under det här året, med ett ständigt stigande antal arbetslösa som blivit utförsäkrade, är mycket oroande. Det fördystrar bilden

ytterligare. Arbetslösheten är inte bara högre än tidigare, den är också mer svårartad.

Statsrådet svarar på min fråga om de utförsäkrade genom att hänvisa till beslutet om förtur till beredskapsarbete. Det är ingen idealisk lösning, men jag håller med om att den är bättre än inget arbete alls. Jag utgår från att den åtgärden inte får bli en passiv rutin utan att arbetsförmedlingarna har som instruktion att analysera varför den arbetslöse hamnat i en utdragen arbetslöshet. I många fall är säkert utbildning ett bättre alternativ än ett nytt beredskapsarbete.

Min tredje och fjärde fråga handlade om vad regeringen avser att göra för att stimulera tillkomsten av varaktiga arbeten för ungdomar och övriga, främst inom näringslivet. Inriktningen mot arbeten inom industrin med hjälp av arbetsmarknadspolitiska insatser är bra. Det nya rekryteringsstödet är i stort sett utmärkt, utbildningen inom företagen likaså, och naturligtvis lärlingsutbildningen.

Det skulle vara intressant att, om tiden medgav, uppehålla sig kring den svängning i socialdemokratiskt tänkande som dessa tre åtgärder avspeglar. Jag har i färskt minne socialdemokraternas motstånd mot utbildning i företagen när folkpartiet föreslog det i början och mitten av 1970-talet. Och avogheten mot lärlingsutbildningen har ju hållit i sig tills nu. Jag hoppas det nu handlar om en varaktig sinnesändring. Är det så, finns ju ingen anledning att begränsa antalet lärlingsplatser. Låt dem få den utbredning de kan få. Detta är ett billigare alternativ än vad som annars väntar.

Också syftet bakom de s. k. ungdomslagen är det lätt att instämma i. Det är ju egentligen folkpartiets gamla ungdomsgaranti man försöker genomföra. Det är bättre att ungdomarna har ett jobb om också på deltid än inget alls, och jag är den förste tillskyndaren till tanken att pengarna inom arbetsmarknadspolitiken skall betalas ut som lön och inte som arbetslöshetsunderstöd.

Men även ett riktigt syfte kan förfelas, och ungdomslagen har många svagheter.

Det sägs i svaret att de avviker från vårt beslut om s. k. ungdomsslussar. Jo, det vill jag lova! Socialdemokraterna ville aldrig förstå idén med kommunala ungdomsslussar. Tanken med ungdomsslussarna var att bygga upp mottagningsstationer i varje kommun, där något meningsfullt kunde ordnas för ungdomarna medan arbetsförmedling och skolmyndigheter jobbade med att ta fram lämpligt arbete eller utbildningsplats. Det behovet kvarstår även om riksdagen antar den här Leijonlagen.

De föreslagna ungdomslagen utgör alltså egentligen inget alternativ till ungdomsslussarna. Däremot är de alternativ till att bygga vidare på avtalet om ungdomsplatser. Och då är ungdomslagen ett sämre alternativ.

Svagheten med de s. k. ungdomslagen är att staten försöker skapa jobb med tvång. Det är dömt att misslyckas. Man tvingar kommunerna, man tvingar parterna och man tvingar ungdomarna. Fru Leijon ryter i alla riktningar i stället för att försöka få de olika inblandade parterna att spela med. Detta borde inte vara omöjligt, för alla har ju samma intressen.

För det första är ungdomslagen en sämre lösning än att förmå parterna att

förhandla fram en utvidgning av ungdomsplatserna. Arbetslöshetsunderstödet borde liksom när det gäller avtalet om ungdomsplatser användas för att betala en del av lönen.

För det andra är ungdomslagen sämre därför att de tvingar statliga och kommunala arbetsgivare att plocka fram tillfälliga jobb i stället för att stimulera fram varaktiga jobb i näringslivet.

För det tredje är det en sämre lösning, därför att det tvingar in ungdomarna i tillfälliga deltidsjobb i stället för att ge dem chansen till framtidsjobb i näringslivet.

Det är kort sagt inget Columbi ägg fru Leijon värpt. Men sedan regeringen avvecklat ungdomsslussarna, tagit bort yrkesintroduktionen och misslyckats med att utvidga avtalen om ungdomsplatser återstod kanske inget annat än att lagstifta fram deltidsjobb. Det luktar litet panik. Man låser in ungdomarna hos kommunerna i temporära deltidsjobb i stället för att söka slussa dem till varaktiga jobb i näringslivet.

Hur skall man då få fram varaktiga jobb? Ett sätt är att förmä parterna, med de ekonomiska stimuli som finns, att förhandla fram en utvidgning av avtalen om ungdomsplatserna också för 18–20-åringar.

Från TCO föreslås nu att arbetsgivaravgiften på ungdomarnas löner sänks. Det är egentligen ett konstaterande av att lönekostnaderna för många ungdomar är för höga för att de skall få jobb. Från folkpartiet har vi framfört liknande förslag. Jag skulle vilja råda fru Leijon att ta fasta på det förslaget. Det vore bra om fru Leijon åtminstone kunde redovisa hur hon ser på ungdomarnas situation på litet längre sikt. Är arbetsmarknadsministern beredd att initiera överläggningar med parterna i syfte att hitta lösningar som ger varaktiga arbeten åt ungdomar?

I svaret sägs vidare att regeringen lyckats bryta trenden – "trenden" är alltså trenden mot ständigt ökad arbetslöshet. Jag undrar det. För egen del tycker jag att det egentligen bara finns två trender värda att tala om – den som pekar uppåt, och den som pekar nedåt. Fortfarande går arbetslöshetskurvan uppåt. Jag skulle därför vänta med att tala om ett trendbrott till dess att krönet på arbetslöshetskurvan nåtts.

Om man tittar på antalet sysselsatta är det ännu mera osäkert om någon trend brutits. Antalet sysselsatta är ju i stort sett konstant, och tar man bort alla som befinner sig i åtgärder är det det motsatta som gäller. Antalet som har arbete på den reguljära arbetsmarknaden har sjunkit. Det är trots allt det som både ekonomisk politik och arbetsmarknadspolitik syftar till – att ge människor varaktigt arbete på den reguljära arbetsmarknaden.

Nedgången i antalet sysselsatta inom industrin har brutits, sägs det vidare i interpellationssvaret, som ett bevis för att vi går mot ljusare tider. Det är dess värre inte sant. Så här står det i den senaste Konjunkturbarometern, från slutet av oktober: "Antalet anställda inom industrin fortfor att minska under tredje kvartalet, och detta på såväl arbetar- och tjänstemannasidan."

Det är sant att världskonjunkturen nu vänder uppåt. Och efter de båda devalveringarna 1981 och 1982 har exportindustrin förstärkt konkurrensläget. Men det kan dess värre inte utan vidare översättas i ökad efterfrågan på

arbetskraft. Det framgår också klart av Konjunkturbarometern. Beskrivningen av läget inom industrin, bransch för bransch, blir en upprepning av samma sak: förbättrad orderingång men minskad sysselsättning.

Låt mig göra några axplock:

– Orderingången till livsmedels-, dryckesvaru- och tobaksindustrin fortsatte att utvecklas positivt. – – – Antalet anställda väntas minska ytterligare under vinterhalvåret.

– Orderingången till textil-, beklädnads- och läderindustrin steg som väntat. – – – Sysselsättningen väntas däremot bli oförändrad.

– För trävaruindustrin fortsatte exporteringen att växa. – – – En minskning av antalet arbetare planeras för vinterhalvåret medan antalet tjänstemän bedöms bli i stort sett oförändrat.

– Den samlade efterfrågan till massa-, pappers- och grafisk industri fortsatte som väntat att öka. – – – Den planerade produktionstillväxten förutses inte komma att medföra någon ökning i sysselsättningen för de närmaste två kvartalen. Antalet anställda väntas i stället minska under den aktuella tiden.

– Orderläget för kemisk industri, gummivaru- och plastvaruindustrin fortsatte som väntat att förbättras ytterligare. – – – Dock förväntas endast en marginell ökning av antalet arbetare och tjänstemän under fjärde kvartalet.

– Efterfrågeläget för jord- och stenvaruindustrin har under tredje kvartalet i år snarast försvagats totalt sett. – – – Sysselsättningen – – – beräknas fortsätta att minska.

– Exportorderingången till järn-, stål- och metallverken ökade markant under tredje kvartalet. – – – En minskad sysselsättning förutses på tjänstemannasidan medan antalet arbetare väntas bli i stort sett oförändrat för branschen som helhet.

– Verkstadsindustrin fortfor att stärkas. – – – Sysselsättningen däremot väntas minska under vinterhalvåret både vad gäller arbetare och tjänstemän.

Så långt citat ur Konjunkturbarometern.

Varven, slutligen, kan vi glömma, för där är det svagt vad gäller både orderläge och sysselsättning.

Utsikter av det här slaget kan hålla vem som helst vaken på nätterna – i varje fall den som oroar sig för hur det skall gå med sysselsättningen, inte minst för våra ungdomar. Det är svårt att få stöd för någon större optimism – ja, inte ens för påstående om att trenden skulle ha brutits.

Utsikterna blir ju inte bättre av att man påstår att det ser ljust ut. Jag önskade verkligen att arbetsmarknadsministern hade rätt när hon talade om att trenden brutits, men inte kan man känna sig övertygad om det när man studerar verkligheten som man möter den i det dagliga livet, i statistiken eller i prognoserna.

Till slut måste jag därför fråga om det finns någon strategi för framtiden eller åtminstone någon uppfattning om vart det bär hän med sysselsättningen. Har Anna-Greta Leijon och regeringen någon uppfattning om vad de prognoser om ekonomins tillväxt som regeringen lagt fram leder till när det gäller sysselsättning och arbetslöshet? Finns någon uppfattning och finns

någon strategi för hur vi skall klara sysselsättningen – med varaktiga jobb – bortom första kvartalet 1984?

Anf. 51 Arbetsmarknadsminister ANNA-GRETA LEIJON:

Herr talman! Får jag börja med att knyta an till Ingemar Eliassons resonemang om utsikterna framöver – om man skall vara pessimistisk eller optimistisk. Ingemar Eliasson gjorde ungefär den sammanfattningen att det inte finns något skäl för optimism vare sig om man ser på statistiken, på verkligheten eller på prognoserna.

Jag skulle vilja säga att det faktiskt finns skäl för en viss optimism både om man ser på statistiken, om man tittar på hur det ser ut i verkligheten och om man tittar på prognoserna. Jag skall inte dra alla siffror som tänkas kan för att stödja detta påstående utan bara ta ett par av dem.

Vad visar statistiken? Vi kan se på vad som har skett det första halvåret i år och jämföra med vad som skedde förra året, och vi kan titta på vad som har hänt de senaste åren – de sista åren av den borgerliga perioden. Då kan vi faktiskt, vare sig vi tittar på sysselsättningen eller på arbetslöshetsciffrorna, se att det finns skäl för en begynnande optimism. Det är som Ingemar Eliasson säger – att arbetslösheten i år är väldigt hög, högre än förra året. Men vi har fått en annan trend i utvecklingen.

En sak som just nu kan sägas vara aktuell är tillströmningen av nyanmälda lediga platser till arbetsförmedlingarna. Jämfört med förra året föreligger där en klar ökning, inte minst när det gäller industrin. Statistiken över ledigänmälda nya platser ger alltså en viss grund för optimism.

Jag tror, Ingemar Eliasson, att om man talar med folk som arbetar ute i näringslivet, får man på många håll stöd för bedömningen att vi är på rätt väg. Ett klart sådant tecken – och det kan varje enskild människa mycket lätt konstatera – är övertidsarbetet inom industrin. Här kan man utläsa utvecklingen ur statistiken, men även de enskilda arbetstagarna märker i mycket stor utsträckning utvecklingstrenden. Arbetstagarna blir beordrade övertidsarbete. Visserligen tillhör jag dem som tycker att företagen borde ta chansen att i det här läget nyanställa i stället för att utnyttja alla möjligheter till övertidsarbete. Trots allt: Till det som verkligheten kan tala om för oss när det gäller att bedöma framtiden och som ger en fingervisning om att det är någonting positivt i görningen hör just det ökade uttaget av övertid.

Så till prognoserna. Ingemar Eliasson läste upp en lång rad citat ur Konjunkturbarometern. I och för sig tror jag inte att han läste fel, men man kan också läsa andra prognoser. Jag kan återge vad arbetsmarknadsstyrelsen skrivit i det pressmeddelande där länsarbetsnämndernas prognoser presenterades. Länsarbetsnämnderna har ju kontakt med ett stort antal företag, fråga dem hur de bedömer utvecklingen framöver. AMS kommer efter en sammanställning av allt detta fram till följande resultat.

”Efterfrågan på arbetskraft har under de senaste månaderna stabiliserats och väntas öka under det närmaste året – –. Detta leder till att antalet lediga platser blir fler framför allt inom industrin. Samtidigt bedöms utbudet av arbetskraft fortsätta att öka, bl. a. genom en ökning av befolkningen i de

arbetsföra åldrarna och en viss ökning av benägenheten att förvärvsarbeta.

När det gäller arbetslösheten bedömer AMS att den kommer att minska något under det närmaste halvåret till följd av konjunkturuppgången och de planerade sysselsättningsåtgärderna. Under våren och sommaren väntas arbetslösheten minska ytterligare främst genom att industrin kommer att efterfråga personal. Arbetslösheten minskar först i regioner med stor andel industrisysselsatta, bl. a. i Smålandslänen.

Antalet sysselsatta kommer att öka under det närmaste året och främst då inom industrin och i delar av den privata tjänstesektorn.”

Jag säger inte detta – och inte heller det som jag sade i det inledande svaret när det gäller statistiken – därför att jag underskattar våra problem. Tvärtom, vi har stora svårigheter framför oss när det gäller att bekämpa arbetslösheten. Men jag tror att det är viktigt att vi ser realistiskt på förutsättningarna att klara oss ur situationen. Sprids det en enorm pessimism – som det görs på sina håll ute i världen, liksom också av vissa personer här hemma i Sverige – kan man få intrycket att det inte spelar någon roll hur mycket man än satsar på arbetslösheten, eftersom det inte går att göra någonting åt den. Jag menar att detta är helt felaktigt. Det går att göra någonting åt problemen, men det tar tid. Det finns inga Columbi ägg, men det är många olika åtgärder som måste vidtas.

När vi gått vidare med arbetsmarknadspolitiken – och här lämnade jag en redovisning vid den allmänpolitiska debatten för ett tag sedan – har vi delvis ändrat arbetsmarknadspolitikens inriktning. Vi har gjort detta mot bakgrund av att vi ser ljusare tendenser ute i det enskilda näringslivet. Jag sammanfattade förut vår arbetsmarknadspolitik, som den presenterades i den senaste propositionen, i tre punkter.

För det första skall vi tillbaka till arbetslinjen, bort från kontantstöden.

För det andra skall vi göra en stor satsning på den enskilda sektorn.

Om det vore så, att regeringen slog sig till ro eller, som Ingemar Eliasson säger, skulle ha som målsättning en 4-procentig arbetslöshet – jag har inte någon gång förut hört det ryktet, och jag hoppas att Ingemar Eliasson inte medverkar till att sprida ett falskt rykte vidare – då skulle hela den proposition som vi nu lägger fram för riksdagen vara helt onödig. Vi kommer, precis som AMS säger i sin prognos, att kunna se fram mot bättre siffror – delvis tack vare den allmänna ekonomiska politiken, med devalueringen, delvis tack vare de särskilda sysselsättningspolitiska åtgärderna.

När Ingemar Eliasson började lät han nästan som moderaterna i våras här i riksdagen när han med ganska mycket av förakt i rösten talade om de många miljarder som har satsats på arbetsmarknadspolitik. Man kan visserligen säga som Ingemar Eliasson, att det för de arbetslösa är ointressant om de där miljarderna satsats, men Ingemar Eliasson vet precis lika väl som jag att om vi inte hade satsat dem, då hade de arbetslösa varit så oändligt många fler.

Trots det som Ingemar Eliasson nu stod och sade gläder jag mig åt att det egentligen bara var moderaterna som mälde sig ur intressegemenskapen när vi i våras i riksdagen röstade om de här miljarderna. Folkpartiet och Ingemar Eliasson röstade, precis som vi, för dessa satsningar.

Jag hoppas, med detta som bakgrund och med det som Ingemar Eliasson ändå tog fram som positivt i de nya förslag vi har lagt fram, att vi kan räkna med fortsatt stöd också under hösten. Om man inte utnyttjar de möjligheter till en aktiv arbetsmarknadspolitik som vi tack och lov har i det här landet, kommer vi att få mycket stora svårigheter på den öppna arbetsmarknaden med stora problem för många arbetslösa människor.

Min taletid börjar närma sig sitt slut. Jag hade tänkt att kommentera en del av det som Ingemar Eliasson sade om ungdomslagen också. Jag ber att få återkomma till det i en senare replik.

Anf. 52 INGEMAR ELIASSON (fp):

Herr talman! Jag ber först att få tacka för dementin när det gäller ambitionsnivån beträffande arbetslösheten.

Man kan ju få intrycket att arbetslösheten är ett mindre ont i dag trots att den är högre än för ett år sedan, eftersom det är ett mindre diskuterat ämne. Antalet krisrapporter som duggar ner är av någon anledning mindre till antalet än för bara ett år sedan. Då har också uppgiften kommit att man skulle ha nöjt sig med en nivå för arbetslöshetsbekämpningen på 4 % under den kommande vintern. Jag är glad över att detta tillbakavisas. Jag hoppas att man inte rättar sig efter några sådana falska signaler i arbetet.

Jag vill inte här sprida någon svartsyn. Jag ser också ljuspunkterna som fru Leijon talade om när det gäller industrins efterfrågan på arbetskraft. Det vore ju konstigt om man efter tre fyra fem eller kanske flera år av ständig trimning av arbetsstyrkan inte så småningom hamnade i ett läge där man måste börja nyrekrytera. Detta har satt sina spår i antalet lediga platser osv. Man skall emellertid komma ihåg att det är på en mycket låg nivå.

Vad jag vill framhålla är att man ännu inte kan tala om en förändrad trend i riktning mot ökad sysselsättning, vare sig i industrin eller på arbetsmarknaden i stort. Jag gör dock inga förutsägelser om huruvida detta kan inträffa under 1984 och 1985 eller inte. Vad jag ville locka arbetsmarknadsministern till var att försöka höja blicken en grad för att se något längre in i framtiden. Då man gör det blir man nämligen inte glad. Vi kan komma att få en högkonjunktur 1984–1985 som ger oss ett något bättre läge på arbetsmarknaden. Men vad händer trendmässigt på lång sikt? Fru Leijon kanske kommer ihåg att vi – om jag minns rätt – hade en sådan utveckling från 1978 till 1979 som innebar en ganska klar förbättring av läget på arbetsmarknaden. Men lägger man linjalen på kurvan för den långsiktiga utvecklingen så ser man ju en ständig försämring av arbetsmarknaden.

Om man utgår från den tillväxtprognos som regeringen själv redovisar i den reviderade finansplanen och uppgifter i övrigt från långtidsutredningen 1980 – den har ju inte reviderats än, men jag antar att den inte kommer att se särskilt mycket ljusare ut än vad den gjorde då – kommer man fram till mycket otäcka arbetslöshetstal i slutet av detta årtionde. Det var det jag undrade om arbetsmarknadsministern hade tittat närmare på.

Om så inte har skett, skulle jag – om det inte tas illa upp – vilja rekommendera en studie i departementet på denna punkt, inte för att förta

den optimism som kan finnas utan för att vi skall vara bättre rustade att klara sysselsättningen på längre sikt. Jag har bett riksdagens upplysningstjänst att göra det. Och trots alla de svagheter som finns i prognoser av detta slag vill jag ändå säga att det inte är fråga om att vi kommer att ha något förbättrat sysselsättningsläge 1990, utan med antaganden om en trendmässig ökning av efterfrågan på arbete från kvinnorna och en något minskad sådan från männens sida i förhållande till den produktivitet som redovisas i långtidsutredningen och den tillväxtprognos som ingår i regeringens reviderade finansplan, hamnar man – hör och häpna! – på ca 12 % arbetslöshet 1990.

Jag har inte velat säga detta för att förta intrycket av att vi kortsiktigt kan få en förbättring utan för att säga att det inte ordnar sig av sig självt, även om vi under de närmaste två åren skulle få en tillfällig förbättring. Där bortom hotar en väldigt obehaglig fortsättning. Det är nu vi skall se till att stämma i bäcken för att inte hamna i denna strida å av ökad arbetslöshet.

Det vore intressant om arbetsmarknadsministern ändå ville ge några kommentarer till dessa dystra utsikter.

Jag vill säga att de åtgärder som har föreslagits när det gäller industrins medverkan i arbetsmarknadspolitiken är utmärkta, och jag tror att de kan ge någon förbättring under 1984, men långsiktigt efterfrågar ju inte industrin mer arbetskraft än den behöver. Och på de andra sektorerna av ekonomin vet vi hur det ser ut. Den offentliga sektorn kommer säkert att få ökade skatteinkomster framöver, men mer och mer av dem går åt till att betala räntor och skulder. Det blir tjänstesektorn på den privata sidan som vi får lita till, och då krävs, inte minst för ungdomarnas vidkommande, att man får fram nya avtal som stimulerar tillkomsten av varaktiga jobb.

Arbetsmarknadsministern har ännu inte lagt fram sina synpunkter på denna mera varaktiga lösning.

Under detta anförande övertog förste vice talmannen ledningen av kammarrens förhandlingar.

Anf. 53 Arbetsmarknadsminister ANNA-GRETA LEIJON:

Fru talman! Det är naturligtvis litet svårt för mig att kommentera den utredning som Ingemar Eliasson har bett riksdagens upplysningstjänst att göra, men om det är så att man – som Ingemar Eliasson säger – har lagt ut en linjal, är det ju inte särskilt mycket att hålla sig till. Politik kan och får aldrig vara att lägga ut en linjal.

Full sysselsättning är den socialdemokratiska regeringens mål, och det finns ingen fråga som vi har ägnat oss mera åt under det år då vi har suttit i regeringsställning än åt att diskutera och lägga fram förslag för att bekämpa arbetslösheten. Det är precis som Ingemar Eliasson säger, att det inte ordnar sig av sig självt. Men det är det som man har trott i många länder: att arbetslöshetsproblemet löser sig självt, och är det några som råkar illa ut under tiden, så får de närmast skylla sig själva. Det är inte den socialdemokratiska politiken, och kommer aldrig att bli det, och det kommer heller

aldrig att bli 12 % arbetslöshet i det här landet med en socialdemokratisk regering vid rodet.

Men det viktiga är att vi, innan vi ordentligt kan sätta oss ner och fundera över vilka risker och problem framtiden kan innebära för oss, först måste klara ut dagens aktuella problem. Om vi inte löser dagens sysselsättningsproblem, får vi aldrig den tiden.

Det pågår på många håll ett arbete med att försöka bedöma framtidens arbetsmarknad. Det sker naturligtvis också inom arbetsmarknadsdepartementet. En viktig aspekt i det sammanhanget är givetvis frågan om den tekniska utvecklingen. Därvidlag är det, som Ingemar Eliasson mycket väl vet, eftersom han ju har varit med i departementet tidigare, så att dataeffektutredningen arbetar med att försöka belysa olika delar av den nya teknikens effekter på sysselsättningen, regionalt och för olika grupper och även totalt sett. Detta är en viktig pusselbit för oss vid bedömningen av utvecklingen framöver.

Många andra viktiga pusselbitar kommer, tror jag, delegationen för arbetstidsfrågor att ge oss. Delegationen för ett fortgående resonemang om olika arbetstidsfrågor. Jag tror inte, som man gör på en del håll ute i världen, att en arbetstidsförkortning, en arbetsdelning eller någonting liknande skulle kunna hjälpa oss att lösa de akuta sysselsättningsproblemen. Däremot tycker jag att det finns goda skäl för oss att i framtiden se arbetstidsförkortningar som någonting positivt. Kan vi klara av de ekonomiska problem vi har och få en god produktion ute i industrin, så kan det ge oss förutsättningar att både ge en tryggad sysselsättning och utrymme för arbetstidsförkortning. Det arbete som bedrivs inom delegationen för arbetstidsfrågor efter de nya direktiv som den delegationen har fått sedan vi kom till regeringsmakten är i hög grad ett arbete för att kunna ge oss underlag för en bedömning av framtidens arbetsmarknad. Dessutom pågår, som Ingemar Eliasson säger, arbetet med en ny långtidsutredning.

I de diskussioner som förs inom departementet och som ligger bakom de förslag som vi nu har lagt fram inför riksdagen om en ny inriktning av arbetsmarknadspolitiken ligger självfallet också funderingar över hur arbetsmarknaden i framtiden kommer att se ut och hur vi skall skapa en situation där vi kan ta till vara alla de olika uppslag och intressen som kan finnas ute i det svenska näringslivet.

Låt mig här koppla över till diskussionen om ungdomslag, som vi var inne på förut. Det finns naturligtvis, när man kommer med ett förslag av den här typen, som är nytt och oprövat, utrymme för en mängd olika synpunkter som pekar på hinder för att det här skall kunna fungera bra. Det finns en oändlig uppsjö av praktiska problem som, om man så vill, kan dras fram – det har ju inte varit någon brist på sådana exempel i debatten.

Samtidigt tror jag att alla ändå är medvetna om att den situation som vi nu har är helt oacceptabel. Det finns en stark vilja, både hos fackliga förtroendemän och hos kommunalpolitiker, hos ungdomarna själva och hos väldigt många andra vuxna ute i samhället som är engagerade i de här problemen att hitta angreppspunkter. Jag tror att vi ur förslaget om

ungdomslag kommer att kunna forma en ny verksamhet, som kan fånga upp mycket av det som är positivt. Jag är helt övertygad om – och jag tycker att jag har fått många praktiska erfarenheter när jag talat med kommunalfolk och många andra – att de stora problem som man nu talar om kommer att kunna lösas ganska snabbt. Det pågår redan i dag ute i kommunerna en tankverksamhet och ett praktiskt planeringsarbete inför hur man skall kunna utnyttja det här. Många kommuner har sett de positiva insatser som staten har gjort, och de ser också att de egentligen får mycket större handlingsmöjligheter än tidigare.

Många ungdomar säger naturligtvis att de allra helst vill ha ett stadigvarande arbete på heltid, men de säger att den här ungdomslagen ändå är oändligt mycket bättre än de alternativ som finns i dag. Ungdomslagen har blivit en form av gruppverksamhet mellan arbetslösa ungdomar och företrädare för parterna ute i kommunerna, och jag tror därför att vi har förutsättningar att bättre kunna ta till vara positiva uppslag hos ungdomarna själva, den kreativitet som har tagit sig uttryck i att man på många håll ute i landet har bildat kooperativ och satt i gång all möjlig annan verksamhet. Jag tror att förutsättningarna för att få sådan verksamhet att blomstra i framtiden är ganska goda genom att man får till stånd en verksamhet i lag. Det kan underlätta detta arbete betydligt mer än de former som vi har i dag.

Man kan säga att mycket av dessa tankegångar finns i de aktiviteter vi har satt i gång till följd av det beslut som riksdagen fattade på regeringens förslag i våras om 100 milj. kr. till en särskild industrikampanj. Dessa 100 miljoner håller man just nu på att börja använda ute i landet. 10 miljoner av dessa 100 miljoner går till speciella ungdomsprojekt, och 10 miljoner går till speciella jämställdhetsprojekt. En del av pengarna går till fennuppverksamhet bland ungdomar.

En del av pengarna går till Gnosjö – för att vi skall kunna hitta bättre former för att utnyttja en situation som man har i vissa Smålandskommuner, när man nu börjar få full fart på olika verksamheter och börjar efterfråga arbetskraft, och även har problem med att täcka in den efterfrågan. Det är fråga om ett samarbete mellan Gnosjöföretag och arbetsförmedlare liksom om samarbete mellan Gnosjöföretag och arbetstagare i andra delar av landet, där man inte har en sådan bra fart på verksamheten, som t. ex. i Svängsta i Blekinge. Men den största delen av de här 100 miljonerna skall vi inte sitta och bestämma om centralt, utan vi skall låta framför allt lokal och regional aktivitet få en chans.

Det pågår just nu ute i landet, i samverkan mellan arbetsmarknadens parter, arbetsmarknadsmyndigheterna, utvecklingsfonderna och många andra, ett intensivt arbete när det gäller både hur man skall kunna stimulera industrin till tidigareläggning av industrianställningar och hur man skall kunna stimulera ungdomar till intresse för industriarbete. Jag tror att detta arbete kommer att vara oerhört väsentligt för oss också när vi skall möta de problem som Ingemar Eliasson skisserar upp och som kommer i slutet av detta årtionde, efter 1985 och framemot 1990. Det är i dag som vi måste lägga en praktisk grund för en aktivitet ute i landet för att ta till vara allt det som

kan ge oss goda sysselsättningsmöjligheter så småningom. Jag tror att en kombination av en aktiv statlig arbetsmarknadspolitik, med utrymme för sådana här lokala initiativ, är en bra politik.

Anf. 54 INGEMAR ELIASSON (fp):

Fru talman! Den del i tanken på ungdomslag som handlar om fördelen med att arbeta och träffas i grupp för att stötta och stödja varandra och ta reda på värdefulla uppslag har jag ingen invändning mot. Det fanns också i förslaget och beslutet om ungdomsslussar. Och det kan man ta vara på, utan att för den skull lagstifta om att ungdomarna skall uppehålla sig på deltidsjobb, utan att lagstifta om att kommunerna skall tillhandahålla jobb, dvs. tvinga in ungdomarna på jobb som de kanske inte alls är lämpliga för och, framför allt, som inte ger någon varaktig lösning. Ta vara på denna tanke om att samla ihop arbetslösa ungdomar och kolla vad de har för idéer! Men se till att det inte stannar vid att de hålls kvar hos kommunerna eller någon statlig myndighet ett halvår och sedan ingenting händer! Den stora svagheten är ju att det inte finns någon fortsättning efter denna inlåsning hos kommunerna under ett halvår.

Jag tycker att det är viktigt att man håller på arbetsfördelningen mellan statsmakter och parterna på arbetsmarknaden. Det är parterna som skall bestämma vad ett visst arbete är värt i kronor och ören räknat, dvs. de skall sätta lönerna. Om man får en för stor arbetslöshet över en betydande tid i en fri ekonomi som vår beror det bl. a. på att man har ett för högt löneläge. För många ungdomar är det alldeles avgjort på det sättet att tröskeln till att komma in på arbetsmarknaden är för hög.

Detta är egentligen inte längre någonting kontroversiellt. När parterna träffade avtal om ungdomsplatserna var det därför att jobben inte räckte till för oerfarna 16- och 17-åringar med de ingångslöner som gällde. Och kom ihåg att det kom till under vår tid, därför att vi ställde statsbidrag till förfogande. Min fråga är därför: Varför är det inte möjligt att åstadkomma något liknande för arbetslösa 18–20-åringar som det som var möjligt att åstadkomma för 16- och 17-åringar? Jag säger inte att ersättningen skall vara densamma – parterna skall bestämma ersättningen för jobben. Men det vore rimligt om arbetsmarknadsministern tog initiativ till överläggningar och erbjöd ett statsbidrag, motsvarande KAS, att ingå som del i sådana löner, i stället för att låsa in ungdomarna på temporära deltidsjobb hos kommuner och staten.

Nej, fru Leijon, jag sade inte att utredningstjänsten lade en linjal på kurvorna och bara drog i väg strecket. Så oseriöst jobbar inte utredningstjänsten här i riksdagen. Jag redovisade vad man hade lagt till grund för antaganden och att dessa var hämtade ur dokument som regeringen har lagt fram och som har behandlats i riksdagen. Det pekades fram mot dessa otäcka siffror 1990. Jag tror inte heller att det blir på det viset, men vi tar ju fram sådana uppgifter just för att kunna vidta nödvändiga åtgärder. Fru Leijon tror att det räcker med att deklarerat att med en socialdemokratisk regering kommer det inte att inträffa. Vi kan bara konstatera, att med en socialde-

mokratisk regering har arbetslösheten stigit. Vad jag frågar efter är: Vad för slags strategi finns det bakom när det gäller den långsiktiga utvecklingen? Man kommer inte förbi lönebildningsfrågorna och hur man underlättar avtalsrörelsen, hur man stimulerar parterna att träffa nya avtal om ungdomsjobb, osv.

Tänk om regeringen under denna höst, när svenska folkets största fråga är hur vi skall klara sysselsättningen, hade samlat nationen till en gemensam kamp mot arbetslösheten! Tänk om regeringen hade kallat parter och partier till överläggningar om det i stället för om löntagarfonder! Där visste man ju att man inte skulle få någon medverkan från dem som ville hålla fast vid en marknadsekonomi. När det gäller kampen mot arbetslösheten kan regeringen vara säker på att det finns massor med god vilja att dra i samma riktning. Det verkar som om problemet med löntagarfonder har blockerat tänkandet på ett antal andra punkter inom det socialdemokratiska partiet. Det är väl därför som arbetsmarknadsministern nu inte kan utveckla några synpunkter på hur vi långsiktigt skall skapa varaktiga arbetstillfällen. Jag hoppas att en sådan strategi, en sådan analys och sådana förslag skall redovisas i budgetpropositionen i januari.

Anf. 55 Arbetsmarknadsminister ANNA-GRETA LEIJON:

Fru talman! Tänk om regeringen hade kallat parter och andra intresserade till diskussion om hur vi skall klara arbetslösheten, säger Ingemar Eliasson. Men i den inbjudan till de andra politiska partierna, till arbetsmarknadens parter och till andra intressenter ute i samhället som regeringen skickade ut i samband med diskussionen om löntagarfonder fanns väldigt många frågor om precis detta. Det fanns ett utrymme för diskussioner om också dessa frågor. Regeringen har faktiskt försökt arbeta med en utsträckt hand, men från andra håll har man slagit igen dörrar och vägrat att ställa upp i diskussionerna.

Ingemar Eliasson lever i något av ett drömsamhälle om han tror att det går att få en allmän uppslutning kring de åtgärder som behövs för att motverka arbetslösheten. Tyvärr kan vi ju t. o. m. här i riksdagshuset se att det finns partier som inte ställer upp på att bekämpa arbetslösheten på det sätt som Ingemar Eliassons och mitt parti vill göra.

Mycket talar dess värre också för att problemen är mycket större än vad Ingemar Eliasson i vissa sammanhang gör gällande. Den diskussion om lönesättning som han för tycker jag ibland är alltför enkel. Jag vill påminna om en liknande diskussion som vi hade för några år sedan. Innan Ingemar Eliassons regering ändrade lagen och införde möjlighet för arbetsgivaren att tillämpa provanställning av ungdomar hette det att om bara arbetsgivaren fick denna möjlighet, skulle vi klara ungdomsarbetslösheten. Den svenska Åmanlagstiftningen sades vara orsak till ungdomsarbetslösheten. Det var det budskap som mötte oss från talarstol till talarstol. Arbetsgivarorganisationerna lovade att ge tiotusentals ungdomar jobb bara de fick en lagändring. Den lagändringen genomfördes sedan. Tyvärr tror jag inte att någon i dag kan säga att den har skapat några jobb.

*Om åtgärder mot
arbetslösheten*

Ser man på frågan om lönerna tror jag att också Ingemar Eliasson vet att problemen är mer komplicerade än så. Det är inte så enkelt att man bara genom att sänka ungdomslönerna skulle kunna klara problemen. Bara det enkla faktum att de flesta företag ute i det enskilda näringslivet med de minimilöneavtal som gäller skulle kunna betala lägre löner än de gör visar att situationen är mycket mer komplicerad.

Till sist vill jag redovisa ytterligare några siffror, baserade på den senaste arbetslöshetsstatistiken, dvs. uppgifterna för september månad.

I september 1976 lämnade socialdemokraterna den regeringsmakt som de innehaft under lång tid. Då var arbetslösheten 70 000. År 1982 lämnade de borgerliga regeringsmakten efter sex år. Då var arbetslösheten 176 000. Det är ett ganska dåligt betyg för vad de borgerliga lyckades åstadkomma under sina sex år. Jag vill inte påstå att alla de problem som ligger bakom den höga arbetslösheten är orsakade av borgerlig regeringspolitik. Det finns mycket som ni inte kunde göra något åt, som ni inte kan rå för, men jag vill påstå att ni inte underlättade och förbättrade situationen.

Det är inte så att man kan slå sig till ro och hoppas att arbetslösheten upphör av sig själv. Den fordrar ett dagligt arbete. Arbetsmarknadspolitiken är bara ett komplement till den ekonomiska politiken. Men den utveckling som vi nu har på den svenska arbetsmarknaden visar att den socialdemokratiska regeringens politik under det här första året har lett in på rätt väg, och vi kommer att fortsätta den politiken. Därmed kan vi också se fram emot en bättre situation på arbetsmarknaden.

Anf. 56 INGEMAR ELIASSON (fp):

Fru talman! Bara vi ändrade anställningsskyddslagen och införde provanställning skulle ungdomsarbetslösheten försvinna, säger Anna-Greta Leijon som något slags referat av en inställning från vår sida. Detta har hon aldrig hört mig säga. Tvärtom redovisade jag som skäl för förslaget till en lagstadgad rätt till provanställning att om det hjälpte en enda pojke eller flicka till arbete utan att det försämrade tryggheten för dem som redan har jobb, så var det ett tillräckligt skäl för att ändra lagen. Ärligt talat, fru Leijon, vet vi ju inte om detta har hänt. Vi kan bara konstatera att anställningsskyddet för dem som har jobb är lika bra när denna rättighet finns inskriven i lag som förut när den fanns inskriven i avtal. Jag utgår ifrån att också statsrådet har dragit denna slutsats, eftersom riksdagen inte har behövt konfronteras med frågan vidare och alltså inte behövt ändra tillbaka.

Jag tror att det förhåller sig på samma sätt med många andra åtgärder. Det är inte *en* åtgärd som löser problemen – inte heller lönefrågan. Men vad jag påpekar är att ungdomsplatserna blev en succé, därför att man accepterade att löneläget var ett hinder för många ungdomar med dålig utbildning och ingen erfarenhet att få pröva sig fram. Det är bättre för ungdomarna att få ett jobb med dålig lön än inte något jobb alls. De kan då visa vad de går för, och de arbetar sig snart upp både i löneläge och till stadigt jobb. De ungdomslag som fru Leijon tänker föreslå riksdagen att lagstifta om ger ju inte denna möjlighet. Det är därför som jag tycker att det är så egendomligt att man inte

tar vara på en god erfarenhet och försöker bygga vidare på den.

På min fråga om fru Leijon tänker ta något initiativ för att överlägga med parterna om en utvidgning av ungdomsplatserna har jag inte fått något svar – inte heller på min fråga om fru Leijon tänker ta vara på TCO:s och folkpartiets förslag om att sänka arbetsgivaravgifterna i samma syfte. Här finns alltså uppslag som kan leda fram till bättre resultat än lagen om de tillfälliga deltidsjobben hos kommuner.

Så säger fru Leijon att man visst fick komma med synpunkter på sysselsättningen, när man var inbjuden till överläggningar om löntagarfonder. All right – då är min fråga: Vad drog regeringen för slutsatser av det? Ställdes några frågor? Kom det fram några synpunkter som regeringen har tagit fasta på? Om det inte kom fram några synpunkter då, så har det ju, som jag redan påpekat, både från en löntagarorganisation och från ett politiskt parti nu kommit förslag. Då är frågan om den utsträckta handen fortfarande finns där. Finns det något att greppa tag i för dem som vill samverka till en bättre tingens ordning?

Långsiktigt har vi de problem som både jag och fru Leijon har vidrört. Til syvende og sidst är det så att om vi inte med den ekonomiska politikens hjälp stimulerar fram en ökning av antalet arbetstillfällen på den reguljära arbetsmarknaden, så hjälper inga aldrig så välmående och klokt uttänkta arbetsmarknadspolitiska insatser. Där hoppas jag att den strategi för ett långsiktigt handlande som kan rädda den fulla sysselsättningen som vi i dag inte ser från regeringens sida ändå kommer fram.

Jag kan inte dela fru Leijons avrundande slutsatser, att det första året med en ny socialdemokratisk regering har visat att den är på rätt väg. Tvärtom tycker jag att regeringen på punkt efter punkt är inne på fel väg. Och det kanske allvarligaste av alla mått på detta är att arbetslösheten ökar och att regeringen verkar famla efter de rätta åtgärderna för att få utvecklingen på bättre spår.

Anf. 57 Arbetsmarknadsminister ANNA-GRETA LEIJON:

Fru talman! Jag har inte sagt att Ingemar Eliasson personligen talade om de väldigt många nya jobb som vi skulle få om provanställningsmöjligheter infördes. Men det var väldigt många andra som gjorde det, framför allt från arbetsgivarhåll och från den organisation som organiserar de mindre företagen. Det var ett stående inslag att de sade, att om de får den här rätten till provanställning kommer 50 000–60 000 ungdomar att kunna få jobb. I vissa fall nämndes t. o. m. fantasisummor på över 150 000 ungdomar.

Det blev inte så. Och det visar att verkligheten är väldigt mycket mer komplicerad och att det var något annat de var ute efter – inte möjligheten att ge jobb till ungdomar.

Vi har i arbetsmarknadsdepartementet kontinuerligt samtal med parterna. Vi diskuterar, det vet Ingemar Eliasson, en rad åtgärder mot ungdomsarbetslösheten. Jag har sammankallat parterna just för att diskutera sådant.

När det gäller stimulans för det enskilda näringslivet har vi just nu på riksdagens bord för behandling ett typiskt sådant förslag: förslaget om

*Om åtgärder mot
arbetslösheten*

rekryteringsstöd som just skall ge en stimulans för det enskilda näringslivet att framför allt anställa ungdomar och långtidsarbetslösa. Det förslaget borde passa väldigt bra i den argumentation som Ingemar Eliasson har fört här nu. Han har också i debatten uttalat sitt stöd för detta förslag. Jag tycker bara att det är beklagligt att inte Ingemar Eliasson och folkpartiet drar konsekvenserna i sin motion, utan där avslår de kostnader som det här drar. Den bedömning som AMS har gjort – och parterna i arbetsmarknadsstyrelsen står bakom det förslaget – är att det här stödet kan ge 40 000 människor möjligheter att få jobb i det enskilda näringslivet. Men för detta krävs ytterligare ett antal hundra miljoner. Om riksdagen följer Ingemar Eliassons förslag i folkpartiets partimotion på den här punkten, går vi miste om den här stimulansen till enskilt näringsliv och möjligheten för ungdomar och långtidsarbetslösa att få jobb ute i den privata sektorn. Därför tycker jag att Ingemar Eliassons argumentation inte riktigt hänger ihop. Är det kanske för att det här gäller nästa år och att det inte gäller det långsiktiga perspektivet? Vi måste ju jobba med båda. Vi kan inte glömma dagens problem för att tänka på morgondagens. Det är politikens uppgift att klara bådadera.

Det paket av nya sysselsättningsskapande åtgärder som regeringen nu har framlagt och som vi får tillfälle att diskutera innehåller flera olika saker. Dels är det en markant förskjutning av de arbetsmarknadspolitiska insatserna till det enskilda näringslivet, och den är möjlig enbart därför att vi genom den allmänna ekonomiska politiken har lyckats få fart på det enskilda näringslivet. Därför kan vi också koppla in arbetsmarknadspolitiken på det spåret.

Det andra väsentliga som den här propositionen innebär är, att vi för 18- och 19-åringarna går ifrån det som är kontantstöd till arbetslinjen. Vi skall inte låsa fast ungdomarna i den kommunala sektorn. Men medan vi arbetar för att ge dem ett fast arbete, en stadigvarande sysselsättning eller utbildning skall vi ge dem något annat än ett kontantstöd, för det är skadligt för de här ungdomarna.

Den satsning på det enskilda näringslivet som Ingemar Eliasson efterfrågar finns alltså med i det förslaget i oändligt mycket större utsträckning än vad vi såg i de borgerliga partiernas arbetsmarknadspolitiska insatser under senare år. Detta borde göra att Ingemar Eliasson kan känna sig ganska nöjd med den här inriktningen. Jag hoppas att vi när vi kommer till beslut i riksdagen också skall kunna stå eniga om att göra denna satsning.

Anf. 58 INGEMAR ELIASSON (fp):

Fru talman! Vi har nu börjat glida in på en diskussion om förslag som ligger för behandling i utskottet. Vi kanske får vänta tills de kommer upp här i kammaren. Låt mig bara säga att vi har yrkat att riksdagen godkänner det föreslagna rekryteringsstödet så att det kan införas. Naturligtvis anvisar vi också de erforderliga medlen för det.

Men här finns ju inget absolut samband: Ena veckan föreslår regeringen ökade anslag till arbetsmarknadspolitiken för att nästa vecka komma med en besparingsproposition där det föreslås minskade anslag. Vad summan blir får vi väl så småningom se.

Det glädde mig att så småningom få höra att fru Leijon har sammankallat parterna för att diskutera bl. a. ungdomsarbetslösheten. Det hade varit glädjande om de överläggningarna hade lett till en utvidgning av ungdomsplatserna och andra åtgärder, i stället för den här såvitt jag kan förstå hastigt påkomna ungdomslagen, med alla sina brister. Allright: vi får se hur den fungerar. Men någon varaktig lösning är den inte. Därför hoppas jag verkligen att arbetsmarknadsministern har framgång i sina överläggningar med parterna och får fram sådana avtal som kan ge ungdomarna en framtid i ett varaktigt jobb.

Jag skall nöja mig med att uttala denna förhoppning utan att ställa en ny fråga för att inte ytterligare anstränga kammarledamöternas tålmod och statsrådets stämband.

Överläggningen var härmed avslutad.

13 § Svar på interpellation 1983/84:23 om innebörden av den fackliga vetorätten enligt medbestämmandelagen

Anf. 59 Arbetsmarknadsminister ANNA-GRETA LEIJON:

Fru talman! Erik Hovhammar har frågat mig vilka åtgärder som jag avser att vidta för att förhindra att en facklig organisation med stöd av medbestämmandelagen utestänger ett företag från arbetsmarknaden enbart av det skälet att företaget inte har anställda.

Frågan tar sikte på bestämmelserna i 38–40 §§ medbestämmandelagen. Där föreskrivs till en början en särskild primär förhandlingsskyldighet för den arbetsgivare som vill lägga ut ett arbete på entreprenad. Förhandlingen är avsedd att ge den fackliga organisationen möjlighet att ingripa om entreprenaden kan antas medföra ett åsidosättande av lag eller kollektivavtal eller strida mot vad som är allmänt godtaget inom avtalsområdet. För sådana fall har organisationen fått en vetorätt mot den tilltänkta entreprenaden. Om ett veto läggs innebär detta att arbetsgivaren inte får besluta om entreprenaden. Om emellertid den fackliga organisationen saknar fog för sin vetoförklaring gäller den inte mot arbetsgivaren. Förhandlingen är i första hand en fråga för de lokala parterna, men det är på förbunds nivå som vetorätten kan utövas.

Bakgrunden till reglerna i MBL om facklig vetorätt är bl. a. problemen med vad som brukar kallas "kringgående av arbetstagarbegreppet". Dessa problem började uppmärksammas på allvar under tiden före tillkomsten av MBL. Genom att anlita andra juridiska arrangemang än anställning kunde man dra sig undan förpliktelser enligt skattelagstiftningen och socialförsäkringslagstiftningen men också kringgå den arbetsrättsliga lagstiftningen och kollektivavtalen. Det var för att stävja sådant som reglerna i MBL kom till. Att dessa regler inte har räckt till för att bemästra problemen framgår bl. a. av det arbete som nu läggs ner på detta område av kommissionen mot den ekonomiska brottsligheten.

*Om innebörden av
den fackliga
vetorätten enligt
medbestämmande-
lagen*

Jag vill tro att Erik Hovhammar inte motsätter sig att MBL:s regler om facklig vetorätt används för det syfte som jag nu har redogjort för. Det kan enligt min mening inte heller anses ligga något obehörigt i att den förhandlande fackliga organisationen begär att den entreprenör som arbetsgivaren vill anlita skall teckna ett kollektivavtal och därigenom tillförsäkra sina anställda avtalsenliga villkor. Däremot får inte ett sådant avtal tvingas fram under hot om vetoförklaring. Inte heller får de fackliga organisationerna utgå från att en viss kategori av företag, t. ex. enmansföretag, generellt åsidosätter lag eller avtal. Det faller av sig självt, och lagen är också helt klar på den punkten.

Överskrider den fackliga organisationen sina befogenheter gäller, som jag nyss nämnde, inte vetoförklaringen, och arbetsgivaren kan tillerkännas skadestånd. Vad som krävs i ett sådant fall är att arbetsgivaren tar på sitt ansvar att påtala felaktigheterna.

Liksom på många andra områden inom det arbetsrättsliga fältet måste även här utgångspunkten vara att parterna utövar sina rättigheter under ansvar. Redan det förhållandet att vetorätten utövas på förbunds nivå är ägnat att säkerställa att beslut inte fattas utan moget övervägande.

När det gäller reglernas tillämpning i övrigt har parternas ansvar också kommit till uttryck i de överenskommelser om tillämpningen av vetorättsreglerna som har träffats på flera områden där entreprenader är vanliga. Även på central nivå inom organisationerna har man tagit sitt ansvar för att komma till rätta med problem som kan uppkomma vid tillämpningen av reglerna i 38-40 §§ MBL. Detta har bl. a. tagit sig uttryck i att SAF, LO och PTK i förhandlingsprotokollet till det mellan dem träffade utvecklingsavtalet har angett att utvecklingen på entreprenadområdet är en av de frågor som aktivt bör följas av parterna.

Krav på ändringar av olika slag i MBL:s vetorättsregler har vid flera tillfällen tidigare behandlats här i riksdagen. Det har avvisats bl. a. under hänvisning till utredningsarbetet i nya arbetsrättskommittén. Den kommittén behandlade i sitt slutbetänkande, som kom i vintras, mycket ingående reglerna om facklig vetorätt. Den pekade bl. a. på att reglerna enligt facklig erfarenhet har visat sig effektivt bidra till att lösa de problem som de har kommit till för. Att det har förekommit och kan förekomma missbruk någon gång förnekade inte kommittén. Men den pekade på att det inte finns belägg för att det rör sig om annat än enstaka fall och att kritiken mot reglerna också grundar sig på sådana fall.

Nya arbetsrättskommittén har inte föreslagit några ändringar i 38-40 §§ MBL utan har bl. a. hänvisat till att frågan om reglernas tillämpning följs av parterna. De problem som kan uppstå i tillämpningen kan även enligt min mening klaras av inom ramen för nu gällande regler och under medverkan av arbetsmarknadens parter. Utvecklingen följs också inom arbetsmarknadsdepartementet.

Mitt svar till Erik Hovhammar blir därför att jag inte har för avsikt att verka för att MBL ändras i den riktning som anges i interpellationen.

Anf. 60 ERIK HOVHAMMAR (m):

Fru talman! Jag ber att få tacka arbetsmarknadsministern för svaret. Det finns flera anledningar till att jag har framställt interpellationen, men den direkta orsaken är den rådande arbetsmarknadslagstiftningen, som i praktiken ger en part på arbetsmarknaden möjlighet att stoppa andras yrkesutövning enbart på den grunden att vederbörande inte har anställda.

Mitt exempel gällde att en enmansföretagare som för sin egen försörjning driver en rörelse har fått erbjudande att arbeta med reparationer åt ett större företag. För att godkänna enmansföretagaren krävde den fackliga organisationen, i detta fall var det Elektrikerförbundets avdelning 1 i Stockholm, El-ettan, att vederbörande skulle skriva kollektivavtal alternativt separatavtal, s. k. hängavtal – detta trots att den fackliga organisationen inte representerar någon fysiskt närvarande person på arbetsplatsen. Bara detta borde anses som ett övergrepp enligt föreningsrätten. Under hotet från denna "bila" gick företagaren med på att skriva ett avtal. Men döm om hans förvåning när han konstaterade att inte ens detta hjälpte. Han vägrades avtal med motiveringen att han saknade anställda. I och för sig var det en riktig motivering. Facket kan inte representera någon på en arbetsplats utan anställda. Men sedan utnyttjar man detta till att med lagens hjälp vägra godkänna vederbörande som entreprenör därför att han inte har kollektivavtal.

Om arbetsmarknadsministern tror att detta är ett unikt fall – det framskyntade i svaret att hon trodde det – kan jag helt kort referera till vad vederbörande fackliga organisation basunerade ut i stora annonser för något år sedan, där man uppmanade "fackliga förtroendemän på samtliga förbundsområden att ej godkänna avtalslösa företag såsom entreprenörer. – – Vi anser att dessa arbetstillfällen skall förbehållas de seriösa företagen och våra medlemmar."

Med hjälp av 38 och 39 §§ medbestämmandelagen arbetar facket med andra ord på att utestänga andra än sina egna från jobb. Den gången var det faktiskt ett 50-tal enmansföretag bara i elbranschen. Hur kan man betrakta detta som ett undantagsfall?

Fru talman! Enligt praxis har vi här i landet näringsfrihet. Ingenstans står det skrivet att företag skall stoppas bara för att de inte har anställda. Detta har inte heller varit meningen med medbestämmandelagens entreprenadregler. Dessa tillkom för att hindra företagen att använda s. k. grå arbetskraft, och i det syftet vill jag instämma. Men tvärtom stöder regeringen i dag Starta eget-kampanjer, via STU, utvecklingsfonderna och på annat sätt, och det är ju vällovligt.

I en debatt här i kammaren den 19 oktober med min moderate kollega Bengt Wittbom angående eventuell svartlistning av icke-socialister som ställer upp i löntagarfondernas styrelser sade arbetsmarknadsministern: "När det gällde den frågan" – El-ettans bojkott av Eldon – "gick det så, att det inte blev någonting av den här bojkotten, därför att fackförbundet, liksom vi, kände ett ansvar att medverka till att upprätthålla de mänskliga fri-

Nr 18

Måndagen den
7 november 1983

*Om innebörden av
den fackliga
vetorätten enligt
medbestämmande-
lagen*

*Om innebörden av
den fackliga
vetorätten enligt
medbestämmande-
lagen*

och rättigheterna, däribland rätten att demonstrera utan att bli utsatt för repressalier. Ansvarstagandet tog över.”

När jag nu deklarerar min uppfattning angående svartlistning, nämligen att sådan inte bör förekomma – det kan bli svårt ändå för fonderna att få kvalificerat folk att medverka till det fria näringslivets fackföreningskollektivisering – vill jag samtidigt fråga arbetsmarknadsministern: Anser statsrådet att El-ettans agerande när det gäller det av mig refererade fallet med enmansföretagaren stämmer överens med de mänskliga fri- och rättigheterna?

Under detta anförande övertog talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 61 Arbetsmarknadsminister ANNA-GRETA LEIJON:

Herr talman! Jag gick ju igenom bestämmelserna ganska grundligt i interpellationssvaret, och jag tänker inte särskilt mycket ytterligare kommentera dem. Jag vill säga att jag är glad över det konstaterande som även Erik Hovhammar gör, nämligen att MBL kom till för att hindra missbruk av arbetskraft och utnyttjande av svart arbetskraft för att kringgå olika lagar. Jag uppfattade Erik Hovhammars inställning på det sättet att han, precis som jag, tycker att dessa paragrafer i MBL därför har ett berättigande. Det handlar ju om att skydda seriösa arbetsgivare från osund konkurrens, lika väl som det handlar om att skydda arbetstagarnas intressen.

Vad som sedan är viktigt är, vilket också framgick av interpellationssvaret, att det råder avtalsfrihet. Man kan inte med hjälp av dessa bestämmelser tvinga någon att ingå avtal. Vetoförklaringen mot en entreprenör får inte användas för att framtvunga ett avtal.

När Erik Hovhammar säger att det är med MBL:s hjälp som man har försökt tvinga fram avtal och sedan vägrat ställa upp och teckna sådana avtal därför att det inte finns några anställda, är detta inte en riktig beskrivning. Lagen tillåter inte detta. Det är inte så lagen skall användas. Jag håller med om att en entreprenör ställs inför en omöjlig situation om det först krävs av honom att han skall träffa ett kollektivavtal för att få ett visst arbete och om sedan samma fackliga organisation som har ställt kravet på kollektivavtal förvägrar honom ett sådant avtal enbart av det skälet att det rör sig om ett enmansföretag. Det blir en orimlig situation – det vill jag helt hålla med om. Men det är alltså enligt mitt förmenande inte så att lagen ger stöd för den typen av agerande. Det är emellertid arbetsdomstolen som har att pröva sådant, och ansvaret för att föra upp sådana här ärenden till prövning i arbetsdomstolen ligger på arbetsgivaren. Det har alltså såvitt jag vet ännu inte i något fall skett.

Jag vill än en gång deklarerera för det första att jag tycker att det praktiska resultatet om en arbetstagarorganisation ställer sådana här krav blir orimligt för den som vill ha en entreprenad. För det andra vill jag deklarerera att MBL:s paragrafer om vetorätt mot entreprenad inte alls har haft detta syfte och enligt mitt förmenande inte heller ger stöd för ett sådant agerande.

Anf. 62 ERIK HOVHAMMAR (m):

Herr talman! Statsrådet säger att MBL inte har haft detta syfte. Men vad som är intressant i det här fallet är hur man tillämpar MBL. Statsrådet har både här i kammaren och i sitt svar sagt att det här handlar om enstaka fall av missbruk och att det är en orimlig situation som uppstått. Jag måste då säga att det här inte rör sig om bara något enstaka fall – det rör sig om väldigt många fall. Det är faktiskt inte bara inom elbranschen som facket på detta sätt använder den övermakt man har fått genom lagstiftningen. Exempelvis i Skåne har Byggnadsarbetareförbundet konsekvent vägrat att godta s. k. kompanjonsföretag, som ofta startas av arbetslösa byggnadsarbetare för att de skall erhålla ett jobb. Skriver de sedan avtal med målarfacket får en enmansföretagare inte ta större jobb än för 4 000 kr. Flera av dessa företag har hotats med och satts i blockad därför att de inte accepterat ett fackligt diktat om att endast en person får vara arbetsgivare och att övriga skall vara anställda. Kompanjonen skall sedan ha avtalsenlig lön, så att de nya företagen inte skall kunna priskonkurrera. Det gamla beprövade sättet för nya företagare att få det hela att gå ihop genom att ta ut en mindre lön i början tolereras med andra ord inte. Jag vill därför i anslutning till det här fråga statsrådet för det första: Anser arbetsmarknadsministern att det är värdefullt med nyföretagande? För det andra: Hur tror arbetsmarknadsministern att nya företag startas – som enmansföretag och kompanjonföretag eller som företag med anställda? Det vore intressant att få den frågeställningen något belyst – den är trots allt synnerligen intressant.

Anf. 63 Arbetsmarknadsminister ANNA-GRETA LEIJON:

Herr talman! Jag tycker att det är bra med nyföretagande, och om jag hade haft en annan uppfattning skulle jag inte här i riksdagen ha lagt fram förslag om hur vi, bl. a. genom arbetsmarknadspolitikens ram, skall kunna stimulera det. Men det kanske inte var det som den här interpellationen i första hand handlade om. Låt mig när det gäller de problemen bara upprepa det jag sagt förut: Lagen anvisar medel för att komma till rätta med fall där det har funnits missbruk. Om det förekommer missbruk anvisar lagstiftningen också hur man skall kunna åtgärda det. Men de möjligheterna har ännu inte utnyttjats. Jag skulle vilja säga att det självfallet måste åligga arbetsgivaren att ta upp sådana här ärenden till prövning. Det finns ingen annan som kan göra det i arbetsgivarens ställe. Men den möjligheten finns, och om det är fråga om missbruk bör den självfallet också kunna utnyttjas. Däremot kan jag inte se att de enstaka fall som arbetsrättskommittén bedömer att det handlar om ger en grund för att ändra i själva lagstiftningen.

Anf. 64 ERIK HOVHAMMAR (m):

Herr talman! Statsrådet säger nu att det finns möjligheter för en arbetsgivare att påtala det här förhållandet och gå vidare när det gäller dessa frågor. Men låt mig då slå fast att det faktiskt inte finns något lagligt skydd mot ett fackligt missbruk enligt de tidigare citerade paragraferna – 38 och 39 §§ medbestämmandelagen, de s. k. vetoreglerna. Att lagen utnyttjas mot

Måndagen den
7 november 1983

*Om innebörden av
den fackliga
vetorätten enligt
medbestämmande-
lagen*

enmansföretagare i syfte att slå ut dessa för att en ideell organisation av fackpolitiska skäl – för det måste ju vara detta som det handlar om – inte tycker om enmansföretag är icke acceptabelt. Det är därför, fru statsråd, som vi önskar att den här lagen skall ändras.

Antingen formulerar man om lagtexten så att vetoreglerna inte kan utnyttjas för att stoppa andra företag än sådana som förmedlar grå arbetskraft – när det gäller dem är vi överens – eller också slopar man vetot helt. Det är dessutom bråttom. Det av mig refererade fallet är – jag upprepar det – på intet sätt unikt.

Visst kan man säga att arbetsgivarorganisationen – i det här fallet handlar det om den elektriska – har ett ansvar, när man vägrar ett enmansföretag inträde i organisationen. Men egentligen är ju det hela ganska logiskt. Organisationen är ju till för företag med anställda och skall för arbetsgivarens räkning förhandla med arbetstagarorganisationen om löner och allmänna anställningsvillkor för de anställda i företaget. Enmansföretagen har ju inga anställda. Lika litet som facket kan representera någon fysiskt närvarande person i enmansföretag, lika litet representerar ju en arbetsgivarorganisation företaget, när detta drivs som ett enmansföretag.

Och visst har även det upphandlande företaget ett ansvar. Det borde egentligen, tycker jag, ta strid med facket. Men detta kan lätt leda till hot om omfattande blockadåtgärder.

Statsrådet tycks i någon mån vara dåligt bevandrad i hur det hela går till i praktiken. Därför vill jag helt kort summera: Facket förelägger ju arbetsgivaren en lista på godkända entreprenörer. I alla andra fall krävs förhandlingar. Ofta begär då facket kollektivavtal av entreprenören för att godkänna denne. Men, fru statsråd, i det av mig åberopade fallet vägras ju företagaren ett kollektivavtal.

Nej, fru statsråd, ansvaret vilar helt och fullt på oss här i riksdagen. Anser vi att det hör till de mänskliga fri- och rättigheterna – jag upprepar det än en gång – att driva yrke som enmansföretagare, eller anser vi att det bättre stämmer överens med fri- och rättigheterna att ge ickecella organisationer, utan myndighetsansvar, rätt att stoppa företag och företagsformer som man av fackpolitiska skäl tycker illa om?

Rekommenderar statsrådet alla upphandlande arbetsgivare – många gånger rätt stora företag – att ta strid med samtliga fackliga organisationer som vägrar enmansföretagare arbete enbart på grund av att dessa saknar anställda? Det är, herr talman, min fråga.

Anf. 65 Arbetsmarknadsminister ANNA-GRETA LEIJON:

Herr talman! Jag vet inte om det tjänar så värst mycket till att fortsätta den här diskussionen. Jag har gjort den deklARATIONEN att i en del av de praktiska fall som har redovisats här försätts en företagare i en omöjlig situation, om det krävs att han skall ha kollektivavtal och han sedan förvägras att teckna det.

Dessutom har jag gjort den deklARATIONEN att jag, liksom nya arbetsrättskommittén, inte bedömer att det förekommer ett missbruk som skulle

motivera att vi ändrar de grundläggande bestämmelserna i MBL. Vi vet nämligen att de har kommit till för att stävja annat missbruk som tyvärr också fortfarande existerar.

Men, Erik Hovhammar, det är faktiskt så att vi i lagstiftningen har anvisat möjligheter för arbetsgivaren att få rättelse om det förekommer missbruk. 40 § och 57 § ger tillsammans dessa möjligheter. I 40 § står det att arbetstagarorganisationerna måste ha fog för sina veton, och i 57 § finns det stadganden om de skadestånd som arbetstagarorganisationen i annat fall kan bli tvungen att punga ut med.

Jag vill därför upprepa mitt tidigare svar, nämligen att jag inte kan finna skäl för att vi skall gå ifrån den här lagstiftningen. Dessutom vill jag framhålla att jag inte tror att det i grundlagens bestämmelser om fri- och rättigheter tas ställning till om det, från olika synpunkter, är finare eller bättre med enmansföretags eller fackliga organisationers bedömningar. MBL är förenligt med de mänskliga fri- och rättigheterna, vilket riksdagen också många gånger framhållit. MBL:s bestämmelser om facklig vetorätt mot entreprenader kom till för att skydda såväl arbetsgivare som arbetstagare mot ett missbruk som både Erik Hovhammar och jag vet förekommer. MBL:s paragrafer har gett arbetsgivaren möjligheter att ingripa för att föra talan mot arbetstagarorganisationer som inte besinnar sitt ansvar. Med dessa bestämmelser som trygghet för arbetsgivaren tycker jag inte att det finns något skäl att ändra i grunden.

*Om innebörden av
den fackliga
vetorätten enligt
medbestämmande-
lagen*

Anf. 66 ERIK HOVHAMMAR (m):

Herr talman! När jag lyssnade till vad statsrådet anförde fick jag uppfattningen att fru Leijon i verkligheten håller med mig om ganska mycket av vad jag har sagt, men hon går inte så långt att hon anser att det bör göras ändringar i lagen.

Jag vill framhålla att jag inte har refererat till något enstaka fall, utan jag har hänvisat till vad som skett på många håll i landet i det här avseendet.

Jag har svårt att tro att enmansföretagaren skulle kunna åstadkomma så särskilt mycket, om han väljer att gå den väg som fru Leijon nyss anvisade. Enmansföretagaren är nog trots allt synnerligen maktlös, och det är det som är beklämmande. I debatten hävdas det i bland och inte minst i dagens läge – jag lyssnade med intresse på debatten här nyss om möjligheterna att få arbete – att *alla* skall ha rätt till arbete. Då tycker man att också en enmansföretagare skall ha den rätten.

I april i år lyssnade jag på statsrådet Ingvar Carlsson när han sade: För mig framstår socialismen som en frihetsrörelse. Detta gällde inte minst när socialdemokraterna sade sig vilja arbeta för frihet från maktlöshet. Tycker inte arbetsmarknadsministern att dessa ord, om maktlöshet, stämmer väl in på enmansföretagaren som inte får arbeta just på grund av att Elektrikerförbundets avdelning 1 motsätter sig detta?

Avslutningsvis vill jag säga att jag är förvånad över att statsrådet med tanke på de faktiska förhållandena inte vågar gå längre, trots att hon i mycket förstår hur allvarlig frågan är. Vilket råd ger arbetsmarknadsministern

Nr 18

Måndagen den
7 november 1983

*Om innebörden av
den fackliga
vetorätten enligt
medbestämmande-
lagen*

enmansföretagaren och andra som råkar i den här situationen? Vilket råd kan de få av ett ansvarigt statsråd när det gäller sin egen situation? Svaret på denna fråga berör inte bara några få personer. Ytterst kan det gälla samtliga ca 80 000 enmansföretagare och även allä dem som står i färd med att starta eget och som regeringen enligt utsago ömmar så mycket för, vilket framhållits även i dag.

Överläggningen var härmed avslutad.

14 § Föredrogs och hänvisades

Propositionerna

1983/84:45 till kulturutskottet

1983/84:46 till arbetsmarknadsutskottet

15 § Föredrogs och hänvisades

Motionerna

1983/84:37 och 38 till finansutskottet

16 § Anmälades och bordlades

Propositionerna och skrivelsen

1983/84:34 Ny organisation för postverket

1983/84:36 Förslag till lag om kontroll över tillverkningen av krigsmateriel, m. m.

1983/84:39 Ändring i lagen (1968:576) om Konungariket Sveriges stadshypotekskassa och stadshypoteksföreningar

1983/84:42 Trygghetsfrågor i statlig anställning m. m.

1983/84:47 Vissa naturgasfrågor

1983/84:49 Redogörelse för tillämpningen av terroristlagstiftningen

1983/84:51 Fortsatt giltighet av lagen (1975:1360) om tvångsåtgärder i spanings syfte i vissa fall

1983/84:53 Ändring i lagen (1929:405) med vissa föreskrifter angående tillämpningen här i riket av svensk-norska vattenrättskonventionen av den 11 maj 1929

1983/84:54 Lokaltågen i Storstockholm

1983/84:55 Immunitet och privilegier samt kostnader för konferensen om förtroende- och säkerhetsskapande åtgärder och nedrustning i Europa (Stockholmskonferensen)

1983/84:56 Ändring i tullagen (1973:670)

1983/84:62 Fortsatt stöd för åtgärder för att ersätta olja, m. m. samt för investeringar inom energiområdet

17 § Anmälades och bordlades

Redogörelse och förslag

1983/84:5 Riksdagens förvaltningsstyrelsens redogörelse för verksamhetsåret den 1 juli 1982 – den 30 juni 1983

1983/84:6 Riksdagens revisorers förslag angående statens anslag till Operan

18 § Anmäldes och bordlades

Motionerna

1983/84:39 av *Per Olof Håkansson*

Ändring i brandlagen (1974:80) (prop. 1983/84:13)

1983/84:40 av *Hans Petersson i Röstånga*

Rätten till offentlig försvarare (prop. 1983/84:23)

1983/84:41 av *Jan-Erik Wikström m. fl.*

Allemanssparandet (prop. 1983/84:30)

1983/84:42 av *Kjell Johansson*

Förlängd tillämpning av allmänna prisregleringslagen (1956:236) (prop. 1983/84:32)

1983/84:43 av *Rolf Clarkson m. fl.*

Godkännande av överenskommelse mellan staten och Broströms Rederi AB (prop. 1983/84:15)

1983/84:44 av *Rolf Clarkson*

1983/84:45 av *Olof Johansson m. fl.*

1983/84:46 av *Hans Petersson i Röstånga*

1983/84:47 av *Knut Wachtmeister m. fl.*

1983/84:48 av *Lars Werner m. fl.*

Beskattningen av energi (prop. 1983/84:28)

1983/84:49 av *Lennart Brunander och Kjell Mattsson*

Höjning av skatterna på drycker och tobak, m. m. (prop. 1983/84:37)

19 § Anmäldes och bordlades

Finansutskottets betänkanden

1983/84:4 Konsumentprisindex m. m.

1983/84:6 Den reala förräntningen av livförsäkringskapital

1983/84:7 Rationalisering i den offentliga sektorn

1983/84:8 Utredning om protektionismens konsekvenser för Sverige

1983/84:9 Utveckling för livskvalitet

1983/84:10 Riksdagens revisorers rätt att granska statlig verksamhet som bedrivs i bolagsform m. m.

Skatteutskottets betänkanden

1983/84:1 Dubbelbeskattningsavtal mellan Sverige och Amerikas Förenta Stater beträffande skatter på kvarlåtenskap, arv och gåva (prop. 1983/84:3)

1983/84:2 Dubbelbeskattningsavtal mellan Sverige och Sri Lanka (prop. 1983/84:2)

1983/84:3 Dubbelbeskattningsavtal mellan Sverige samt Storbritannien och Nordirland (prop. 1983/84:5)

1983/84:5 Begränsning av småhus- och lägenhetsägarnas uppgifts- och avgiftsskyldighet m. m. (prop. 1982/83:177)

Nr 18

Måndagen den
7 november 1983

*Om innebörden av
den fackliga
vetorätten enligt
medbestämmande-
lagen*

*Meddelande om
interpellationer*

Justitiekommitténs betänkanden
1983/84:1 Tillståndsgivning för skjutvapen
1983/84:2 S. k. passivt skattebedrägeri
1983/84:3 Langning m. m.

Lagutskottets betänkanden
1983/84:1 Överförmyndarorganisationen
1983/84:2 Researrangörers ansvar gentemot sina resenärer

Försvarskommitténs betänkanden
1983/84:1 Tjänstegrader för kretshemvärnschefer
1983/84:2 Besked om inryckning till första värnplikstjänstgöring

Socialförsäkringskommitténs betänkanden
1983/84:1 Förtroendeläkares medverkan i sjukförsäkringsärenden
1983/84:2 Läkarintyg vid sjukskrivning
1983/84:3 Socialavgifter

Socialutskottets betänkanden
1983/84:4 Gränsen mellan foster och barn
1983/84:5 Skydd mot genetisk manipulation

Kulturutskottets betänkanden
1983/84:1 Idrottens möjligheter till större självfinansiering
1983/84:2 Vissa lotterifrågor

Näringsutskottets betänkanden
1983/84:1 En bestämmelse i kreditupplysningslagen
1983/84:2 Vissa delar av stenindustrin

20 § Meddelande om interpellationer

Meddelades att följande interpellationer framställdes

den 28 oktober

1983/84:37 av *Alf Wennerfors* (m) till justitieministern om gatumusiken:

Att gatumusiken är ett uppskattat inslag i gatubilden är en uppfattning som delas av de flesta. Men högljudd och skrånig sång och musik under sena kvällstimmar – ibland t. o. m. under den del av dygnet som utgör natt – uppskattas inte lika mycket i närheten av bostäder. Det har också i vissa fall brustit i hänsynen till dem som arbetar på platsen. Att höra ett och samma musikstycke ett otal gånger under ett par timmar kan för både musikaliska och omusikaliska människor innebära vissa påfrestningar.

Polisen har inte alltid kunnat stävja dessa avarter inom gatumusiken. Anledningen till detta lär inte vara knappa resurser eller bristande förståelse för dem som söker polisens hjälp. Förhållandet är i stället att polisens lagliga möjligheter att ingripa är starkt begränsade.

Gatumusiken hänförs till allmän sammankomst enligt lagen om allmänna sammankomster (LAS). Möjligheten att ingripa mot en allmän sammankomst och stoppa – upplösa – den är mycket begränsad, för att inte säga i praktiken obefintlig. Vid utskottsbehandlingen som föregick den senaste ändringen av 3 § LAS, varigenom gatumusikanter undantogs från plikten att ha tillstånd av polisen, diskuterades möjligheterna att ingripa mot störande gatumusik med stöd av annan lagstiftning, t. ex. 3 § lagen om tillfälligt omhändertagande. Att polisen inte fullt ut använt annan lagstiftning som grund för ingripande torde ha sin förklaring i att man icke bedömt det lämpligt att på så sätt urholka det grundlagsskydd allmänna sammankomster är tillförsäkrade.

Utän att här närmare gå in på frågan varför gatumusik numera kommit att hänföras till allmän sammankomst kan man dock fråga sig om grundlagberedningen ursprungligen avsett att det slag av musikunderhållning som gatumusiken oftast är skulle omfattas av det starka skydd som tillerkänts allmänna sammankomster.

I fri- och rättighetsutredningens betänkande, SOU 1975:75, s. 193, framhålls att de tillställningar som avses i 2 kap. 1 § regeringsformen och som sålunda skall åtnjuta det särskilda skyddet är sådana som avser rättigheter som är grundläggande för fri åsiktsbildning. Tillställningar av ren nöjeskaraktär borde enligt beredningen falla under allmänna ordningsstadgan.

För att komma till rätta med de missförhållanden en hänsynslöst utövad gatumusik skapar utan att därför hinder läggs för övrig gatumusik kan LAS ändras. Detta kan ske utan att de i 2 kap. regeringsformen skyddade intressena träds för när. 3 § tredje stycket LAS kan i stället för nuvarande lydelse få följande innehåll: Gatumusik, som anordnas utan att tillstånd lämnats enligt denna lag, är ej att hänföra till allmän sammankomst. Kan gatumusik, som ej är allmän sammankomst, med hänsyn till det väntade deltagarantalet, den utsedda platsen och tiden för sammankomsten samt de särskilda anordningarna som avses förekomma, vara att jämställa med offentlig tillställning, skall polismyndighetens tillstånd jämlikt 12 § lagen om offentliga tillställningar inhämtas.

Den föreslagna ändringen innebär i praktiken att gatumusiken i normalfallet kan utövas helt fritt i enlighet med de intentioner som låg till grund för den senaste ändringen av 3 § LAS. Dock ges en möjlighet att avbryta den gatumusik som utövas på sådant sätt att den innebär ett ofredande av t. ex. dem som bor eller arbetar på platsen. Den föreslagna texten tillförsäkrar vidare den som i gatumusikens form önskar framföra t. ex. ett politiskt eller religiöst budskap rätten att få det starka skydd som ges allmänna sammankomster. Härför fordras endast att man hos polisen ansöker om tillstånd i samma ordning som för andra tillståndsbelagda sammankomster.

Med hänvisning till vad som ovan anförts vill jag ställa följande fråga till justitieministern:

Avser justitieministern framlägga förslag om ändringar i exempelvis lagen om allmän sammankomst för att komma till rätta med de missförhållanden som en hänsynslöst utövad och störande gatumusik innebär?

Måndagen den
7 november 1983

*Meddelande om
interpellationer*

1983/84:38 av *Lennart Brunander* (c) till justitieministern om tillämpningen av narkotikalagstiftningen:

Narkotikamissbruket är ett av vår tids största problem – kanske det största eftersom det i sig rymmer många mänskliga tragedier. Samtidigt tjänar samvetslösa personer stora pengar på missbruket. Detta senare faktum gör att det krävs kraftfulla åtgärder för att komma åt och minska flödet av narkotika. För detta krävs en mobilisering av alla människor. Vi måste helt enkelt hjälpas åt för att nå resultat. Vi måste vara beredda att ta ansvar, inte bara för oss själva utan också för våra medmänniskor.

Samhället har dock ett övergripande ansvar, både som lagstiftare och som ansvarig för att den lag vi har efterlevs. Skall människor känna sig motiverade och våga hjälpa till krävs att de samhälleliga instanserna har en konsekvent hållning till narkotikalagning och innehav av narkotika. Det räcker inte att stoppa ett antal huvudpersoner – de ersätts ganska fort – utan det krävs också att vi inte tillåter innehav av narkotika, för att därigenom minska missbruket av och efterfrågan på narkotika. Det krävs också en hel del på det mänskliga planet men det tar jag inte upp denna gång.

Vi har en narkotikalagstiftning som, om den tillämpas konsekvent, är ganska bra och skulle ge ett bra skydd. Ätminstone är det den uppfattning jag fått när jag pratat med människor som sysslar med detta problem. Däremot är det tydligen så att såväl polis, åklagare som domare tolkar lagen olika hårt. Detta får till följd att den som ertappas med innehav av narkotika får olika hårt straff beroende på var någonstans detta sker. Detta är förmodligen inte bara en tolkningsfråga utan också en resursfråga. Den mildare tolkningen är inte bra. Vi behöver en sträng tolkning av lagen och det är nödvändigt att tolkningen blir något så när lika i hela landet. Problemet blir inte mindre av att det är i våra mest narkotikasmittade områden som den mjukaste bedömningen enligt uppgift sker.

Med anledning av det anförda vill jag ställa följande frågor till justitieministern:

Har justitieministern uppmärksammat att polis, åklagare och domare på olika orter tolkar narkotikalagstiftningen olika hårt? Exempelvis ger några hektos haschinnehav i Borås ett par månaders skyddstillsyn medan det i Helsingborg bara ger böter.

Vilka åtgärder är justitieministern beredd att vidta för att få en mer konsekvent och strikt tolkning av narkotikalagstiftningen?

den 1 november

1983/84:39 av *Margareta Winberg* (s) till statsrådet Gertrud Sigurdsen om fosterdiagnostiken:

Fosterdiagnostik är ett nytt område som läkare och forskare hittat. Samhället, i det här fallet politiker, har visat ett litet intresse för verksamheten, och den har styrts enbart genom anslag till forskning och klinisk verksamhet.

Detta är inte tillfredsställande. Fosterdiagnostiken måste ses i ett vidare perspektiv än dagens relativt begränsade verksamhet. Gör man det inser man snabbt att fosterdiagnostikens utvecklingsmöjligheter gäller områden utanför forskares och läkares kompetens.

En arbetsgrupp inom socialstyrelsen gav för ett år sedan ut en faktarapport om fosterdiagnostik. Man fokuserade därvid ett antal frågeställningar, t. ex.

- vilka indikationer skall utgöra grund för fosterdiagnostik
- vilken information skall den blivande mamman erhålla
- vilken människosyn kan en ostyrd, oplanerad utbyggnad medföra
- skall könsdiagnostik utgöra grund för abort
- påverkar en eventuell utveckling av fosterdiagnostiken i framtiden rätten till fri abort

Frågelistan skulle kunna göras mycket längre, eftersom denna nya medicinska verksamhet rymmer många frågetecken. Alla dessa oklarheter bör och skall naturligtvis inte regleras genom lagstiftning. Det är emellertid viktigt att man gör en politisk programförklaring och anvisar en väg till stöd och hjälp för sjukvårdspersonalen, så att verksamheten bedrivs lika över hela landet. Dessutom finns det områden där en eventuell lagändring kan bli nödvändig.

Med de alltmer förfinade tekniska metoder som utvecklas är det i dag möjligt att diagnostisera inte enbart mongolism, ryggmäragsbräck och andra som vi brukar kalla grava missbildningar. Man kan också se om det fattas ett finger, om fostret har anlag för sockersjuka, om det är en pojke eller flicka. Detta kommer i framtiden att kunna göras i 8–10 graviditetsveckan, dvs. inom den tidsrymd då kvinnan själv bestämmer om hon vill föda barnet eller göra abort.

Den nya hälso- och sjukvårdslagen stärker patientens rätt att få kunskap om sitt tillstånd. Om denna rätt också gäller fostret, uppstår genast frågan huruvida föräldrarna bör få vetskap om fler "tillstånd" hos fostret än de man från början efterfrågade. Har läkaren i dessa fall rätt att begränsa informationen utan att bryta mot HSL?

En annan principiellt viktig fråga är hur informationen skall ges före och efter en konstaterad missbildning. Skall kvinnan då *rekommenderas* abort?

Mot bakgrund av ovanstående vill jag fråga statsrådet Sigurdsen följande:

1. Hur avser statsrådet att behandla faktarapporten om fosterdiagnostik ifrån socialstyrelsen?
2. Anser statsrådet att nuvarande hälso- och sjukvårdslag är tillfyllest vad gäller information till blivande mödrar i frågor som rör fosterdiagnostik?
3. Anser statsrådet att samhället/sjukvårdspersonalen vid konstaterad fosterskada skall *rekommendera* en kvinna abort?
4. Anser statsrådet att nuvarande rätt till fri abort på något vis är hotad med hänsyn till utvecklingen av en tidigare diagnostisering av fosterskada?
5. Hyser statsrådet några allmänna farhågor inför fosterdiagnostikens utveckling i vårt land?

1983/84:40 av Bo Arvidson (m) till jordbruksministern om nybyggnad för husdjursförsöksstationen i Alnarp:

Frågan om nybyggnad av anläggningar för husdjursförsök i Alnarp och i anslutning till dessa en försökshall för byggnadstekniska undersökningar är en sak som diskuterats länge men nu kräver en snar lösning.

Huvuddelen av den statliga husdjursförsöksverksamheten är sedan början av 1970-talet koncentrerad till Uppsala. Som bas för verksamheten i södra Sverige finns nu endast försöksstationen i Alnarp kvar. Den är huvudsakligen inriktad på utfodringsförsök med SLB-rasen. Försöksverksamheten bedrivs i en ladugård från 1800-talet, visserligen provisoriskt ombyggd år 1968. Dessutom finns en lösdriftsladugård vid strandmarkerna vid Öresund belägen 2 km från huvudanläggningen. De båda ladugårdarna fyller på intet sätt de krav man måste ställa på lokaler för en säker försöksverksamhet. Arbetsmiljön för de anställda samt stallmiljön för nötkreaturen är utomordentligt dålig. Lokalerna fyller inte heller kraven på en rationell anläggning.

Redan 1974 överlämnades till byggnadsstyrelsen ett lokalprogram avseende nybyggnad i Alnarp. Regeringen uppdrog i februari 1978 åt byggnadsstyrelsen att projektera nybyggnad för en husdjursförsöksstation. I slutet av 1979 inlämnade byggnadsstyrelsen till regeringen systemhandlingar för projektet. Tyvärr fördröjdes projektet i nära tre år på grund av diskussion på det kommunala planet om anläggningens placering. Hösten 1982 godkändes slutligen placeringen, och byggnadsstyrelsen begärde bygguppdrag för anläggningen.

I en skrivelse till regeringen den 12 april 1983 hemställde byggnadsstyrelsen att regeringen snarast ger verket i uppdrag att projektera byggnadsanknuten utrustning tillsammans med anläggningen inom en kostnadsram av totalt 41,25 milj. kr. enligt prisläget den 1 januari 1983. Byggnadstiden beräknas till ett år.

Enligt uppgift har projektet funnits med på den lista över tänkbara tidigarelagda statliga byggnadsobjekt som AMS överlämnade till regeringen senvintern 1983. Projektet har dock ej kommit med bland de beslutade objekten.

Den 6 oktober 1983 beslutade regeringen med utnyttjande av finansfullmakten om tidigareläggning av statliga byggnadsobjekt för totalt 500 milj. kr. Några som helst medel kom dock ej Malmöhus län till del, trots en mycket stor arbetslöshet. Den 30 september var 20 100 personer öppet arbetslösa och 12 450 personer sysselsatta i arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Nära 700 byggnadsarbetare var arbetslösa vid samma tid.

Skulle frågan om en nybyggnation i Alnarp skjutas helt på framtiden är det stor risk att hela verksamheten äventyras på grund av nuvarande anläggnings dåliga skick. För såväl jordbruksforskningen på detta område som för jordbruksnäringen i södra Sverige skulle det vara mycket allvarligt. Skillnader i djurmateriel och foderförsörjning föreligger mellan södra Sverige och Mälardalskapen. De sydsvenska fodermedlen skiljer sig i stor utsträckning från dem i övriga delar av landet genom den stora förekomsten av

biprodukter från livsmedelsindustrin. Livsmedelsindustrin är också i stor utsträckning lokaliserad till södra Sverige, främst Skåne. Närheten till Lunds universitet med dess livsmedelstekniska avdelningar och flera viktiga exportindustrier med anknytning till denna sektor såsom Tetra Pak och Alfa-Laval är också starka skäl som talar för att Alnarp måste få behålla sin husdjursförsöksstation.

För jordbruksnäringen är det viktigt med en kvalificerad forskning kring foderförsörjningen. Foderkostnadernas storlek har en helt avgörande betydelse för bl. a. mjölkproduktionens ekonomi. Det är också angeläget att vi bättre kan utnyttja inhemska fodermedel. Det skulle vara till gagn för hela landets ekonomi om vi kunde minska den stora foderimporten.

Med hänsyn till det anförda, ber jag att få ställa följande fråga till jordbruksministern:

Är statsrådet beredd att medverka till nybyggnad av husdjursförsöksstationen i Alnarp?

den 7 november

1983/84:41 av *Lars-Ove Hagberg* (vpk) till industriministern om specialstålsindustrin och verkstadsindustrin:

Resultatet av specialstålskommissionens rapport och den avsiktsförklaring som ägarna till specialstålsföretagen Fagersta AB, Avesta Jernverks AB, Nyby Uddeholm AB och Sandvik AB presenterat är beklämmande. Ur det arbetande folkets intresse är det katastrofalt. Däremot är det en fullträff för ägarna.

Det handlar om att produktionen i de fyra specialstålsbolagen förs samman i två "nya" företag, ett metallurgi- och plåtbolag och ett band- och rörbolag. Produktionen skall koncentreras och neddragningar av produktionen blir följden. Närmare 2 000 jobb beräknas försvinna.

Ett krav från ägarna är att staten skriver av lån och villkorslån på 1,4 miljarder kronor. Ett annat krav är att investeringsbanken skall satsa 200 milj. kr. Däremot skall tillgångar i skog och vattenkraft stanna kvar i moderbolagen när stålrörelsen frikopplas från bolaget.

Resultatet för ägarna blir, om planerna går i lås, en fullträff. De får lån avskrivna, de separerar ut den osäkra specialstålsdelen och behåller vinstgivande enheter samtidigt som de slipper satsa något extra för specialstålets framtid.

Regeringen skall pröva specialstålsägarnas krav. Kommer de att bifallas är det en stor skandal, eftersom "uppgörelsen" innehåller så många felaktigheter. Vad kommer att hända med sysselsättningen på bruksorter som drabbas av färre jobb? Vem tar ansvaret? Företagen kommer knappast att göra det. Det saknas en industripolitisk framtidsinriktning. Forskning och teknisk utveckling är underordnade exportinriktningen. Storfinsanserna skall även fortsättningsvis äga och därmed styra specialstålsindustrin. Över huvud taget finns det ingen industripolitisk målsättning för hemmamarknad eller samordning inom metalledet.

Nr 18

**Måndagen den
7 november 1983**

*Meddelande om
interpellationer*

Specialstålskommissionens rapport och ägarnas krav bör kastas i papperskorgen. Regeringens uppgift borde nu vara, när de sett resultatet av ägarnas ambitioner, att ta ett helt nytt grepp på specialstålsindustrin och därmed sammanhängande frågor. Dessutom att regeringen skaffar sig styrmedel, så att storfinansens maktställning kan brytas.

Med hänvisning till det anförda vill jag ställa följande frågor till industriministern:

1. Vilka åtgärder tänker regeringen vidta om specialstålskommissionens huvudinriktning genomförs och arbetstillfällen minskar på bruksorter som Avesta, Långshyttan, Fagersta, Degerfors m. fl., och vem har ansvar för att nya arbeten skapas på dessa orter?

2. Är regeringen beredd att styra specialstålsindustrins framtid till en högre grad av hemmamarknadsproduktion och att vidta åtgärder så att specialstålsindustri och svensk verkstadsindustri knyts närmare varandra?

3. Är regeringen beredd att vidta åtgärder så att forskning och utveckling inom stål- och verkstadsindustrierna ökar i omfattning och ger en inriktning mot en högre grad av hemmamarknadsproduktion?

4. Är regeringen beredd att genomföra en ändring av ägarstrukturen i specialstålsindustrin så att storfinansens roll elimineras?

21 § Meddelande om frågor

Meddelades att följande frågor framställdes

den 28 oktober

1983/84:130 av *Wiggo Komstedt* (m) till socialministern om rätten till ersättning från försäkringskassa i visst fall:

Vill statsrådet redogöra för de regler som gör det möjligt för från Sverige på grund av brottslighet utvisad utlänning att fortsättningsvis i utlandet uppbära ersättning från försäkringskassan i Sverige?

den 1 november

1983/84:131 av *Birthe Sörestedt* (s) till justitieministern om lagstiftningen om vårdnad och umgänge:

Då föräldrar tvistar om vårdnad och umgänge kommer ofta barnen i kläm. Det har uppmärksammats av massmedia de senaste veckorna att föräldrar ibland tar till drastiska åtgärder i sådana tvister. Genom att barnen t. ex. göms åsidosätts barnens rätt att upprätthålla en god kontakt med båda föräldrarna, övriga släktingar, skola och kamrater, vilket kan leda till stor skada för barnen. Föräldrarnas rätt och möjlighet att båda ge barnen den omsorg de behöver oinbeträdd, om en av föräldrarna ensidigt hindrar den andra föräldern från kontakt med barnen. Man måste också se allvarligt på

att utomstående personer ibland aktivt medverkar för att förhindra det umgänge mellan barn och föräldrar som domstol har fastställt.

Jag vill därför fråga justitieministern om han anser att lagstiftningen på det här området är tillräcklig och möjligheten att verkställa domstolarnas beslut är tillfredsställande.

1983/84:132 av *Larz Johansson* (c) till statsrådet Bengt Göransson om det statliga bidraget till ombyggnad för Adolf Fredriks musikkola:

För några dagar sedan nåddes vi av det glädjande beskedet att musikklasserna kommer att få vara kvar i Stockholms innerstad vid Adolf Fredriks musikkola.

Även om beskedet i sig är glädjande måste det betecknas som anmärkningsvärt att det ändrade beslutet kommit till som en följd av regeringens ekonomiska utfästelser till Stockholms kommun. Enligt uppgifter i massmedia är regeringen beredd att anvisa minst 10 milj. kr. för att Stockholm, som är en av landets rikaste kommuner, skall kunna uppfylla rent kommunala åtaganden. Detta är så mycket mer anmärkningsvärt som regeringen samtidigt presenterar en besparingsproposition i vilken skolväsendet i landet utsätts för kraftiga åtstramningar.

Med anledning härav vill jag ställa följande fråga:

Anser statsrådet att ovan refererade åtgärder är uttryck för en rimlig prioritering av statens utgifter?

den 3 november

1983/84:133 av *Jan-Erik Wikström* (fp) till statsrådet Bengt Göransson om anslaget till litteraturfrämjande åtgärder:

Pressuppgifter ger vid handen att olika organisationer erhållit anslag från regeringen för att på olika sätt informera om litteratur.

Med anledning av ovanstående vill jag fråga kulturministern:

Vilken omfattning har anslaget till litteraturfrämjande åtgärder?

Vilka kriterier har gällt vid fördelningen av medlen?

1983/84:134 av *Kenth Skårvik* (fp) till kommunikationsministern om en färjeförbindelse mellan Strömstad och Langesund i Norge:

Sedan en tid tillbaka har ett nybildat bolag med svenskt intresse planerat för att öppna en ny färjeförbindelse mellan Strömstad i Sverige och Langesund i Norge. Färjeförbindelsen skulle vara till stor fördel för bilgodstransporterna och turisttrafiken. Nu har tyvärr vissa besvärligheter uppkommit som kan stoppa projektets igångsättning.

Jag vill därför fråga kommunikationsministern:

Kan kommunikationsministern tänka sig medverka till att nämnda färjeförbindelse kommer till stånd?

Nr 18

Måndagen den
7 november 1983

*Meddelande om
frågor*

Nr 18

Måndagen den
7 november 1983

*Meddelande om
frågor*

1983/84:135 av *Karin Ahrland* (fp) till civilministern om samarbetet inom svenska kyrkan:

Numera utnämns inte den till biskop som vägrar att prästviga kvinnor. Men fortfarande prästvigs män som vägrar att samarbeta med kvinnliga präster. Biskopen ensam avgör vem som skall prästvigas. Enligt uppgift är det endast två biskopar som begär att manliga prästkandidater skall vara beredda att samarbeta med kvinnliga präster. Därigenom fortlever motståndet mot kvinnliga präster inom svenska kyrkan.

Avser civilministern att vidta någon åtgärd för att alla som arbetar i svenska kyrkan skall samarbeta så som riksdagen uttalat?

1983/84:136 av *Jan-Erik Wikström* (fp) till socialministern om villkoren för bidrag ur allmänna arvsfonden:

En församling som i början av 1965 beviljats ett bidrag ur allmänna arvsfonden på 10 000 kr. för sina ungdomslokaler är ännu 1983 skyldig att med anledning av detta till länsstyrelsen årligen inkomma med verksamhetsberättelse.

Vill socialministern medverka till sådana ändrade regler för bidrag ur allmänna arvsfonden att liknande villkor inte uppställs?

22 § Kammaren åtskildes kl. 16.06.

In fidem

BENGT TÖRNELL

/Solveig Gemert